

Mhe. Dkt. Stergomena Lawrence Tax (Mb.)
Waziri

Mhe. Balozi Mbarouk Nassor Mbarouk (Mb.)
Naibu Waziri

Balozi Dkt. Samwel William Shelukindo
Katibu Mkuu

Balozi Fatma Mohammed Rajab
Naibu Katibu Mkuu

**HOTUBA YA MHESHIMIWA DKT. STERGOMENA L. TAX (MB.),
WAZIRI WA MAMBO YA NJE NA USHIRIKIANO WA AFRIKA
MASHARIKI AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA
MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA MWAKA WA
FEDHA 2023/2024**

YALIYOMO

YALIYOMO	i
ORODHA YA VIFUPISHO	iii
1.0 UTANGULIZI.....	1
2.0 TANZANIA NA UHUSIANO WA KIMATAIFA.....	8
3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023	18
3.1 Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023	20
3.2 Kubuni na Kusimamia Utekelezaji wa Sera ya Nchi ya Mambo ya Nje	24
3.3 Utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi.....	26
3.4 Kusimamia na Kuratibu Masuala ya Uhusiano Baina ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Nchi Nyingine	27
3.5 Kuratibu Masuala ya Ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa	55
3.6 Uratibu wa Watanzania Wanaoishi Nje ya Nchi (<i>Diaspora</i>)	77
3.7 Kuratibu Masuala ya Itifaki, Uwakilishi na Huduma za Kikonseli.....	81
3.8 Mikataba ya Kimataifa na Hati za Makubaliano	82

3.9 Elimu kwa Umma.....	83
3.10 Utawala na Maendeleo ya Rasilimaliwatu.	85
3.11 Kuratibu na Kusimamia Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo ya Wizara na Taasisi Zilizo Chini ya Wizara	87
4.0 CHANGAMOTO NA HATUA ZILIZOCHUKULIWA.....	98
5.0 SHUKRANI	101
6.0 MALENGO YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024.....	105
7.0 MALENGO YA TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024	108
8.0 MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA MWAKA 2023/2024.....	111
9.0 HITIMISHO.....	113

ORODHA YA VIFUPISHO

AAAID	- Arab Authority for Agricultural Investment and Development
AfCFTA	- African Continental Free Trade Area
AFD	- Agence Française de Développement
AfDB	- African Development Bank
AGRF	- Africa Green Revolution Forum
AICC	- Arusha International Conference Centre
APRM	- African Peer Review Mechanism
BADEA	- Arab Bank for Economic Development in Africa
CFR	- Centre for Foreign Relations
EAC	- East African Community
EPA	- Economic Partnership Agreement
FIB	- Force Intervention Brigade
IORA	- Indian Ocean Rim Association
Km	- Kilometa
MCC	- Millennium Challenge Corporation

- MONUSCO - United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of Congo.
- MW - Megawatt
- OACPS - Organisation of African, Caribbean and Pacific States
- PPP - Public Private Partnership
- SADC - Southern African Development Community
- TEHAMA - Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
- UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
- UNDP - United Nations Development Programme
- UNIDO - United Nations Industrial Development Organisation
- UNIFIL - United Nations Interim Force in Lebanon
- UVIKO-19 - Ugonjwa wa Virusi vya Korona

1.0 UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, kufuatia taarifa iliyowasilishwa leo katika Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama, naomba sasa kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lipokee na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023, na lijadili na kupitisha Mpango na Bajeti ya Wizara na Taasisi zilizo chini yake kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024.

2. Mheshimiwa Spika, awali ya yote namshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema kwa kutujalia afya njema na kutuwezesha kukutana hapa leo kwa ajili ya kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki na makadirio ya mapato na matumizi.

3. Mheshimiwa Spika, kabla sijaendelea na uwasilishaji naomba kwa unyenyekevu nimshukuru Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kuendelea kuniamini na kunituwa kuwa Waziri wa Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki. Ninaahidi kuwa nitaendelea kutimiza majukumu yangu kwa weledi, kujituma, na kuzingatia Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, na kuimarisha

mahusiano ya Kimataifa na kulinda maslahi ya Taifa letu.

4. Mheshimiwa Spika, aidha, naomba kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kutimiza miaka miwili ya kuiongoza nchi yetu kwa ujasiri, maono mapana, na mafanikio makubwa. Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, kama Mwanadiplomasia Namba 1, ameimarisha uhusiano baina ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na nchi mbalimbali, Taasisi za Kikanda na Kimataifa na kuliletea heshima kubwa Taifa letu. Ametekeleza Diplomasia ya Uchumi kwa vitendo, ambapo ametumia diplomasia kwa umahiri wa hali ya juu kutimiza malengo ya kiuchumi kwa maslahi ya Taifa letu kama inavyoonekana katika maeneo mbalimbali katika Hotuba hii.

5. Mheshimiwa Spika, napenda pia kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi; na Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa utendaji mahiri na wa kizalendo.

6. Mheshimiwa Spika, naungana na Waheshimiwa Mawaziri, Wabunge na Watanzania wenzangu kuendelea kuwaombea Viongozi wetu

Wakuu kwa Mwenyezi Mungu aendelee kuwapa afya njema, na mafanikio katika kutekeleza majukumu ya kuliongoza Taifa, ikiwemo kukuza na kuimarisha diplomasia na uhusiano wa kimataifa. Kazi iendelee!

7. Mheshimiwa Spika, nakupongeza kwa dhati wewe binafsi, pamoja na Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.), Naibu Spika wa Bunge kwa kuendelea kuliongoza vema Bunge hili Tukufu. Vilevile, nampongeza Mheshimiwa Daniel Baran Sillo, Mbunge wa Jimbo la Babati Vijijini na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti; Mheshimiwa David Mwakiposa Kihenzile, Mbunge wa Jimbo la Mufindi Kusini na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara, Kilimo na Mifugo; na Mheshimiwa Najma Murtaza Giga, Mbunge wa Viti Maalum na Makamu Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii kwa kuchaguliwa kuwa Wenyeviti wa Bunge. Nina imani kubwa kuwa wataendelea kukusaidia katika utekelezaji wa majukumu ya kuliongoza Bunge hili Tukufu.

8. Mheshimiwa Spika, napenda pia kumpongeza Mheshimiwa Vita Rashid Kawawa, Mbunge wa Namtumbo na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama, na Mheshimiwa Vincent Paul Mbogo, Mbunge wa Nkasi Kusini kwa kuchaguliwa tena kuendelea kuwa viongozi wa Kamati hii. Aidha, napenda kumshukuru Mheshimiwa Vita Rashid

Kawawa na wajumbe wote wa Kamati hiyo kwa ushirikiano mkubwa wanaotupatia, na kwa kazi kubwa ya kuishauri Wizara, na Serikali kwa ujumla. Miongozo na ushauri wao katika masuala mbalimbali umekuwa na mchango mkubwa katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Kwa muktadha huo, nawapongeza pia Wenyeviti wa Kamati nyingine za Kudumu za Bunge kwa kuendelea kutekeleza majukumu yao kikamilifu ya kuishauri Serikali.

9. Mheshimiwa Spika, namshukuru kwa dhati Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kumuamini Mheshimiwa Balozi Mbarouk Nassor Mbarouk (Mb.) kuwa Naibu Waziri wa Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki. Vilevile, namshukuru kwa kumteua, Balozi Dkt. Samwel William Shelukindo kuwa Katibu Mkuu, na kuendelea kumwamini Balozi Fatma Mohamed Rajab, Naibu Katibu Mkuu kwa kuendelea kuhudumu katika wadhifa huo. Napenda kuwashukuru Viongozi hao kwa ushirikiano wa dhati wanaonipatia katika kutekeleza majukumu ya Wizara.

10. Mheshimiwa Spika, napenda pia kumshukuru mtangulizi wangu Mhe. Balozi Liberata Mulamula (Mb.), kwa kazi nzuri alioifanya na kuweka misingi inayoniwezesha kuendelea na utekelezaji wa majukumu ya

Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki.

11. Mheshimiwa Spika, kipekee napenda kuishukuru familia yangu kwa uvumilivu upendo, maombi, na kwa kuendelea kunipa moyo katika kutekeleza majukumu yangu.

12. Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa hotuba yake nzuri aliyowasilisha hapa Bungeni ambayo imetoa dira na mwongozo wa utekelezaji wa shughuli za Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024. Nawapongeza pia Waheshimiwa Mawaziri wenzangu walionitangulia kuwasilisha hotuba zao katika Bunge hili la Bajeti, na kwa kuendelea kushirikiana na Wizara yangu katika kutekeleza diplomasia ya uchumi.

13. Mheshimiwa Spika, mwezi Septemba 2022, Tanzania na Jumuiya ya Kimataifa ilipokea kwa masikitiko taarifa ya kifo cha Malkia Elizabeth II ambaye aliliongoza Taifa la Uingereza kwa kipindi cha zaidi ya miaka sabini. Naomba kwa niaba ya Serikali kurudia kutoa salamu za pole kwa Mfalme Charles III, Mkuu wa Falme ya Uingereza na Jumuiya ya Madola; familia ya Mfalme na wananchi wa Uingereza kwa kifo cha kiongozi huyo mashuhuri aliyekuwa nguzo kuu kwa Taifa hilo na Jumuiya ya Madola. Tunamuomba Mwenyezi Mungu ailaze roho yake mahala pema

peponi. Aidha, napenda kutumia fursa hii kumpongeza Mfalme Charles III kwa kutawazwa kuwa Mfalme wa Taifa la Uingereza. Serikali ya Tanzania itaendelea kushirikiana na Serikali ya Uingereza katika kudumisha uhusiano kati ya nchi hizi mbili.

14. Mheshimiwa Spika, Mwezi Machi 2023, Mkutano wa 14 wa Bunge la Jamhuri ya Watu wa China ulimchagua Xi Jinping kuwa Rais wa nchi hiyo kwa muhula wa tatu wa miaka mitano. Napenda kutumia nafasi hii, kwa niaba ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kumpongeza tena Mheshimiwa Xi Jinping kwa kuchaguliwa kwake, na kuihakikishia Jamhuri ya Watu wa China kuwa Tanzania itaendelea kuimarisha ushirikiano wa kidiplomasia na kirafiki, na wa kihistoria uliopo kati ya nchi hizi mbili.

15. Mheshimiwa Spika, aidha, katika kipindi cha Julai 2022 hadi Aprili 2023, nchi za Angola, Senegal, Kenya, Lesotho, Tunisia na Nigeria zilifanya chaguzi za viongozi katika hali ya amani na utulivu. Nawapongeza wananchi wa nchi hizo kwa kukamilisha chaguzi kwa amani na kwa njia za kidemokrasia. Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania itaendelea kushirikiana na Viongozi waliochaguliwa na Serikali zao. Aidha, natumia nafasi hii kuzitakia heri nchi zinazotarajia kufanya uchaguzi katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 ambazo ni Afrika Kusini, Gabon, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo,

Liberia, Madagascar, Mali, Sudan, Sudan Kusini, na Zimbabwe.

16. Mheshimiwa Spika, nchi yetu kwa nyakati tofauti imekumbwa na maafa na matukio mbalimbali yaliyosababisha athari mbalimbali zikiwemo vifo, majeruhi, na uharibifu wa mali na mazingira. Nitumie fursa hii kuwapa pole Watanzania wote waliopoteza ndugu, jamaa na mali zao katika maafa. Aidha, ninamwomba Mwenyezi Mungu awajalie majeruhi wote uponyaji wa haraka na aendelee kuwapumzisha kwa amani wale waliopoteza maisha.

17. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa pole kwako wewe mwenyewe, Bunge lako Tukufu, familia ya marehemu, ndugu, jamaa na watanzania wote kwa msiba uliotupata kwa kuondokewa na aliyekuwa **Mbunge wa Jimbo la Amani, Mheshimiwa Hassan Mussa** uliotokea tarehe 13 Oktoba, 2022 huko Zanzibar. Mchango wa Mbunge huyo katika shughuli za maendeleo ya Taifa letu utakumbukwa daima. Mwenyezi Mungu ailaze roho ya marehemu mahali pema peponi. Amina.

18. Mheshimiwa Spika, pia nashukuru kwa salamu za rambirambi tulizopokea kutoka kwa Waheshimiwa Wabunge, Viongozi wa Serikali, Jumuiya ya Wanadiplomasia na Washirika wa Maendeleo kufuatia kifo cha **Bernard Kamilius Membe mwanadiplomasia mahiri** aliyewahi kuwa Waziri wa Mambo ya Nje na Ushirikiano wa

Kimataifa; na kifo cha **Celestine Joseph Mushy**, aliyekuwa Balozi wa Tanzania nchini Austria na Mwakilishi wa Kudumu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika Umoja wa Mataifa Vienna, Austria. Tunatambua na kuthamini upendo wenu na faraja mliyotupatia katika kipindi hicho kigumu. Aidha, tunautambua, na tutauenzi daima mchango wao katika Taifa, hususan, katika diplomasia na mahusiano ya kimataifa.

19. Mheshimiwa Spika, napenda pia, nitumie nafasi hii, kwa niaba ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kutoa salaam za pole kwa Viongozi Wakuu wa Nchi na Serikali na wananchi wa mataifa ya Brazil, Indonesia, Jamhuri ya Korea, Madagascar, Malawi, Rwanda, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Marekani, Mauritius, Msumbiji, Pakistan, Syria na Uturuki kufuatia maafa yaliyosababishwa na ajali, na majanga ya asili ikiwemo vimbunga, matetemeko ya ardhi na mafuriko.

20. Mheshimiwa Spika, Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inaungana na mataifa hayo katika kipindi hiki kigumu, na tunamwomba Mwenyezi Mungu azilaze mahala pema roho za marehemu. Aidha, tunawaombea majeruhi wote wapone kwa haraka na kurejea katika utekelezaji wa shughuli za kujenga mataifa yao.

2.0 TANZANIA NA UHUSIANO WA KIMATAIFA

21. Mheshimiwa Spika, Jamhuri ya Muungano wa Tanzania imeendelea kuzingatia misingi madhubuti iliyowekwa na Waasisi wa Taifa letu katika kusimamia uhusiano wa kimataifa. Misingi hiyo inapinga na kulaani vitendo vya uonevu na ukandamizaji popote duniani, kulinda uhuru wa kujiamulia mambo yetu wenyewe; kulinda mipaka ya nchi yetu; kutetea haki; kuimarisha ujirani mwema; na kutekeleza sera ya kutofungamana na upande wowote. Misingi hii ndio dira na msimamo wetu kwenye uhusiano na nchi nyingine katika Jumuiya za Kikanda na Kimataifa. Misingi hii imeifanya nchi yetu kuendelea kupaza sauti katika majukwaa ya kimataifa, kushawishi mabadiliko ya kisiasa na kiuchumi ulimwenguni, na kuweka mazingira yanayoweza ustawi wa nchi zinazoendelea. Azma ya Tanzania ni kuwa na dunia yenye usawa, haki na amani, hali itakayochangia kuwepo kwa ukuaji wa uchumi shirikishi na maendeleo endelevu katika mataifa yanayoendelea, na yaliyoendelea kwa ustawi wa wananchi.

22. Mheshimiwa Spika, napenda kulitaarifu Bunge lako Tukufu na Jumuiya ya Kimataifa kuwa, Jamhuri ya Muungano wa Tanzania itaendelea kuunga mkono jitihada za kikanda na kimataifa katika kutatua na kutafuta suluhu ya changamoto zinazoikabili dunia ikiwemo, umaskini, magonjwa ya mlipuko, mabadiliko ya tabianchi, migogoro, ugaidi na uhalifu unaovuka

mipaka. Utekelezaji wa diplomasia ya uchumi utaendelea kuwa kipaumbele cha Serikali ili kunufaika na fursa za kiuchumi na kijamii ikiwemo masoko ya nje kwa bidhaa zinazozalishwa hapa nchini; kuvutia uwekezaji; kukuza utalii; na kuendeleza miradi katika sekta mbalimbali.

23. Mheshimiwa Spika, baada ya kuainisha misingi na mwelekeo wa Sera ya Mambo ya Nje ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, nitumie fursa hii kueleza kwa kifupi hali ya siasa, ulinzi na usalama duniani katika kipindi hiki.

AFRIKA

24. Mheshimiwa Spika, baadhi ya nchi zimeendelea kukabiliwa na migogoro inayochagizwa kwa kiasi kikubwa na tofauti za kiitikadi, kudorora kwa uchumi, ugaidi na machafuko ya kisiasa. Hali ya ukosefu wa amani, usalama na umaskini wa kipato vimeendelea kuwa chanzo cha maelfu ya watu kuyakimbia mataifa yao, na hivyo kusababisha ongezeko la wakimbizi na wahamiaji haramu. Hali hiyo imesababisha ongezeko la uhalifu unaovuka mipaka, hususan biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu.

Jamhuri ya Burkina Faso na Jamhuri ya Guinea

25. Mheshimiwa Spika, Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kama mwanachama wa Umoja wa

Afrika (AU) inaendelea kulaani mapinduzi ya kijeshi yanayoendelea na michakato yote ya kubadilisha Serikali kinyume na Katiba na kuzisihi nchi hizo kurejesha utawala wa kiraia na kidemokrasia. Nchi zilizokumbwa na mapinduzi hayo ni pamoja na Jamhuri ya Burkina Faso na Jamhuri ya Guinea.

Jamhuri ya Kidemokrasia ya Shirikisho la Ethiopia

26. Mheshimiwa Spika, hali ya ulinzi na usalama nchini Ethiopia imeendelea kuimarika kufuatia kukamilika kwa mazungumzo na kusainiwa Mkataba wa kusitisha mapigano baina ya Serikali ya nchi ya Ethiopia na Kikundi cha wapiganaji cha Jimbo la Tigray mwezi Novemba, 2022. Tanzania inaunga mkono utekelezaji wa Mkataba wa kuanzisha Serikali ya mpito katika Jimbo la Trigay, na kuruhusu misaada ya kibinadamu na huduma za jamii katika Jimbo hilo.

Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo

27. Mheshimiwa Spika, maeneo ya mashariki mwa Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC), hususan majimbo ya Ituri, Kivu Kaskazini na Kusini yameendelea kukabiliwa na changamoto ya kiusalama kutokana na kuendelea kuwepo wa vikundi vya waasi vinavyofanya mashambulizi ya mara kwa mara dhidi ya raia, jeshi la DRC, (*Armed Forces of the Democratic Republic of the*

Congo - FARDC), na vikosi vya kulinda amani vya Umoja wa Mataifa. Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inaunga mkono jitihada za kikanda, na kimataifa za kutafuta suluhu ya mgogoro huo kwa njia za amani, ikiwa ni pamoja na kuchangia walinda amani kupitia Misheni ya Umoja wa Mataifa (MONUSCO).

Jamhuri ya Libya

28. Mheshimiwa Spika, hali ya ulinzi na usalama nchini Libya imeendelea kudorora licha ya juhudi zinazoendelea kufanyika ili kurejesha hali ya amani. Hali hii imesababishwa na uwepo wa Serikali mbili ambazo ni Serikali inayoungwa mkono na Umoja wa Mataifa, na Serikali inayoungwa mkono na Bunge la nchi hiyo. Tanzania inaunga mkono msimamo wa Afrika kuhusu nchi ya Libya kuheshimu mkataba uliosainiwa mwaka 2022 wa kurejesha amani, na kufanya uchaguzi kama ilivyopangwa hapo mwezi Oktoba, 2023, ili kurejesha uongozi wa Kidemokrasia.

Jamhuri ya Mali

29. Mheshimiwa Spika, hali ya usalama katika Jamhuri ya Mali inaendelea kuimarika kufuatia nchi hiyo kupanga kufanya uchaguzi mkuu mwezi Juni, 2023 kwa lengo la kurejesha mamlaka ya kiraia baada ya mapinduzi ya kijeshi yaliyomwondoa madarakani Rais Ibrahim Boubacar Keita mwaka 2020. Tanzania inaunga

mkono jitihada hizo ikiwa ni sehemu ya utekelezaji wa misingi iliyoainishwa katika Mkataba wa kuanzisha Umoja wa Afrika.

Jamhuri ya Morocco na Saharawi

30. Mheshimiwa Spika, mgogoro kati ya Saharawi na Morocco bado unaendelea, kufuatia Morocco kuendelea kutambua eneo la Sahara Magharibi kama sehemu ya nchi yao. Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inaendelea kuunga mkono mapendekezo yaliyotolewa na Umoja wa Afrika, kuwa pande mbili kurejea kwenye meza ya mazungumzo ili kutafuta suluhu kwa njia ya amani.

Jamhuri ya Msumbiji

31. Mheshimiwa Spika, hali ya ulinzi na usalama nchini Msumbiji imeendelea kuimarika, isipokuwa katika maeneo ambayo yameendelea kukabiliwa na mashambulizi kutoka katika kikundi cha kigaidi cha Al-Sunna Wal-Jamaa. Mashambulizi hayo yamesababisha vifo na watu kuyakimbia makazi yao, hususan wanawake, wazee na watoto na uharibifu wa miundombinu. Maeneo hayo ni pamoja na wilaya za Mocimboa da Praia, na Niassa. Tanzania imeendelea kushiriki katika juhudi za kutafuta amani na usalama katika maeneo hayo kupitia Misheni ya Jumuiya ya Maendeleo ya Kusini mwa Afrika (*SADC Mission in Mozambique-SAMIM*).

32. Mheshimiwa Spika, Tanzania kwa kushirikiana na Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) imeendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuimarisha uwezo wa kukabiliana na matishio ya kigaidi, ikiwemo utekelezaji wa Mkakati wa Kikanda wa Kupambana na Ugaidi. Aidha, Kituo cha Kupambana na Ugaidi cha SADC (SADC-RCTC) kilichopo Dar es Salaam kimeendelea kuimarishwa.

Jamhuri ya Sudan

33. Mheshimiwa Spika, Sudan imeendelea kukabiliana na changamoto za kiusalama ambapo mwezi Aprili 2023 yamezuka mapigano ya kivita kati ya Jeshi la Sudan (*Sudan Armed Forces - SAF*), na kikosi cha Msaada wa Haraka (*Rapid Support Forces-RSF*) ambayo yametokana na mvutano wa kisiasa kuelekea hatua ya kurejesha utawala wa kiraia katika nchi hiyo. Tanzania inaendelea kuzisihi pande hizo mbili za mgogoro kusitisha mapigano na kurejea kwenye meza ya mazungumzo kwa kuzingatia Tamko la Baraza la Amani na Usalama la Umoja wa Afrika la tarehe 16 Aprili, 2023.

34. Mheshimiwa Spika, kufuatia mapigano hayo, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ilifanikiwa kuwarejesha nchini raia 206 ikiwemo wafanyakazi wa ubalozi, Wanafunzi na raia wa Tanzania waliokuwa wanaishi nchini Sudan. Raia hao walirejea nchini salama hapo tarehe 27 Aprili 2023. Natumia nafasi hii

kumshukuru kwa dhati Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuwajali raia wake, na kuwezesha kuwarejesha nchini watanzania waliokuwa wanaishi Jamhuri ya Sudan, na kuhakikisha kuwa zoezi hilo limefanyika kwa wakati na mafanikio.

ULAYA NA AMERIKA

35. Mheshimiwa Spika, kiujumla hali ya siasa, ulinzi na usalama katika ukanda wa Ulaya na Amerika imeendelea kuwa ya amani isipokuwa mgogoro unaondelea kati ya Shirikisho la Urusi, na Jamhuri ya Ukraine. Hali hiyo imechangia kuzorota kwa hali ya usalama katika eneo la mashariki ya Ulaya. Aidha, mgogoro huo umesababisha kudorora kwa uchumi wa dunia, ambapo nchi nyingi, ikiwemo Tanzania zimeendelea kushuhudia kuongezeka kwa mfumuko wa bei za bidhaa na huduma hasa vyakula, nishati, na mbolea. Tanzania inaendelea kuunga mkono jitihada za Jumuiya ya Kimataifa ikiwa ni pamoja na Umoja wa Mataifa, katika kutafuta suluhu ya mgogoro huo kwa njia ya majadiliano, ili kurejesha amani na usalama.

MASHARIKI YA KATI

36. Mheshimiwa Spika, hali ya siasa, ulinzi na usalama katika ukanda wa Mashariki ya Kati imeendelea kuimarika isipokuwa kwa baadhi ya maeneo kama ifuatavyo:

Israel na Palestina

37. Mheshimiwa Spika, mgogoro kati ya Israel na Palestina umeendelea kuleta changamoto za kiusalama katika ukanda wa Mashariki ya Kati, ambapo kila upande unaushutumu mwenzake kwa kuanzisha vurugu na mapigano. Kuendelea kwa vurugu na mapigano hayo kunakwamisha juhudi za kimataifa katika kufikia amani ya kudumu. Tanzania inaendelea kuunga mkono juhudi za Umoja wa Mataifa, na msimamo wa Umoja wa Afrika unaozitaka pande husika kuheshimu makubaliano ya kuwepo kwa mataifa mawili huru ya Palestina na Israel, na yanayoishi kwa amani.

Lebanon

38. Mheshimiwa Spika, Lebanon imeendelea kukabiliwa na changamoto ya uwepo wa makundi yenye itikadi kali zinazokinzana. Hali hii imechangia kudorora kwa uchumi na kusababisha maandamano na vurugu za mara kwa mara. Tanzania imeendelea kuunga mkono juhudi za Jumuiya za Kimataifa katika kurudisha amani na usalama nchini humo. Aidha, Tanzania inaendelea kushiriki katika juhudi za kulinda amani nchini Lebanon kwa kuchangia Walinda Amani kupitia Misheni ya Umoja wa Mataifa (UNIFIL).

Yemen

39. Mheshimiwa Spika, hali ya usalama nchini Yemen imeendelea kuwa ya mapigano yanayojitokeza mara kwa mara kati ya jeshi la Serikali na kundi la wanamgambo wa Houthi. Mapigano hayo yamekuwa na athari kwa ustawi wa nchi hiyo ambapo zaidi ya watu milioni 4 wamekimbia makazi yao, na kusababisha uhitaji mkubwa wa huduma za kibinadamu. Tanzania inaunga mkono juhudi za Umoja wa Mataifa za kutafuta suluhu ya mgogoro huo, unaozitaka pande mbili kumaliza mgogoro huo kwa njia ya amani.

ASIA NA AUSTRALASIA

40. Mheshimiwa Spika, hali ya siasa, ulinzi na usalama katika ukanda wa Asia na Australasia imeendelea kuimarika isipokuwa kwa baadhi ya maeneo kama ifuatavyo:

Rasi ya Korea

41. Mheshimiwa Spika, hali ya usalama katika Rasi ya Korea imeendelea kuwa ya mashaka kutokana na mvutano uliopo baina ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Watu wa Korea (DPRK) na Jamhuri ya Korea na washirika wake. Tanzania inaendelea kuunga mkono juhudi za Umoja wa Mataifa za usuluhishi wa migogoro hiyo kwa njia ya amani.

Sri Lanka

42. Mheshimiwa Spika, hivi karibuni nchi ya Sri Lanka imekumbwa na maandamano makubwa ambayo yamesababisha mabadiliko ya kiutawala. Maandamano hayo yamesababishwa na kuzorota kwa hali ya uchumi wa nchi hiyo. Kwa sasa serikali ya Sri Lanka inafanya juhudi za kuleta mageuzi ya kiuchumi ikiwemo kushirikiana na taasisi za kifedha duniani kwa lengo la kupata misaada ya kifedha kwa ajili ya kutekeleza programu za kufufua uchumi wa nchi hiyo.

3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

43. Mheshimiwa Spika, kabla ya kueleza utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023, naomba nitaje majukumu ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki kama yalivyoainishwa katika Muundo wa Wizara Toleo la tarehe 4 Februari 2022, ambayo ni yafuatayo:

- a) Kubuni na kusimamia utekelezaji wa Sera ya Nchi ya Mambo ya Nje;
- b) Kusimamia na kuratibu masuala ya uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine;

- c) Kusimamia na kuratibu masuala ya mikataba na makubaliano ya kimataifa;
- d) Kusimamia masuala yanayohusu kinga na haki za wanadiplomasia waliopo nchini;
- e) Kusimamia na kuratibu masuala ya itifaki na uwakilishi;
- f) Kuanzisha na kusimamia huduma za kikonseli;
- g) Kuratibu masuala ya ushirikiano wa kikanda na kimataifa;
- h) Kuratibu na kusimamia masuala ya watanzania wanaoishi ughaibuni;
- i) Kuratibu na kusimamia utekelezaji wa masuala ya Jumuiya ya Afrika Mashariki;
- j) Kuratibu biashara ya kimataifa na diplomasia uchumi;
- k) Kuratibu na kusimamia miradi ya maendeleo ya Taasisi zilizo chini ya Wizara; na
- l) Kusimamia utawala na maendeleo ya watumishi Wizarani na katika Balozi za Tanzania.

44. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa majukumu ya Wizara umeendelea kuongozwa na sera, sheria na miongozo mbalimbali ya kitaifa, kikanda, na kimataifa, ikiwemo Dira ya Taifa ya mwaka 2025; Mpango wa Tatu wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano (2021/22 - 2025/26); Mpango wa Maendeleo wa Zanzibar (2021 - 2026); Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020 - 2025; Sera ya Mambo ya Nje ya Mwaka 2001; Mpango Mkakati wa Wizara wa

mwaka 2021/2022 – 2025/2026; Sheria ya Bajeti Na. 11 ya mwaka 2015; Mwongozo wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti ya Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023; Ajenda ya 2030 ya Umoja wa Mataifa ya Malengo ya Maendeleo Endelevu; Ajenda ya 2063 ya Umoja wa Afrika; Mkataba wa Uanzishwaji wa Jumuiya ya Afrika Mashariki wa mwaka 1999 na Itifaki zake; Mkakati wa Sita wa Maendeleo wa Jumuiya ya Afrika Mashariki 2021/2022 - 2025/2026; Mkataba wa Uanzishwaji wa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika wa mwaka 1992 na Itifaki zake; Dira ya Maendeleo ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ya mwaka 2050; Dira ya Maendeleo ya Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika ya mwaka 2050; na Mpango Mkakati Elekezi wa Maendeleo wa SADC 2020 – 2030.

45. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa majukumu ya wizara ulizingatia pia maoni na ushauri wa Waheshimiwa Wabunge wakati wa kujadili Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023; na maagizo yaliyotolewa kwa nyakati tofauti kwa Wizara na Viongozi wa Kitaifa, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama, na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali.

3.1 Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023

3.1.1 Mapato

46. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2022/2023, Wizara ilipanga kukusanya **Shilingi 1,559,879,000**. Kati ya kiasi hicho, **Shilingi 116,069,000** ni makadirio ya makusanyo kutoka Makao Makuu ya Wizara na **Shilingi 1,443,810,000** ni makadirio ya makusanyo kutoka Balozi za Tanzania. Vyanzo vya mapato hayo ni uhakiki wa nyaraka, na pango la majengo ya Serikali nje ya nchi.

47. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwezi Julai 2022 hadi Aprili 2023 Wizara imekusanya jumla ya Shilingi 704,417,870.67, sawa na asilimia 60.21 ya lengo. Kati ya kiasi hicho Shilingi 148,802,000 ni makusanyo kutoka Makao Makuu ya Wizara sawa na asilimia 128.20 ya kiasi kilichotarajiwa katika makusanyo toka Makao Makuu, na Shilingi 555,615,870.67 ni kutoka Balozi za Tanzania, sawa na asilimia 38.48 ya kiasi kilichopangwa kukusanywa kutoka Balozini. Kutokufikiwa kwa malengo kumetokana na kukosekana kwa wapangaji katika baadhi ya majengo ya Serikali kwenye Balozi za Tanzania nje ya nchi. Hali hii imesababishwa na uchakavu wa majengo katika balozi zetu na uwepo wa janga la UVIKO-19 uliosababisha biashara katika nchi mbalimbali kufungwa. Fedha zote za maduhuli zilizokusanywa na Wizara ziliingizwa kwenye Mfuko Mkuu wa Serikali kwa mujibu wa taratibu.

3.1.2 Fedha Zilizoidhinishwa

48. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza malengo ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023, kiasi cha **Shilingi 208,366,964,000** kiliidhinishwa. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 203,666,964,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, na Shilingi 4,700,000,000 ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Katika fedha zilizotengwa kwa Matumizi ya Kawaida, **Shilingi 188,937,219,000** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo na **Shilingi 14,729,745,000** ni kwa ajili ya Mishahara.

3.1.3 Mapato na Matumizi

49. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 Wizara ilipokea kiasi cha **Shilingi 192,347,150,163.88** sawa na asilimia **92.31** ya kiasi kilichopangwa. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 177,629,148,103.89** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo, sawa na asilimia 94.01 ya kiasi kilichopangwa kwa matumizi mengineyo; **Shilingi 12,685,955,342.94** ni kwa ajili ya mishahara sawa na asilimia 86.12 ya kiasi kilichopangwa kwa ajili ya mishahara; na **Shilingi 2,032,046,717.05** ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo sawa na asilimia 43.24 ya kiasi kilichopangwa kwa miradi ya maendeleo.

Jedwali Na. 1 Mchanganuo wa fedha zilizopangwa na kupokelewa

Na.	Aina ya Bajeti	Kiasi kilichopitishwa	Kiasi kilichopokelewa kufikia Aprili 2023	Kiwango cha Asilimia
1	Mishahara	14,729,745,000.00	12,685,955,342.94	86.12
2	Matumizi Mengineyo	188,937,219,000.00	177,629,148,103.89	94.01
	Jumla Matumizi ya Kawaida	203,666,964,000.00	190,315,103,446.83	93.44
3	Matumizi ya Maendeleo	4,700,000,000.00	2,032,046,717.05	43.24
	Jumla Matumizi ya Maendeleo	4,700,000,000.00	2,032,046,717.05	43.24
		208,366,964,000.00	192,347,150,163.88	92.31

50. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 Wizara ilitumia kiasi cha **Shilingi 187,238,392,736.97** sawa na asilimia 97.34 ya fedha zilizopokelewa. Kati ya fedha hizo, kiasi cha **Shilingi 175,130,466,231.97** sawa na asilimia 98.59 ya kiasi kilichopokelewa kwa ajili ya Matumizi Mengineyo, na kiasi cha **Shilingi 11,183,969,544.00** sawa na asilimia 88.16 kilitumika kwa ajili ya mishahara na **Shilingi 923,956,961.00** sawa na asilimia 45.47 kilitumika kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Jedwali 2: Mchanganuo wa fedha zilizopokelewa na kutumika

Na.	Aina ya Bajeti	Kiasi kilichopokelewa kufikia Aprili 2023	Kiasi kilichotumika kufikia Aprili 2023	Kiwango cha Asilimia
1	Mishahara	12,685,955,342.94	11,183,969,544.00	88.16
2	Matumizi Mengineyo	177,629,148,103.89	175,130,466,231.97	98.59
	Jumla Matumizi ya Kawaida	190,315,103,446.83	186,314,435,775.97	97.90
3	Matumizi ya Maendeleo	2,032,046,717.05	923,956,961.00	45.47
	Jumla Matumizi ya Maendeleo	2,032,046,717.05	923,956,961.00	45.47
	Jumla ya Fedha	192,347,150,163.88	187,238,392,736.97	97.34

UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU

3.2 Kubuni na Kusimamia Utekelezaji wa Sera ya Nchi ya Mambo ya Nje

51. Mheshimiwa Spika, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Wizara imeendelea kutekeleza majukumu yake kwa kuongozwa na Sera ya Mambo ya Nje ya mwaka 2001. Ili kuendana na mabadiliko katika uhusiano wa kimataifa na mambo ya nje, Wizara imefanya marejeo ya sera hiyo. Katika marejeo hayo Wizara imefanya tathmini kupima iwapo misingi na malengo ya Sera ya Mambo ya Nje vinakidhi mahitaji ya sasa baada ya zaidi ya miaka 20. Aidha, tathmini hiyo ni sehemu ya utekelezaji wa ushauri wa Bunge hili.

52. Mheshimiwa Spika, napenda kulijulisha Bunge lako Tukufu kuwa, tathmini hiyo imebainisha kuwa misingi ya Sera iliyopo bado inakidhi matakwa ya sasa na ya baadaye. Aidha, yapo maeneo mapya yanayohitaji kujumuishwa katika Sera hii. Misingi hiyo ni kulinda uhuru wa kujiamulia mambo yetu wenyewe; kuheshimu mipaka ya nchi na uhuru wa kisiasa; kulinda uhuru, haki za binadamu, usawa na demokrasia; kukuza ujirani mwema; kuendeleza Umoja wa Afrika; kukuza ushirikiano wa kiuchumi na wabia wa maendeleo; kuunga mkono utekelezaji wa sera ya kutofungamana na upande wowote; kuimarisha ushirikiano wa nchi zinazoendelea; na kuunga mkono Umoja wa Mataifa katika jitihada zake za kuimarisha maendeleo ya uchumi wa kimataifa, amani na usalama. Tathmini hiyo imeainisha pia maeneo mapya yanayohitaji kujumuishwa katika Sera ya Mambo ya Nje, na imeibua mikakati mipya ya utekelezaji wa sera hiyo, ili kuendana na mazingira ya sasa na ya baadaye.

53. Mheshimiwa Spika, kwa muktadha huo, Wizara kwa kushirikiana na wadau muhimu ndani na nje ya Serikali imekamilisha maandalizi ya marekebisho ya Sera ya Mambo ya Nje ya Mwaka 2001 Toleo la Mwaka 2023 na Mkakati wa utekelezaji. Marekebisho ya Sera yameendelea kuweka msisitizo katika diplomasia ya uchumi. Aidha, maeneo mapya yaliyojumuishwa ni pamoja na masuala ya diaspora; uchumi wa

buluu; mazingira na mabadiliko ya tabianchi; na kukuza na kubidhaisha lugha ya Kiswahili. Taratibu za kukamilisha Sera hii zinaendelea kwenye ngazi za maamuzi baada ya ngazi za wataalam kukamilika.

3.3 Utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi

54. Mheshimiwa Spika, Diplomasia ya Uchumi ni dhana kuu katika utekelezaji wa Sera ya Mambo ya Nje, ambayo dhamira yake ni kuwa na ushirikiano na uhusiano wa Kimataifa wenye manufaa ya kiuchumi. Dhana hii inazingatiwa katika malengo yote ya sera ya mambo ya nje ambapo hata malengo yanayoonekana ya kisiasa yanachukuliwa kuwa ni sehemu ya kutoa fursa ya kuelekea mahusiano yenye manufaa ya kiuchumi.

55. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi unahusisha sekta mbalimbali za kiuchumi na jamii, zilizopo katika sekta ya Umma na sekta Binafsi. Masuala yanayozingatiwa ni pamoja na kutafuta masoko ya bidhaa zetu, kutafuta fursa za kiuchumi katika sekta mbalimbali, mikopo na misaada yenye masharti nafuu; kuvutia uwekezaji na mitaji; kuvutia watalii, kubidhaisha lugha ya Kiswahili, fursa za elimu, utaalamu na ujuzi na ajira nje ya nchi.

56. Mheshimiwa Spika, kwa kutambua kuwa utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi ni suala mtambuka, na ili kuongeza tija katika utekelezaji

wake, Wizara inaendelea na maandalizi ya Mpango na Mkakati wa Kitaifa wa utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi. Mpango Mkakati utawezesha wadau kutoka sekta zote husika, sekta ya umma na sekta binafsi kushiriki kikamilifu na kwa tija zaidi.

57. Mheshimiwa Spika, mafanikio yaliyotokana na utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi katika mwaka 2022/23 ni kama yanavyoonekana katika sehemu 3.4(3.4.1 – 3.4.5) hapo chini, hususan uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine, ziara za Viongozi Wakuu, ushirikiano wa Tanzania na nchi nyingine.

3.4 Kusimamia na Kuratibu Masuala ya Uhusiano Baina ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Nchi Nyingine

58. Mheshimiwa Spika, Wizara iliratibu ushirikiano na uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine duniani katika nyanja za kiuchumi, kisiasa na kijamii ifuatavyo:

3.4.1 Ziara za Kikazi za Viongozi Wakuu

59. Mheshimiwa Spika, Wizara iliratibu na kufanikisha ziara za kikazi za kimataifa za Viongozi Wakuu wa Kitaifa katika nchi mbalimbali ifuatavyo:

- a) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Nairobi, Kenya mwezi

Septemba 2022 kuhudhuria Sherehe za Uapisho wa Mheshimiwa Dkt. William Ruto, Rais wa Jamhuri ya Kenya;

b) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Doha, Qatar mwezi Oktoba 2022 kushiriki Mkutano Mkuu wa Dunia wa Ubunifu katika Masuala ya Afya;

c) Ziara ya Kitaifa ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Beijing, China mwezi Novemba 2022 kwa mwaliko wa Mheshimiwa Xi Jinping, Rais wa Jamhuri ya Watu wa China;

d) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Sharm el Sheikh, Misri mwezi Novemba 2022 kushiriki Mkutano wa 27 wa Nchi Wanachama wa Mkataba wa Umoja wa Mataifa wa Mabadiliko ya Tabianchi;

e) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Washington D.C, Marekani mwezi Desemba 2022 kushiriki katika Mkutano wa Wakuu wa Nchi za Afrika na Marekani;

f) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Davos, Uswisi mwezi Januari 2023 kushiriki Mkutano wa Jukwaa la Uchumi Duniani;

g) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Bujumbura, Burundi mwezi Februari 2023 kushiriki Mkutano wa 20 wa Wakuu wa Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki;

h) Ziara ya Kitaifa ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Pretoria, Afrika Kusini mwezi Machi 2023 ambapo alishiriki pia Mkutano wa Pili wa Tume ya Pamoja ya Ushirikiano kati ya Tanzania na Afrika Kusini na kongamano la kibiashara kati ya nchi hizi;

i) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini New York, Marekani mwezi Septemba 2022 kushiriki katika Kikao cha 77 cha Baraza Kuu la Umoja wa Mataifa;

j) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Kigali, Rwanda mwezi Septemba 2022, kushiriki Mkutano wa Wakuu wa Nchi na Serikali kuhusu Maendeleo ya Kilimo ulioratibiwa na Jukwaa la Mapinduzi ya Kilimo Afrika (AGRF);

k) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Baku, Azerbaijan mwezi Machi 2023 kushiriki katika Mkutano

wa Ngazi ya Juu wa Nchi Zisizofungamana na Upande Wowote;

l) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi jijini Bujumbura, Burundi mwezi Julai 2022 kuhudhuria Sherehe za Uhuru wa Jamhuri ya Burundi;

m) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi jijini Muscat, Oman mwezi Oktoba 2022;

n) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi jijini Kampala, Uganda mwezi Oktoba 2022 kuhudhuria sherehe za uhuru wa Jamhuri ya Uganda;

o) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi jijini Riyadh, Saudi Arabia mwezi Desemba 2022 kushiriki katika Mkutano wa 22 wa Baraza la Kimataifa la Safari na Utalii;

p) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika Jamhuri ya Korea mwezi Oktoba 2022, kufuatia mwaliko wa Mheshimiwa Han Duck-soo, Waziri Mkuu wa nchi hiyo;

q) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania nchini

Tunisia, mwezi Oktoba, 2022 kushiriki Mkutano Mkuu wa Nane wa Kimataifa wa Tokyo kuhusu Maendeleo ya Afrika;

r) Ziara ya Kikazi ya Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Kampala, Uganda mwezi Desemba 2022, kuhudhuria sherehe za miaka 75 ya Msikiti wa Chuo Kikuu cha Makerere; na

s) Ziara ya Kikazi Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania jijini Luanda, Angola mwezi Desemba, 2022 kushiriki Mkutano wa 10 wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Jumuiya ya Nchi za Afrika, Karibiani na Pasifiki.

60. Mheshimiwa Spika, ziara za viongozi wetu wa kitaifa nje ya nchi zimeleletea taifa letu mafanikio makubwa ya kiuchumi na kijamii ikiwemo yafuatayo:

a) Mheshimiwa Sheikh Tamim Bin Hamad Al Thani, Amiri na Mtawala wa Dola ya Qatar ameahidi kutoa ufadhili kwa wanafunzi wa masomo ya afya; kujenga jengo la mama na mtoto; na kuleta wataalamu wa afya nchini kwa lengo la kubadilishana ujuzi; ujenzi wa vyumba vya madarasa ya sekondari; na kusaidia baadhi ya miradi ya kimkakati ya maendeleo ya Tanzania kupitia mfuko wa Maendeleo wa Qatar;

b) Tanzania na Oman zilisaini hati za makubaliano ya ushirikiano katika sekta za elimu ya juu na mafunzo ya ufundi; utunzaji wa nyaraka; na ujenzi wa kituo cha uhifadhi wa taarifa. Kusainiwa kwa hati hizo kutawezesha watanzania kupata ufadhili wa masomo nchini Oman, na kuziwezesha nchi hizi mbili kubadilishana uzoefu na ujuzi katika masuala ya utunzaji na uhifadhi wa nyaraka;

c) Tanzania na China zimesaini Hati ya Makubaliano kuruhusu zao la parachichi kuingia katika soko la China, na Hati ya Makubaliano kuruhusu mazao ya uvuvi (*wild aquatic products*) yakiwemo mabondo ya samaki kutoka Tanzania kuingia katika soko la China. Kusainiwa kwa hati hizo kumeongeza wigo wa soko la bidhaa za Tanzania nje ya nchi;

d) Serikali ya Watu wa China kuipatia Tanzania mkopo wa masharti nafuu wa Dola za Marekani milioni 297.64 kwa ajili ya kutekeleza mradi wa mawasiliano vijijini; msaada wa Dola za Marekani milioni 24.86 kwa ajili ya upanuzi wa Taasisi ya Moyo ya Jakaya Kikwete, na mkopo wa Dola za Marekani milioni 58.3 kwa ajili ya kugharamia upanuzi wa Jengo la 3 la Abiria katika Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Amani Abeid Karume Zanzibar; Serikali ya China kutekeleza mradi wa njia ya kusafirisha umeme wa 400 KVA North East Transmission Line; na kuendelea kutoa msaada wa ujenzi wa vyuo vya ufundi (VETA) nchini Tanzania.

e) Tanzania ilichaguliwa na Jukwaa la Uchumi Duniani kuwa miongoni mwa nchi 20 zitakazokuwa vituo vya mapinduzi ya nne ya viwanda duniani. Hatua hiyo itawezesha nchi yetu kuvutia uwekezaji wa moja kwa moja katika ujenzi wa viwanda na kuongeza ajira kwa watanzania;

f) Kutengwa kwa Dola za Marekani milioni 550 ili kuimarisha usalama wa chakula barani Afrika na kuandaa Mpango wa Miaka Mitano (2023 – 2027) na kuridhiwa kwa ombi la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuwa mwenyeji wa Mkutano wa Jukwaa la Mapinduzi ya Kilimo Afrika (*AGRF*) unaotarajiwa kufanyika mwezi Septemba 2023;

g) Serikali ya Jamhuri ya Korea imeahidi kushirikiana na Tanzania kujenga Chuo cha Teknolojia ya Kidijitali ambacho kitakuwa cha kipekee Afrika Mashariki na Kati; kuipatia Tanzania mkopo wa masharti nafuu wa Dola za Marekani milioni 70 kwa ajili ya mradi wa upanuzi wa mfumo wa vitambulisho vya Taifa; Dola za Marekani milioni 65 kwa ajili ya mradi wa uboreshaji wa miundombinu ya upimaji na ramani; na kusainiwa kwa Hati ya Makubaliano kati ya kampuni za uzalishaji dawa na vifaa tiba za Korea na Bohari ya Dawa Tanzania kwa niaba ya Serikali ya Tanzania; na

h) Tanzania kuwa miongoni mwa nchi zinazotarajiwa kunufaika na ufadhili wa Benki

ya Dunia kwa ajili ya kutekeleza miradi ya nishati jadidifu kupitia Mfuko wa Teknolojia ya Nishati Salama (*Clean Energy Technology Fund - CTF*) uliotengewa Dola za Marekani bilioni 1.2 na Benki hiyo.

61. Mheshimiwa Spika, Tanzania na Afrika ya Kusini zitaendelea kufanya tafiti za pamoja, kukuza masoko na biashara; na kurejea Mkataba wa ushirikiano katika sekta ya sanaa na utamaduni ili kukuza na kuendeleza lugha ya Kiswahili, kubadilishana wataalam, tafiti, tafsiri na ukalimani, na kuimarisha masuala ya udhibiti ubora wa elimu ya juu. Aidha, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alitunukiwa tuzo ya juu ya heshima ijulikanayo kama *Order of South Africa* inayotolewa na Rais wa Afrika Kusini. Tuzo hiyo ni ishara ya kumpongeza kwa kuwa Rais wa kwanza mwanamke wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na kuthamini mchango wake katika kudumisha udugu wa kihistoria kati ya mataifa haya mawili.

62. Mheshimiwa Spika, kwa ujumla ziara hizi za Rais wa Awamu ya Sita (6) Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, na Viongozi wengine Wakuu zimeimarisha uhusiano wa Kimataifa baina ya nchi yetu na nchi rafiki, Jumuiya za Kikanda, na Jumuiya za Kimataifa na kuleta mafanikio makubwa kiuchumi na kijamii. Mafanikio hayo ni pamoja na ongezeko la uwekezaji, kufungua masoko ya bidhaa

mbalimbali, ongezeko la watalii, upatikanaji wa misaada na mikopo yenye masharti nafuu kwa miradi mbalimbali katika sekta za kijamii na kiuchumi. Mafanikio haya yameelezwa kwa kina katika Hotuba za Bajeti za Kisekta.

63. Mheshimiwa Spika, kupitia Bunge lako Tukufu, naomba kumshukuru kwa dhati Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kazi kubwa na mafanikio ambayo ameiletea taifa letu katika kipindi cha miaka miwili (2) ya uongozi wake. Mwenyezi Mungu aendelee kumpa afya, nguvu na maono zaidi. Napenda pia kuwashukuru wadau wote toka sekta ya Umma na Binafsi kwa kuendelea kushirikiana na Wizara yangu katika utekelezaji wa Sera ya Mambo ya Nje.

3.4.2 Ziara za Kikazi za Kitaifa za Viongozi Wakuu toka Mataifa ya Nje

64. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara iliratibu na kufanikisha ziara za kikazi na kitaifa za viongozi wakuu kutoka mataifa mengine hapa nchini kama ifuatavyo:

- a) Ziara ya Kitaifa ya Mheshimiwa Hakainde Hichilema, Rais wa Jamhuri ya Zambia hapa nchini mwezi Agosti, 2022 kwa mwaliko wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania;

- b) Ziara ya Kitaifa ya Mheshimiwa Felix Antoine Tshisekedi Tshilombo, Rais wa Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC) hapa nchini mwezi Oktoba 2022 kwa mwaliko wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania;
- c) Ziara ya kikazi ya Mheshimiwa Paul Kagame, Rais wa Jamhuri ya Rwanda iliyofanyika mwezi Aprili 2023 kwa mwaliko wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania;
- d) Ziara ya kikazi Mheshimiwa Kamala Harris, Makamu wa Rais wa Marekani nchini Tanzania mwezi Machi 2023 kwa mwaliko wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania;
- e) Ziara ya Mhe. Sheikh Shakhboot Bin Nahyan Al Nahyan, Waziri wa Nchi anayeshughulikia Mambo ya Nje wa Umoja wa Falme za Kiarabu iliyofanyika Zanzibar mwezi Februari 2023; na
- f) Ziara ya kikazi ya Mhe. Helen Budrigger Artieda, Waziri wa Mambo ya Nje wa Uswisi ambaye aliambatana na wafanyabiashara kutoka Uswisi mwezi Februari 2023.

65. Mheshimiwa Spika, ziara hizo zimekuwa na mafanikio mengi kwa nchi yetu yakiwemo yafuatayo:

- a) Tanzania na Zambia zilikubaliana kuimarisha utekelezaji wa mikataba ya TAZARA na TAZAMA; Mkataba wa Usafiri wa Anga (BASA); Tanzania kuiuzia gesi asilia nchi ya Zambia kutoka Mtwara; kusainiwa kwa mikataba ya makubaliano ya ushirikiano katika sekta za ulinzi, sanaa na utamaduni;
- b) Marekani imeahidi kujenga kiwanda kikubwa nchini cha kuchakata madini yanayotumika kutengeneza betri za magari ya umeme kwa ajili ya soko la Marekani na dunia kinachotarajiwa kukamilika ifikapo mwaka 2026. Kiwanda hiki kinatarajiwa kuongeza mauzo ya Tanzania nje ya nchi na kuzalisha ajira kwa wataanzania; Marekani kutoa msaada wa nyongeza wenye thamani ya Dola za Marekani milioni 1.3 kupitia Shirika lake la misaada la USAID kwa ajili ya kukabiliana na magonjwa ya mlipuko; Tanzania na Marekani zilisaini mkataba wa msaada wa wenye thamani ya Dola za Marekani bilioni 1.1 kwa ajili ya kufadhili miradi ya maendeleo ya kijamii na kiuchumi nchini, na Hati ya Makubaliano ya kubadilishana ushauri wa kitaalam na kujenga uwezo wa Tanzania kusimamia bandari, hususan katika maeneo ya upanuzi wa bandari, vifaa vya kisasa na uendelezaji wa bandari, Hati ya Makubaliano ya kuanzisha ushirikiano katika masuala ya mawasiliano na teknolojia ya mawasiliano ya

kisasa yenye kasi ya 5G, mapambano dhidi ya uhalifu wa kimtandao na usalama wa kimtandao, na Hati ya Makubaliano ya msaada wenye thamani ya Dola za Marekani milioni 500 kwa ajili ya kuimarisha mazingira ya biashara kati ya Tanzania na Marekani; na Tanzania na Marekani kutekeleza mradi wa kulinda mazingira ya bahari na kuongeza tija kwenye mfumo wa ikolojia ya bahari utakaotekelezwa kwa kipindi cha miaka mitano (5) kwa gharama ya Dola za Marekani milioni 8.4;

- c) Umoja wa Falme za Kiarabu umefungua Konseli Kuu yake Zanzibar itakayorahisisha upatikanaji wa huduma za kikonseli, viza na kuchagiza ukuaji wa biashara, utalii na uwekezaji kati ya Tanzania na Umoja huo;
- d) Tanzania na Uswisi zimekubaliana kuanzisha ushirikiano katika sekta ya nishati hususan, uendelezaji wa nishati jadidifu; mafuta na gesi; viwanda vya dawa na vifaa tiba; na
- e) Tanzania na Rwanda zimekubaliana kuendelea kuimarisha ushirikiano wa kibiashara; kuimarisha ushirikiano katika sekta ya miundombinu na TEHAMA na kukamilisha mradi wa pamoja wa Kufua Umeme wa Rusumo unaoziumuisha Burundi, Tanzania na Rwanda.

66. Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyoainishwa, ziara hizo zimeendelea kuimarisha uhusiano wa kidiplomasia kati ya Tanzania na nchi nyingine. Wizara itaendelea kuratibu ziara za kimkakati za Viongozi Wakuu wa Kitaifa nje ya nchi, na Viongozi Wakuu wa nchi nyingine wanaozuru Tanzania, ili nchi yetu iendelee kunufaika na fursa za kiuchumi na kijamii, na kung'ara Kikanda na Kimataifa.

3.4.2 Ushirikiano wa Tanzania na Nchi za Afrika

67. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kushirikiana na Nchi za Afrika ikiwa ni pamoja na kupitia katika Tume za Pamoja za Kudumu za Ushirikiano ifuatavyo:

a) Mwezi Agosti 2022, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa 15 wa Tume ya Pamoja ya Kudumu ya Ushirikiano kati ya Tanzania na Msumbiji uliofanyika jijini Dar es Salaam. Kupitia Mkutano huo, Tanzania na Msumbiji zimeendelea kuimarisha ushirikiano katika maeneo ya biashara, uwekezaji, diplomasia, nishati na kilimo. Vilevile, nchi hizi zilisaini Hati ya Makubaliano ya ushirikiano katika masuala ya ulinzi na usalama. Kusainiwa kwa hati hii kutachangia kuimarisha ulinzi na usalama kwa nchi hizi, ikiwemo maeneo ya mipakani.

- b) Mwezi Septemba 2022, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa Tume ya Pamoja ya Ushirikiano kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, uliofanyika jijini Dar es Salaam. Mkutano huo uliwezesha kufikiwa kwa makubaliano ya ushirikiano katika masuala ya diplomasia, biashara, uwekezaji, kilimo, nishati, ujenzi, uchukuzi na fedha. Vilevile, nchi hizi zilisaini Hati ya Makubaliano ya ushirikiano katika sekta ya ulinzi kwa lengo la kuimarisha masuala ya ulinzi na usalama.
- c) Mwezi Oktoba 2022, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa Tano (5) wa Tume ya Kudumu ya Pamoja ya Ushirikiano kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Malawi uliofanyika jijini Dar es Salaam. Katika Mkutano huo pande mbili zilisaini Hati za Makubaliano ya ushirikiano katika maeneo ya usalama wa raia na uhamiaji. Kusainiwa kwa hati hizi kutaimarisha usalama wa raia na biashara mpakani, na kurahisisha uingiaji na utokaji wa raia wa nchi hizi.
- d) Mwezi Oktoba 2022, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa 10 wa Tume ya Pamoja ya Kudumu ya Ushirikiano kati ya Tanzania na Zambia uliofanyika jijini Lusaka, Zambia. Kupitia Mkutano huo, pamoja na masuala mengine pande mbili zilijadiliana kuhusu namna ya kuhuisha utendaji wa

TAZARA na TAZAMA; namna ya kukubaliana na changamoto zinazowakabili madereva, wamiliki wa malori na wasafirishaji wa mizigo kwenda Zambia na DRC; na kuendeleza ushirikiano katika sekta za kilimo, biashara, uwekezaji, nishati na sekta ya fedha. Vilevile, nchi hizi zilisaini Mkataba wa kubadilishana wafungwa ambao utawezesha wafungwa wa Tanzania kutumikia vifungo nchini mwao.

e) Mwezi Februari 2023, Tanzania na Angola zilisaini Hati ya Makubaliano ya Ushirikiano kati ya Chuo cha Diplomasia cha Tanzania na Chuo cha Diplomasia cha Angola. Tanzania imekuwa na ushirikiano wa kihistoria wa muda mrefu na Angola ambao umewezesha wanadiplomasia wengi kutoka Angola kupata mafunzo kwenye Chuo cha Diplomasia Tanzania. Hivyo, kusainiwa kwa hati hiyo kunatoa nafasi kwa vyuo hivyo kubadilishana wataalam, ujuzi na uzoefu katika maeneo ya ufundishaji, machapisho, mitaala na tafiti za masuala ya kimataifa na makongamano ya kitaaluma.

f) Mwezi Februari 2023, Wizara ilisaini Hati mbili za Makubaliano za kuanzisha Tume za Kudumu za Pamoja za Ushirikiano kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Muungano wa Visiwa vya Comoro; na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Angola. Kuanzishwa kwa Tume hizo kunaweka mfumo rasmi wa ushirikiano ambao

utawezesha nchi hizi kuainisha maeneo ya ushirikiano na kuwezesha wataalam wa pande husika kukutana mara kwa mara kwa ajili ya kujadiliana namna ya kuyatekeleza maeneo husika kwa maslahi ya pande zote.

g) Mwezi Machi 2023, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa Tatu wa Tume ya Pamoja ya Kudumu ya Ushirikiano kati ya Tanzania na Namibia uliofanyika jijini Windhoek, Namibia. Kupitia Mkutano huo, nchi hizi mbili zilikubaliana kuimarisha ushirikiano katika sekta za kilimo, mifugo, uvuvi na nishati. Vilevile, zilisaini Hati za Makubaliano ya Ushirikiano tatu (3) katika maeneo ya nishati; usalama wa raia; na mashauriano ya kisiasa na kidiplomasia. Kufuatia makubaliano hayo pamoja na Hati zilizosainiwa Tanzania na Namibia zitashirikiana katika kubadilishana uzoefu na ujuzi; uhawilishaji wa teknolojia; utafiti; kukuza biashara miongoni mwao, na kuvutia uwekezaji katika sekta hizo.

h) Mwezi Machi 2023, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa Pili wa Tume ya Pamoja ya Kudumu ya Ushirikiano kati ya Tanzania na Afrika Kusini uliofanyika jijini Pretoria, Afrika Kusini. Katika Mkutano huo, nchi hizi mbili zilisaini Hati tatu (3) za Makubaliano ya Ushirikiano katika maeneo ya biashara, mashauriano ya kisiasa na kidiplomasia na ushirikiano kati ya Vyuo vya

Diplomasia. Aidha, Kupitia Mkutano huo, nchi hizi mbili zilifanya Kongamano la kibiashara lililozikutanisha kampuni kutoka Tanzania na Afrika Kusini, pamoja na wadau wengine wa biashara na uwekezaji.

3.4.3 Ushirikiano wa Tanzania na Nchi za Asia na Australasia

68. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kushirikiana na Nchi za Asia na Australasia ifuatavyo:

69. Mheshimiwa Spika, mwezi Agosti 2022, Wizara iliratibu ushiriki wa Tanzania katika Mkutano Mkuu wa Nane wa Kimataifa wa Tokyo kuhusu Maendeleo ya Afrika (TICAD VIII) uliofanyika nchini Tunisia. Wakati wa Mkutano huo, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania iliwasilisha miradi nane ya kipaumbele katika sekta za miundombinu, nishati, kilimo, maji, mifugo, uvuvi na uchumi wa buluu yenye thamani ya Dola za Marekani bilioni 1.18 kwa ajili ya kupata ufadhili kutoka Serikali ya Japan. Majadiliano kuhusu upatikanaji wa fedha hizo yanaendelea kati ya Serikali za nchi hizi mbili.

70. Mheshimiwa Spika, wakati wa Mkutano huo, Tanzania na Japan zilikubaliana kuanza utekelezaji wa miradi mitatu ya TICAD VI iliyokuwa imekwama kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo kuongezeka kwa gharama za malighafi na kushuka thamani kwa fedha ya

Japan. Miradi hiyo ni ujenzi wa barabara ya Arusha – Holili inayojengwa kwa mkopo wa masharti nafuu wa Yen bilioni 24.31; mradi wa maji Zanzibar unaojengwa kwa mkopo wa masharti nafuu wa Yen bilioni 10.864; na mradi wa ukarabati wa Bandari ya Kigoma unaotekelezwa kwa msaada wa Yen bilioni 2.726.

71. Mheshimiwa Spika, mwezi Novemba 2022 Wizara iliratibu ziara ya wawakilishi wa Kampuni ya DHD Fracon PVT Ltd toka India yenye lengo la kuwekeza katika kilimo cha miwa na kujenga kiwanda cha sukari mkoani Simiyu. Ujumbe huo ulikutana na kufanya mazungumzo na Uongozi wa Mkoa wa Simiyu ili kupatiwa eneo kwa ajili ya uwekezaji huo. Mradi huo unakadiriwa kuwa na thamani ya Dola za Marekani milioni 50 na utatoa ajira 550 za moja kwa moja na ajira 3,000 zisizo za moja kwa moja.

72. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Jamhuri ya Korea imewezesha Kampuni ya Green Mirae toka Korea kukamilisha ujenzi wa kiwanda cha kukamua mafuta ya maganda ya Korosho mkoani Pwani. Kiwanda hicho kinatarajiwa kuzinduliwa na kuanza uzalishaji mwezi Juni 2023. Aidha, kampuni hiyo imeonesha nia ya kujenga kiwanda cha kubangua korosho ili kujihakikishia upatikanaji wa malighafi ya kiwanda cha kukamua mafuta ya maganda ya korosho.

73. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Jamhuri ya Korea, imewezesha Kampuni ya GF OIL toka Korea kuingia makubaliano na Shirika la Maendeleo la Taifa (NDC) ya kuwekeza kwenye mashamba ya kilimo cha michikichi pamoja na kujenga viwanda vya kukamua mafuta ya michikichi mkoani Kigoma. Mazungumzo yanaendelea kupitia Wizara ya Uwekezaji, Viwanda na Biashara.

3.4.4 Ushirikiano wa Tanzania na Nchi za Mashariki ya Kati

74. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuimarisha mahusiano na Nchi za Mashariki ya Kati ifuatavyo:

a) Mwezi Julai 2022, Wizara iliratibu ziara ya Mamlaka ya Uwekezaji na Maendeleo ya Kilimo (*the Arab Authority for Agricultural Investment and Development - AAAID*), Benki ya Kiarabu ya Maendeleo ya Uchumi Afrika (BADEA) na kampuni ya Al-bashyer kutoka Oman. Lengo la ziara hiyo lilikuwa ni kutembelea maeneo mbalimbali na kufanya mazungumzo na taasisi za umma na binafsi kwa ajili ya kufanya biashara na uwekezaji. Miongoni mwa taasisi zilizotembelewa ni Benki ya Maendeleo ya Kilimo nchini (TADB), Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO), kiwanda cha nyama cha TANCHOICE, kampuni ya Masenga inayojishughulisha na uwekezaji kwenye kilimo na ufugaji pamoja na eneo la uwekezaji la

Ranchi ya Zanzibar Bagamoyo (RAZABA). Ziara hii iliwezesha kusainiwa kwa Mkataba wa Makubaliano ya Ushirikiano kati ya NARCO na *The Arab Authority for Agricultural Investment and Development (AAAID)*. Mkataba huo una lengo la kuwezesha uwekezaji katika sekta ya mifugo. Vilevile, Benki ya BADEA iliingia makubaliano ya kuikopesha Benki ya Kilimo Tanzania (TADB) kiasi cha Dola za Marekani milioni 40 kwa ajili ya kutoa mikopo ya masharti nafuu kwenye sekta ya kilimo. Aidha, Kampuni ya Al-Bashyer iliingia makubaliano na kiwanda cha TANCHOICE ya kusafirisha nyama kwenda nchini Oman. Napenda kulijulisha Bunge lako Tukufu kuwa, kiwanda cha TANCHOICE kinaendelea kusafirisha nyama kwenda nchini Oman.

b) Mwezi Agosti 2022, Wizara iliratibu na kufanikisha kusainiwa kwa Hati ya Makubaliano kati ya Hospitali ya Benjamin Mkapa na Hospitali ya Sheba ya nchini Israel. Makubaliano hayo yanatoa fursa kwa madaktari wa Hospitali ya Benjamin Mkapa kujengewa uwezo katika tiba ya magonjwa ya moyo, kufanya ziara za kitabibu na ufadhili katika shahada ya mfumo wa mmeng'enywa wa chakula (*Gastroenterology*) nchini Israel.

c) Mwezi Septemba 2022, Wizara iliratibu na kufanikiwa kupeleka wanafunzi 250 nchini Israel kupata mafunzo ya vitendo na ujuzi kuhusu kilimo na ufugaji kwa muda wa miezi

11. Wanafunzi hao walitoka kwenye vyuo vya kilimo na mifugo hapa nchini. Aidha, katika kipindi hiki maandalizi ya kupeleka wanafunzi wengine 260 mwezi Agosti, 2023 nchini Israel yanaendelea. Ni matarajio ya Serikali kuwa, wanafunzi hao watakaporejea watajiajiri, watatoa ajira kwa wengine, na kukuza sekta za kilimo na mifugo.

d) Mwezi Desemba 2022, Wizara iliratibu na kufanikisha Mkutano wa Pili wa Tume ya Pamoja ya Kudumu ya Ushirikiano kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Falme ya Oman uliofanyika jijini Muscat, Oman. Katika Mkutano huo pande hizi mbili zilikubaliana kuimarisha na kukuza ushirikiano katika sekta mbalimbali za uchumi, ikiwemo biashara, utalii, uchukuzi na uchumi wa buluu. Manufaa ya Makubaliano hayo, ni pamoja na kuanzishwa kwa mfuko wa pamoja wa uwekezaji, na kuanzishwa kwa safari za meli kati ya nchi hizi mbili, kuongezeka kwa watalii kutoka Oman, na kukuza soko la bidhaa za Tanzania nchini Oman, hususan nyama, mchele, na mbogamboga.

e) Mwezi Januari 2023, Wizara iliratibu na kufanikisha ujio wa timu ya Madaktari bobebi wa magonjwa ya moyo kutoka Taasisi ya Watoto ya Moyo (*Children Heart Association*) ya nchini Kuwait. Madaktari hao walitoa matibabu kwa wagonjwa 86 katika Hospitali ya

Benjamin Mkapa, Dodoma na Hospitali ya Mnazi Mmoja, Zanzibar. Katika ziara hiyo madaktari hao walitoa msaada wa vifaa tiba vya kisasa katika Hospitali ya Benjamin Mkapa. Ujio wa madaktari hao, umesaidia kupunguza gharama za matibabu na kubadilishana uzoefu na ujuzi.

3.4.5 Ushirikiano wa Tanzania na Nchi za Ulaya na Amerika

75. Mheshimiwa Spika, Uhusiano kati ya Tanzania na Nchi za Ulaya na Amerika umeendelea kuimarika, na katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 shughuli zifuatazo zilifanyika:

- a) Mwezi Oktoba 2022, Wizara ilifanya ziara ya kikazi katika nchi za Poland na Ureno. Katika ziara hiyo, pamoja na mambo mengine, Serikali ya Poland ilieleza utayari wa kuendelea kushirikiana na Serikali ya Tanzania katika kuboresha sekta ya kilimo nchini. Aidha, ziara hiyo ililenga kuhakikisha miradi ya kuunganisha matrekta, na ujenzi wa vihenge na maghala ya kisasa nchini inayotekelezwa kwa fedha za mkopo kiasi cha Dola za Marekani milioni 110 kutoka Serikali ya Poland inakamilika. Kupitia ziara hiyo pande mbili zilikubaliana kuhuisha Mkataba wa mkopo uliofikia ukomo mwezi Desemba, 2022. Mkataba huo umeongezewa muda na sasa utafikia tamati mwezi Desemba, 2025. Kuhuishwa kwa Mkataba huo kutasaidia

kukamilisha miradi hiyo ambayo ni muhimu kwa sekta ya kilimo.

b) Katika ziara hii nchini Poland Wizara ilitembelea Chuo Kikuu cha Warsaw; Kituo cha Maji cha Chuo Kikuu cha Warsaw cha Sayansi ya Maisha, na kukutana na watoa huduma za kiusalama mijini. Kufuatia ziara hiyo, Vyuho Vikuu vya Dodoma, Dar es Salaam, Ardhi, na Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela vimeanza majadiliano na Chuo Kikuu cha Warsaw kuhusu ushirikiano katika utoaji wa taaluma za maji. Vilevile, pande mbili zilikubaliana kufufua mazungumzo kuhusu ushirikiano wa kutekeleza mradi wa kuboresha mifumo ya maji safi na maji taka katika jiji la Dar es Salaam na Dodoma; kukamilisha mchakato wa kusaini Hati ya Makubaliano ya ushirikiano kwenye sekta ya elimu; na ushirikiano katika huduma za mtandao wa kidigitali kwa ajili ya usalama mijini. Sekta husika zinaendelea na hatua za majadiliano.

c) Katika kuimarisha uhusiano wa Tanzania na Ureno, mwezi Oktoba 2022 wakati wa ziara nchini Ureno, Tanzania na Ureno zilisaini Hati ya Makubaliano ya kuanzisha majadiliano ya kidiplomasia na mashauriano ya kisiasa. Makubaliano hayo yataimarisha uhusiano wa kisiasa na kidiplomasia, na hivyo kufungua milango ya ushirikiano wa kiuchumi, ikiwa ni pamoja na uchumi wa buluu; na biashara kwa bidhaa za kahawa, chai, samaki, viungo vya

chakula na mbao. Aidha, Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC) na Mamlaka ya Kukuza Uwekezaji Zanzibar (ZIPA) zilikubaliana na Kituo cha Kukuza Uwekezaji cha Ureno (AICEP) kukamilisha Hati za Makubaliano (MoU), ili kukuza mahusiano na kuchochea uwekezaji na biashara.

d) Mwezi Desemba 2022, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa 10 wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Jumuiya ya Nchi za Afrika, Karibiani na Pasifiki (OACPS) uliofanyika jijini Luanda, Angola. Mkutano huo ulipitisha Tamko la Luanda (*Luanda Declaration*) linalolenga pamoja na mambo mengine, kuimarisha ushirikiano ndani ya Jumuiya kwa ajili ya kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi; usalama wa chakula; changamoto ya usalama barabarani; upanuzi wa shughuli za kiuchumi (*economic diversification*); na kudumisha na kuimarisha amani na usalama baina ya Nchi Wanachama wa OACPS.

e) Mwezi Desemba 2022, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa Wakuu wa Nchi za Afrika na Marekani uliofanyika nchini Marekani. Mkutano huo ulijadili dhana ya kuimarisha ushirikiano baina ya nchi za Afrika na Marekani katika uchumi; biashara, uwekezaji; maendeleo ya vijana; diaspora; afya; usalama wa chakula; amani na usalama; demokrasia, haki za binadamu na utawala bora; TEHAMA; na utunzaji wa mazingira na

mabadiliko ya tabianchi. Tanzania inatarajia kunufaika ifuatavyo:

- i) Mkakati uliotangazwa na Marekani wa kuzipatia nchi za Afrika jumla ya Dola za Marekani milioni 150 kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi kupitia matumizi bora ya nishati. Aidha ufadhili huo utaimarisha utekelezaji wa Mpango wa Lishe Bora wa “*Feed the Future*”;
- ii) Kiasi cha Dola za Marekani bilioni 1.2 kupitia Mpango wa *Millennium Challenge Corporation* (MCC) kwa ajili ya kuendeleza miundombinu;
- iii) Dola za Marekani bilioni 600 kwa kipindi cha miaka mitano kwa ajili ya utekelezaji wa Mpango wa *Partnership for Global Infrastructure and Investment* (PGII) ulio chini ya Mataifa ya G7 kuendeleza miundombinu katika Bara la Afrika;
- iv) Dola za Marekani milioni 20 kwa ajili ya kuwapatia mbolea wakulima wadogo hususan wanawake;
- v) Dola za Marekani milioni 10 kusaidia kampuni ndogo na za kati zinazohusika na utoaji wa huduma za maji safi;
- vi) Kuanzisha Mpango wa Mageuzi ya Kidijitali Barani Afrika (*Digital Transformation with Africa*); na

vii) Dola za Marekani milioni 350 kuendeleza tasnia ya uchumi wa kidijitali Barani Afrika. Wizara itaendelea kushirikiana na Wizara za Kisekta, Taasisi za Umma na Binafsi ili kuhakikisha Tanzania inakuwa miongoni mwa mataifa yatakayonufaika na ufadhili huo kupitia uwasilishaji wa mapendekezo ya miradi ya maendeleo.

f) Mwezi Februari 2023, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Uwekezaji, Viwanda na Biashara iliratibu Kongamano la Kwanza la Biashara na Uwekezaji kati ya Tanzania na Umoja wa Ulaya. Kongamano hilo lilifanyika jijini Dar es Salaam na kushirikisha zaidi ya wafanyabiashara 1000 kutoka Tanzania, na nchi za Umoja wa Ulaya. Kupitia kongamano hilo yafuatayo yalifanyika:

i) Tanzania na Ufaransa zilisaini Mkataba wa Uwili wa Ushirikiano katika Huduma za Usafiri wa Anga. Kusainiwa kwa mkataba huo kutawezesha kuanzishwa kwa safari za anga za moja kwa moja kati ya nchi hizi, na kukuza sekta ya utalii na Biashara;

ii) Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari ya Tanzania (TPA) na Bandari ya *Antwerp Burges International* zilisaini Hati ya Makubaliano ya Ushirikiano katika usimamizi wa bandari. Kusainiwa kwa Hati hiyo kutaiwezesha TPA kujengewa uwezo katika maeneo ya usimamizi na uendelezaji wa bandari, na

hivyo kuongeza mchango wa bandari zetu katika uchumi wa taifa;

- iii) Kusainiwa kwa Mkataba baina ya Serikali, Shirika la Maendeleo la Ufaransa (AFD), Umoja wa Ulaya (EU) na Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB) kwa ajili ya kutekeleza mradi wa kufua umeme katika maporomoko ya maji Kakono, mkoani Kagera (MW 88). Kupitia Mkataba huo, AFD itatoa mkopo wa masharti nafuu kiasi cha Euro milioni 110 sawa na shilingi bilioni 272.6, Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB) itatoa kiasi cha Dola za Marekani Milioni 161.47 sawa na shilingi bilioni 374.9, na Umoja wa Ulaya utatoa msaada wa kiasi cha Euro milioni 35 sawa na shilingi bilioni 86.7. Kutekelezwa kwa mradi huo kutasaidia wakazi wa mkoa wa Kagera kuondokana na changamoto ya kukosa umeme wa uhakika, na kuchochea shughuli za kiuchumi na kijamii; na
- iv) Benki ya Uwekezaji ya Ulaya (EIB) ilisaini makubaliano na benki za CRDB, NMB na KCB ya kiasi cha Euro milioni 350 kwa ajili ya mikopo kwa wajasiriamali nchini. Vilevile, benki ya FMO ya Uholanzi na benki ya PROPARCO ya Ufaransa zilisaini makubaliano na benki za NMB ya kiasi cha Euro milioni 115 kwa ajili ya mikopo kwa sekta binafsi nchini. Halikadhalika, benki ya FMO ilisaini makubaliano na benki ya NMB ya kiasi cha Euro milioni 10 kwa ajili ya

mikopo kwa wanawake na vijana nchini. Kusainiwa kwa mikataba hiyo kutachochea ukuaji wa sekta binafsi na biashara nchini.

g) Mwezi Februari 2023, Wizara iliratibu Majadiliano ya Kisiasa kati ya Tanzania na Umoja wa Ulaya yaliyofanyika jijini Dar es Salaam. Majadiliano hayo yalifanyika kwa mujibu wa Ibara ya 8 ya Makubaliano ya Mkataba wa Cotonou (*Cotonou Partnership Agreement*) uliosainiwa mwaka 2000. Kupitia majadiliano hayo, Tanzania na Umoja wa Ulaya zilikubaliana kukuza ushirikiano kwenye maeneo ya biashara na uwekezaji; uchumi wa buluu; mabadiliko ya tabianchi; haki za binadamu na demokrasia; na Mpango wa Umoja wa Ulaya wa *Global Gateway Investment Package* uliotengewa Euro milioni 150. Maeneo mengine ni kuimarisha ushirikiano katika ulinzi na amani hususan kupitia Jumuiya za Kikanda, ikiwemo Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC), Jumuiya ya Ukanda wa Maziwa Makuu (ICGLR), na ushirikiano wa kimataifa.

h) Mwezi Februari 2023, Wizara iliratibu ziara ya ujumbe wa Hospitali ya Benjamin Mkapa jijini Vienna, Austria. Kupitia ziara hiyo, Hospitali ya Benjamin Mkapa ilisaini Hati ya Makubaliano ya Ushirikiano na Hospitali Kuu ya Vienna (*Vienna General Hospital*), pamoja na Chuo Kikuu cha Tiba cha Vienna. Makubaliano hayo yanalenga kuwapatia mafunzo ya kuwajengea

uwezo madaktari wa Hospitali ya Benjamin Mkapa katika utoaji wa huduma za tiba za kibingwa ikiwemo tiba za magonjwa ya mfumo wa mkojo na saratani ya kibofu, tiba ya magonjwa ya mifupa, na patholojia.

- i) Mwezi Machi 2023, Wizara iliratibu na kushiriki katika majadiliano ya ushirikiano baina ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Latvia. Kupitia majadiliano hayo, pande mbili zilikubaliana kuimarisha ushirikiano kwenye sekta za kilimo, TEHAMA, usafiri wa anga, biashara na uwekezaji. Hatua hiyo itainufaisha Tanzania kupitia uwekezaji wa moja kwa moja, upatikanaji wa masoko, na uhawilishaji wa ujuzi na teknolojia kutoka nchi ya Latvia.

3.5 Kuratibu Masuala ya Ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa

3.5.1 Umoja wa Afrika

76. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuimarisha uhusiano na Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) kupitia ushiriki wake katika vikao vya Umoja huo na kulinda maslahi ya taifa. Mwezi Februari 2023 Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa 36 wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Umoja wa Afrika uliofanyika jijini Addis Ababa, Ethiopia. Pamoja na mambo mengine, mkutano ulitoa tathmini ya utekelezaji wa Mpango wa Kwanza wa Miaka 10 ya Utekelezaji wa Dira ya Maendeleo ya Afrika

(*Agenda 2063: The Africa We Want*), na kuainisha maeneo ya kipaumbele yanayopaswa kujumuishwa katika Mpango wa Pili wa Miaka 10 wa Utekelezaji wa Agenda 2063 kuanzia mwaka 2023 hadi 2033. Maeneo hayo yamezingatia vipaumbele vya Tanzania, ambayo ni pamoja na:

- i) Kila nchi mwanachama kufikia kipato cha kati;
- ii) Bara la Afrika kuunganika zaidi kupitia soko la pamoja la huduma za kidijitali, soko la usafiri wa anga, na miundombinu mingine ya kiuchumi;
- iii) Kuimarisha taasisi za kidemokrasia zinazozingatia mahitaji ya wananchi;
- iv) Afrika kutatua migogoro kwa njia ya amani; na
- v) Kuimarisha na kukuza maadili na tamaduni za kiafrika.

77. Mheshimiwa Spika, katika Mkutano huo, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alitunukiwa tuzo ya *African Leaders Malaria Alliance (ALMA)* kutokana na mchango wake wa kuongoza juhudi za Serikali ya Tanzania katika kutokomeza ugonjwa wa malaria. Baadhi ya juhudi hizo ni pamoja na kuongeza uzalishaji na upatikanaji wa dawa, vifaa tiba na uimarishaji wa miundombinu ya vituo vya afya.

78. Mheshimiwa Spika, pembezoni mwa mkutano huo, Mheshimiwa Rais alishiriki Mkutano wa Baraza la Amani na Usalama la Umoja wa Afrika kuhusu juhudi za upatikanaji wa amani mashariki mwa DRC kama sehemu ya kuimarisha amani na usalama katika Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki, na ukanda wa Maziwa Makuu.

79. Mheshimiwa Spika, mwezi Novemba, 2022 Wizara iliratibu ushiriki wa Tanzania katika Mkutano wa 17 wa Dharura wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Umoja wa Afrika kuhusu Maendeleo ya Viwanda barani Afrika na Uanuai wa Uchumi (*Industrialization and Economic Diversification*) na Eneo Huru la Biashara Afrika (AfCFTA) uliofanyika jijini Niamey, Niger. Mkutano huo uliazimia mambo mbalimbali yenye manufaa kwa nchi yetu ifuatavyo:

- i) Kuongeza kasi ya uendelezaji wa viwanda vya uzalishaji bidhaa ili kukuza uchumi kwa kuongeza mnyororo wa thamani kwenye rasilimali za bara la Afrika katika sekta za kipaumbele za afya na dawa za binadamu, madini, chakula, lishe na mavazi ili kupunguza utegemezi; na
- ii) Kuanzisha Programu unganishi kati ya Mifumo ya Elimu na Soko la Afrika kwa lengo la kuongeza ushindani wa Sekta Binafsi kwa

kujenga uwezo na ujuzi unaohitajika kwenye maendeleo ya viwanda.

3.5.2 Jumuiya ya Afrika Mashariki

80. Mheshimiwa Spika, katika kipindi hiki, Wizara imeendelea kuratibu ushiriki wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika utekelezaji wa hatua za Mtangamano wa Jumuiya ya Afrika Mashariki kwa kuzingatia Mkataba wa Uanzishwaji wa Jumuiya ya Afrika Mashariki wa mwaka 1999 na itifaki zake, na hivyo kusimamia maslahi ya Tanzania katika mtangamano huo.

3.5.2.1 Umoja wa Forodha wa Afrika Mashariki

81. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu utekelezaji wa Itifaki ya Umoja wa Forodha ya Jumuiya ya Afrika Mashariki inayolenga kukuza biashara, kuongeza ufanisi katika uzalishaji, kukuza uwekezaji wa ndani baina ya nchi wanachama na kuendeleza viwanda. Kwa mwaka 2022 thamani ya mauzo ya bidhaa za Tanzania ndani ya Jumuiya iliongezeka kwa asilimia 21.8 kufikia Dola za Marekani bilioni 1.4 ikilinganisha na Dola za Marekani bilioni 1.2 mwaka 2021. Ongezeko hilo linatokana na uwepo wa mazingira bora ya uwekezaji na biashara kwa kuondoa vikwazo visivyo vya kiforodha miongoni mwa nchi wanachama. Aidha, Wizara inaendelea kuhamasisha wafanyabiashara wa Tanzania kutoa taarifa mapema kuhusu vikwazo visivyo

vya kiforodha wanavyokumbana navyo ili vipatiwe ufumbuzi wa haraka.

3.5.2.2 Soko la Pamoja

82. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu utekelezaji wa Itifaki ya Soko la Pamoja ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ambayo ni hatua ya pili ya Mtangamano wa Jumuiya ya Afrika Mashariki. Maeneo ya msingi yanayotekelezwa katika Itifaki hii ni pamoja na soko huru la bidhaa; uhuru wa raia wa Afrika Mashariki kutoka na kuingia ndani ya Jumuiya; uhuru wa raia wa Afrika Mashariki kupata ajira ndani ya Jumuiya; uhuru wa kufanya biashara ya huduma; uhuru wa kuwekeza mitaji; haki ya raia wa Afrika Mashariki kuanzisha na kuendesha shughuli za kiuchumi na biashara ndani ya Jumuiya; na haki ya ukaazi kwa raia wa Afrika Mashariki.

83. Mheshimiwa Spika, mwezi Julai 2022, Wakuu wa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki walikuwa na Mkutano Maalum wa Kilele kuhusu utekelezaji wa Soko la Pamoja (*The High-Level Summit Retreat on the EAC Common Market*). Mkutano huo ulipokea taarifa na kujadili mafanikio, fursa, na changamoto katika miaka 11 ya utekelezaji wa Itifaki ya Soko la Pamoja. Mkutano uliazimia namna ya kuongeza kasi ya utekelezaji kwa ajili ya ustawi wa Nchi na wananchi wa Afrika Mashariki. Miongoni mwa masuala yaliyojadiliwa katika Mkutano huo ni

pamoja na: kuchochea biashara ili kuongeza kiwango cha biashara miongoni mwa Nchi Wanachama; kuongeza uzalishaji na kiwango cha matumizi ya bidhaa zinazozalishwa ndani ya Jumuiya; na kuwezesha uhamishaji wa matumizi ya bima za afya za umma ndani ya Nchi Wanachama.

3.5.2.3 Umoja wa Fedha wa Afrika Mashariki

84. Mheshimiwa Spika, mwezi Novemba 2022, Wizara iliratibu ushiriki wa Tanzania katika Mkutano wa Baraza la Kisekta la Mawaziri wa Fedha na Masuala ya Uchumi uliofanyika jijini Arusha. Mkutano huo, pamoja na masuala mengine ulijadili tathmini ya utekelezaji wa Mpangokazi wa Miaka Kumi (2014 – 2024) wa Kufikia Sarafu Moja ya Jumuiya ya Afrika Mashariki. Kwa mujibu wa ibara ya 5 (3) ya Itifaki ya Umoja wa Fedha, nchi wanachama zilitakiwa kufikia vigezo vya uchumi mpana mwaka 2021 na kuvidumisha kwa muda wa miaka mitatu (3) mfululizo kabla ya kuingia kwenye sarafu moja mwaka 2024.

85. Mheshimiwa Spika, vigezo hivyo ni kiwango cha juu cha mfumuko wa bei kisichozidi asilimia 8; kiwango cha juu cha deni la taifa kisichozidi asilimia 50 ya pato la Taifa; akiba ya fedha za kigeni ya kutosheleza mahitaji ya miezi minne na nusu; na kiwango cha juu cha nakisi ya bajeti, ikijumuisha misaada kisichozidi asilimia 3 ya pato la Taifa. Tathmini hiyo imebainisha kuwa

Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki hazijakidhi baadhi ya vigezo vilivyoainishwa katika Itifaki ya Umoja wa Fedha. Aidha, Tanzania na Uganda ndizo nchi pekee zilizofanikiwa kukidhi vigezo vitatu (3) kati ya vinne (4). Hakuna Nchi Mwanachama iliyoweza kukidhi kigezo cha nakisi ya bajeti, ikijumuisha misaada kutozidi asilimia 3 ya pato la Taifa.

86. Mheshimiwa Spika, kutokana na matokeo ya tathmini hiyo, Mkutano wa Baraza la Kisekta la Mawaziri wa Fedha na Mipango ulihuisha Mpango Kazi wa kufikia Sarafu Moja na kuongeza muda wa utekelezaji wake kutoka mwaka 2024 hadi 2031. Mpango Kazi uliohuishwa umeainisha shughuli zitakazotekelezwa, ikiwa ni pamoja na kuanzisha Taasisi zitakazosimamia utekelezaji wa Umoja wa Fedha; na uoanishaji wa Sera za Kodi, Sera za Fedha na Sera za Viwango vya Kubadilisha Fedha za Kigeni.

3.5.2.4 Utekelezaji wa Programu za Jumuiya ya Afrika Mashariki katika Sekta za Uzalishaji

Sekta ya Viwanda

87. Mheshimiwa Spika, mwezi Desemba 2022, Wizara iliratibu na kushiriki katika Maonesho ya 22 ya Wajasiriamali Wadogo na wa Kati ya Jumuiya ya Afrika Mashariki yajulikanayo kama Juakali/Nguvukazi yaliyofanyika jijini Kampala,

Uganda. Maonesho hayo yalikuwa na kaulimbiu isemayo *'Buy East Africa for Resilience and Sustainable Development'* yalijumuisha wajasiriamali takribani 1,500 kutoka Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki. Wajasiriamali 250 kutoka Tanzania walishiriki maonesho hayo ambapo kati yao 198 walitoka Tanzania Bara na 52 walitoka Zanzibar. Katika maonesho hayo Tanzania ilipata tuzo katika eneo la ubunifu wa mashine za kubangulia korosho na kujaza hewa ya *oxygen* migodini. Aidha, kampuni ya Tanzania ya *Wiso Leather Products* inayojishughulisha na utengenezaji wa viatu vya ngozi ilikuwa mshindi wa pili, na kampuni ya Tanzania ya *Urban Vintage* inayojishughulisha na uzalishaji wa mvinyo kwa kutumia zabibu ilikuwa mshindi wa tatu.

88. Mheshimiwa Spika, mwezi Desemba 2022, Wizara iliratibu ushiriki wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika Mkutano wa 41 wa Baraza la Kisekta la Mawaziri wa Biashara, Viwanda, Fedha na Uwekezaji uliofanyika jijini Arusha. Pamoja na mambo mengine, Mkutano huo ulipitisha Kanuni za Jumuiya ya Afrika Mashariki za kuunganisha (*assembling*) magari na pikipiki katika Jumuiya ya Afrika Mashariki. Kanuni hizi zinalenga kukuza na kusimamia uzalishaji wa baadhi ya vipuri vya magari na pikipiki ili kuchangia katika mnyororo wa thamani katika sekta ya uunganishaji wa magari katika Nchi Wanachama. Wizara inahamasisha

wawekezaji kuchangamkia fursa za uwekezaji nchini Tanzania katika kutengeneza na kuzalisha vipuri vya magari na pikipiki kwa ajili ya soko la Afrika Mashariki.

89. Mheshimiwa Spika, mwezi Februari 2023, Wizara iliratibu na kushiriki kwenye Mkutano wa 43 wa Baraza la Mawaziri la Afrika Mashariki uliofanyika jijini Bujumbura, Burundi. Pamoja na mambo mengine, mkutano huo uliidhinisha na kupitisha Sera ya Kanda Maalum za Kiuchumi ya Afrika Mashariki. Utekelezaji wa Sera hiyo utawezesha Nchi Wanachama kuanzisha au kuendeleza Kanda na Maeneo Maalum ya Kiuchumi, na hivyo kuimarisha ukuaji wa viwanda na mauzo ya nje.

Sekta ya Kilimo

90. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara inaendelea kuratibu mradi wa ushirikiano kati ya Jumuiya ya Afrika Mashariki na Umoja wa Ulaya (*MARKUP EU-EAC*) unaolenga kuwezesha bidhaa za kilimo kutoka Jumuiya ya Afrika Mashariki kukidhi viwango vya soko la Umoja wa Ulaya. Bidhaa zilizopewa kipaumbele katika mradi huo ni kahawa, chai, parachichi, viungo na mbogamboga. Mradi huo unatekelezwa katika mikoa ya Tanga, Morogoro, Njombe, Ruvuma, Mbeya, Songwe na visiwa vya Pemba na Unguja. Mradi umewezesha wakulima kuzalisha mazao ya kilimo kwa kutumia mbegu bora na kuzingatia

utunzaji wa mazingira, ambapo vyama vya ushirika 26 kutoka mikoa ya Njombe na Ruvuma vimepata hati za ubora na hivyo kukidhi vigezo vya kuuza mazao katika soko la Ulaya.

3.5.2.5 Utekelezaji wa Miradi na Programu za Miundombinu ya Uchumi na Huduma za Jamii

Sekta ya Barabara

91. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Fedha na Mipango iliratibu ushiriki wa Tanzania katika majadiliano ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ya upatikanaji wa fedha za kutekeleza miradi ya ujenzi ya barabara za kikanda. Miradi hiyo ni pamoja na ujenzi wa barabara ya Lusahunga – Rusumo/Kayonza - Kigali yenye urefu wa km 162. Juhudi hizi ziliwezesha upatikanaji wa mkopo wa masharti nafuu wa shilingi bilioni 153.6 kutoka Benki ya Dunia kwa ajili ya ujenzi wa kipande cha kuanzia Lusahunga - Rusumo (km 92) kwa kiwango cha lami. Utekelezaji wa mradi huo umeanza mwezi Februari, 2023. Barabara hiyo itakapokamilika itarahisisha usafiri wa abiria na usafirishaji wa mizigo kati ya Tanzania, Burundi na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, na hivyo kukuza biashara na shughuli nyingine za kiuchumi miongoni mwa nchi hizi.

92. Mheshimiwa Spika, mradi mwingine wa kikanda ulioendelea katika mwaka 2022/23 ni

ujenzi wa barabara ya kikanda ya Kabingo - Kasulu - Manyovu - Rumonge hadi Gitaza yenye urefu wa km 305 unaozimumuisha nchi za Tanzania na Burundi. Kwa upande wa Tanzania mradi huu unahusisha kipande chenye urefu wa km 260.6 kutoka Kabingo - Kasulu hadi Manyovu. Ushirikiano wa kikanda umewezesha upatikanaji wa fedha kiasi cha shilingi bilioni 325.64 kutoka Benki ya Maendeleo ya Afrika. Utekelezaji wa mradi huo unafanyika katika sehemu nne ambazo ni Manyovu - Kasulu (km 68.25), Kanyani-Mvugwe (km 70.50), Mvugwe-Nduta (km 59.35) na Nduta-Kibondo-Kabingo (km 62.50). Ujenzi wa sehemu zote nne umeanza na upo katika hatua mbalimbali za utekelezaji.

93. Mheshimiwa Spika, vilevile, ushiriki wa Tanzania katika kuendeleza programu za miundombinu za Jumuiya ya Afrika Mashariki umechangia pia upatikanaji wa mkopo wa shilingi bilioni 176.72 kutoka Benki ya Maendeleo ya Afrika kwa ajili ya ujenzi wa kipande cha barabara cha Pangani - Tungamaa (km 25.6), na ujenzi wa Daraja la Pangani (mita 525) katika Barabara ya kikanda kati ya Tanzania na Kenya kutoka Bagamoyo - Tanga/Malindi - Lungalunga yenye urefu wa km 400 kwa kiwango cha lami. Kukamilika kwa barabara hiyo kutarahisisha usafirishaji na kukuza biashara na uchumi wa nchi hizi.

Sekta ya Reli

94. Mheshimiwa Spika, Wizara iliratibu majadiliano kati ya Serikali ya Tanzania na Serikali ya Burundi kuhusu kushirikiana katika ujenzi wa reli ya kisasa (SGR) kutoka Uvinza (Tanzania) hadi Gitega (Burundi). Mradi huo unatarajiwa kutekelezwa kupitia ufadhili wa Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB). Kukamilika kwa ujenzi wa reli hiyo, kutaiunganisha nchi yetu na nchi jirani za Burundi, Rwanda na DRC.

Sekta ya Afya

95. Mheshimiwa Spika, mwezi Machi 2023, Wizara iliratibu ushiriki wa Tanzania kwenye Mkutano wa 23 wa Baraza la Mawaziri la Kisekta la Afya la Jumuiya ya Afrika Mashariki uliofanyika jijini Bujumbura, Burundi. Katika mkutano huo, Tanzania ilifanikiwa kuzishawishi nchi nyingine kuanzisha Kituo cha Umahiri cha Kikanda cha Jumuiya ya Afrika Mashariki cha Sayansi ya Afya ya Kinywa kitakachosimamiwa na Chuo Kikuu cha Sayansi ya Afya Muhimbili (MUHAS). Kuanzishwa kwa Kituo hicho kutawanufaisha wananchi wa Jumuiya ya Afrika Mashariki, na hususan Tanzania katika, kudhibiti na kutibu magonjwa ya afya ya kinywa ambayo ni sehemu ya magonjwa yasiyoambukiza.

3.5.2.6 Ushirikiano katika Siasa, Ulinzi na Usalama

96. Mheshimiwa Spika, hali ya ushirikiano katika sekta ya ulinzi na usalama katika Jumuiya ya Afrika Mashariki imeendelea kuwa imara. Hata hivyo zimekuwepo changamoto za kiusalama mashariki mwa DRC ambazo zimehitaji juhudi za pamoja kama Jumuiya. Kwa nyakati mbalimbali, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mikutano ya Wakuu Nchi ikiwa ni pamoja na Mkutano wa 20 wa Wakuu wa Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki uliofanyika Julai 2022 jijini Arusha, na Mkutano wa Dharura wa Wakuu wa Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki kwa ajili ya kutathmini hali ya usalama katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC) uliyofanyika mwezi Februari 2023, jijini Bujumbura, Burundi. Katika Mikutano hiyo, Nchi Wanachama zilipata fursa ya kujadiliana kuhusu changamoto za kiusalama katika eneo hilo na kukubaliana jinsi ya kukabiliana nazo, ikiwa ni pamoja na:

- a) Kutafuta amani ya kudumu mashariki ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo kwa njia mbili, mazungumzo ya kisiasa na njia za kijeshi. Katika njia hizi Jumuiya ya Afrika Mashariki ilimteua Mheshimiwa Uhuru Muigai Kenyatta, Rais Mstaafu wa Jamhuri ya Kenya kuwa mwezeshaji wa mazungumzo ya kisiasa, na kuidhinisha kikosi cha Pamoja cha Kulinda Amani cha Jumuiya ya Afrika

Mashariki (*East African Community Regional Forces for the Restoration of Peace and Stability in Eastern DRC – EACRF DRC*), na

- b) Kuhuisha juhudi za kurejesha amani mashariki mwa DRC kati ya Jumuiya ya Nchi za Ukanda wa Maziwa Makuu, na Jumuiya ya Afrika Mashariki.

3.5.2.7 Bunge la Afrika Mashariki

97. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu na kufanikisha ushiriki wa Tanzania katika Bunge la Afrika Mashariki. Katika kipindi hiki, Wabunge 63 kutoka Nchi Wanachama waliapishwa kutumikia Bunge la Tano kwa kipindi cha miaka mitano. Idadi hiyo ya Wabunge imeongezeka kutokana na DRC kujiunga katika Jumuiya ya Afrika Mashariki. Vilevile, Bunge lilimchagua Mheshimiwa Joseph Ntakirutimana kutoka Jamhuri ya Burundi kuwa Spika wa Bunge hilo kwa kipindi cha miaka mitano.

98. Mheshimiwa Spika, kadhalika, Bunge la Afrika Mashariki lilipitisha miswada miwili (2) ya sheria ambayo ni muswada wa Sheria ya Kamisheni ya Huduma za Fedha wa Jumuiya ya Afrika Mashariki wa mwaka 2022 na muswada wa Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi wa Forodha wa Jumuiya ya Afrika Mashariki wa mwaka 2022.

99. Mheshimiwa Spika, kutungwa kwa sheria hizo kunatoa nafasi ya kuanzishwa kwa

Kamisheni ya Huduma za Fedha ya Afrika Mashariki kama Taasisi ya Jumuiya yenye majukumu ya kusimamia utekelezaji wa sera, sheria na taratibu za Jumuiya katika sekta ya fedha. Uanzishwaji wa Taasisi hiyo ni sehemu ya utekelezaji wa Ibara ya 21 ya Itifaki ya Umoja wa Fedha wa Afrika Mashariki.

100. Mheshimiwa Spika, muswada wa Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi wa Forodha unalenga kuboresha usimamizi wa forodha na taratibu zake katika Jumuiya. Marekebisho ya Sheria hiyo, yatarahisisha shughuli za biashara na kukuza uwekezaji baina ya Tanzania na nchi nyingine wanachama kupitia maboresho ya viwango vya ushuru wa bidhaa.

3.5.3 Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika

101. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu ushiriki wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika mtangamano wa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) kwa lengo la kusimamia maslahi ya taifa, na kuzitumia fursa za kiuchumi na kijamii katika Jumuiya hiyo.

102. Mheshimiwa Spika, mwezi Agosti 2022, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa 42 wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Jumuiya ya Maendeleo ya Kusini mwa Afrika (SADC) uliofanyika jijini Kinshasa, DRC. Katika Mkutano

huo, Nchi Wanachama ziliridhia na kusaini Itifaki ya SADC ya Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu. Kusainiwa kwa Itifaki hiyo kutaiwezesha Tanzania kuimarisha ushirikiano na nchi nyingine za SADC katika mapambano dhidi ya biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu pamoja na uhalifu mwingine unaovuka mpaka.

103. Meshimiwa Spika, vilevile, katika mkutano huo, Nchi Wanachama ziliridhia Marekebisho ya Ibara ya 9 (1) ya Mkataba wa Uanzishwaji wa SADC wa mwaka 1992 kuwezesha uanzishwaji wa Bunge la SADC ikiwa ni mojawapo ya Taasisi za SADC. Kuanzishwa kwa Bunge hilo kutaongeza wigo wa ushiriki wa wananchi wa Jumuiya katika hatua za mtangamano wa SADC kupitia wawakilishi wao katika chombo hicho kitakachokuwa na majukumu ya kutoa ushauri kuhusu masuala ya mtangamano. Kadhalika, katika Mkutano wa 42 Nchi Wanachama ziliridhia Marekebisho ya Itifaki ya Maendeleo ya Utalii ya SADC ya mwaka 1998. Kusainiwa kwa marekebisho hayo kutaiwezesha Tanzania kuimarisha ushirikiano na Nchi Wanachama wa SADC katika kukuza sekta ya utalii kupitia kuvutia uwekezaji katika sekta hiyo, kutangaza vivutio vya utalii, na kubadilishana ujuzi na uzoefu katika usimamizi wa sekta hiyo.

104. Mheshimiwa Spika, aidha, mwezi Machi 2023, Wizara iliratibu na kushiriki katika

Mkutano wa Baraza la Mawaziri la SADC uliofanyika jijini Kinshasa, DRC. Pamoja na mambo mengine, Baraza lilipitisha Kanuni za Fidia na Stahiki kwa Operesheni za Amani na Mazoezi ya Kijeshi ya SADC. Kupitishwa kwa Kanuni hizo, kutawezesha familia za walinda amani kutoka Nchi Wanachama waliopoteza maisha au kupata ulemavu katika operesheni za ulinzi wa amani au mazoezi ya kijeshi ya SADC kulipwa fidia. Kanuni hizo ni muhimu kwa Tanzania kwa kuwa nchi yetu ni miongoni mwa Nchi Wanachama zinazochangia walinda amani katika misheni za ulinzi wa amani za Jumuiya.

105. Mheshimiwa Spika, Aidha, mkutano huo wa Baraza la Mawaziri wa Machi 2023 uliidhinisha pia Mpango wa Utekelezaji wa Miradi ya Jumuiya wenye miradi mbalimbali, ikiwa ni pamoja na miradi 11 inayojumuisha Tanzania. Miradi hiyo ipo katika sekta za maji, miundombinu, nishati, masoko, na viwanda, na kusesitiza ukamilishwaji wa ujenzi wa Sanamu ya Baba wa Taifa Hayati Mwalimu Julius Kambarage Nyerere katika Kituo cha Amani na Usalama cha Umoja wa Afrika (AU). Vilevile, katika mkutano huu, Nchi Wanachama zilikubaliana kuwa nchi zenye uwezo na malighafi, ikiwa ni pamoja na Tanzania, zizalishe mbolea na kusambaza katika kanda, ili kupunguza utegemezi kwa mbolea kutoka nje.

106. Mheshimiwa Spika, mwezi Novemba 2022 na Machi 2023, Wizara iliratibu na

kushiriki Mikutano ya Dharura ya Kamati ya Mawaziri wa Asasi ya Siasa, Ulinzi na Usalama ya SADC. Mikutano hii ilijadili hatua za kuimarisha hali ya ulinzi na usalama Mashariki mwa DRC, na Kaskazini mwa nchi ya Msumbiji na kupendekeza namna bora ya kuboresha utendaji kazi wa Misheni ya Ulinzi wa Amani ya SADC nchini Msumbiji (SAMIM). Aidha, Kamati ilijadili kuhusu utendaji wa kikosi cha *Force Intervention Brigade* (FIB) ndani ya Misheni ya Kulinda Amani ya Umoja wa Mataifa (MONUSCO) na kukubaliana hatua za kuchukua kwa maslahi ya Jumuiya, na Nchi Wanachama.

107. Mheshimiwa Spika, kufanikiwa kwa malengo ya SAMIM na MONUSCO kutasaidia kuimarisha usalama katika kanda, na nchi yetu, na kudhibiti ugaidi na uhalifu unaovuka mipaka. Aidha, uwepo wa amani na usalama ni kichocheo cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi na kijamii baina ya nchi zinazopakana.

3.5.4 Jumuiya ya Nchi zilizo kwenye Mwambao wa Bahari ya Hindi

108. Mheshimiwa Spika, mwezi Novemba 2022, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa 22 wa Baraza la Mawaziri la Jumuiya ya Nchi zilizo kwenye Mwambao wa Bahari ya Hindi (IORA) uliofanyika jijini Dhaka, Bangladesh. Lengo la mkutano huo lilikuwa ni kupokea na kujadili taarifa ya mwaka ya utekelezaji wa masuala mbalimbali ya IORA.

Pamoja na mambo mengine, Mkutano huo uliridhia Tanzania kuwa mwenyeji wa Mdahalo wa Tisa wa IORA unaotarajiwa kufanyika mwezi Mei 2023 huko Zanzibar. Kufanyika kwa Mdahalo huo hapa nchini kutatoa fursa kwa wataalam kubadilishana uzoefu, kutangaza utalii na fursa nyingine za uwekezaji, hususan katika uchumi wa buluu. Aidha, Mdahalo huo utakuwa na tija kwa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuwa utaimarisha mahusiano ya kikanda baina ya Tanzania na Nchi Wanachama wa IORA.

109. Mheshimiwa Spika, vilevile, katika Mkutano wa 22 Tanzania ilifanikiwa kuzishawishi Nchi Wanachama wa IORA kuanzisha utaratibu wa kufanya ukaguzi wa hesabu za Jumuiya hiyo kwa mzunguko (*rotational basis*). Kukubalika kwa pendekezo hilo kutaongeza uwazi na uwajibikaji katika usimamizi wa rasilimali za IORA ikilinganishwa na utaratibu wa sasa ambapo ukaguzi unafanywa na nchi ya Mauritius pekee yalipo Makao Makuu. Aidha, utaratibu huo utatoa fursa kwa wakaguzi wa Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kuimarisha uwezo wa kufanya kaguzi katika Jumuiya za Kikanda na Kimataifa.

110. Mheshimiwa Spika, aidha, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, kwa mara ya kwanza Tanzania imepata nafasi ya Mkurugenzi wa Huduma za Mashirika ya Jumuiya ya IORA aliyeanza kazi mwezi Oktoba, 2022. Kupatikana

kwa nafasi hiyo kumetoa fursa kwa Tanzania kuwa sehemu ya Sekretariati ya IORA, na hivyo kuhamasisha Watanzania wengine wenye sifa kuomba nafasi za kazi katika Jumuiya ya IORA na Jumuiya nyingine za Kimataifa kwa manufaa yao na taifa kwa ujumla.

3.5.5 Ushirikiano wa Kimataifa

111. Mheshimiwa Spika, Katika ushirikiano wa kimataifa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ilishiriki katika shughuli mbalimbali za kimataifa. Mwezi Julai 2022, Wizara iliratibu na kufanikisha ushiriki wa Tanzania katika maadhimisho ya kwanza ya Siku ya Lugha ya Kiswahili Duniani yaliyofanyika jijini Paris, Ufaransa. Bunge lako Tukufu litakumbuka kuwa Mkutano wa 41 wa Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu, Sayansi na Utamaduni (UNESCO) ulipitisha tarehe 7 Julai ya kila mwaka kuwa Siku ya Kimataifa ya Kiswahili. Kaulimbiu ya maadhimisho hayo ilikuwa Kiswahili kwa Amani na Ustawi ikiwa na lengo la kuhamasisha matumizi ya lugha hiyo katika kufanikisha juhudi za kutafuta amani duniani na kuchochea shughuli za maendeleo kwa ustawi. Kufanyika kwa maadhimisho hayo kunatoa nafasi kwa nchi yetu kutangaza utamaduni wake, na kueneza matumizi ya Kiswahili duniani na kufungua fursa za kiuchumi na kijamii kwa watanzania.

112. Mheshimiwa Spika, mwezi Septemba 2022, Wizara iliratibu ushiriki wa Tanzania

katika Mkutano wa 77 cha Baraza Kuu la Umoja wa Mataifa uliofanyika jijini New York, Marekani. Kupitia Mkutano huo, Tanzania ilipata nafasi ya kuieleza Jumuiya ya Kimataifa kuhusu hatua mbalimbali zinazochukuliwa na Serikali ya Awamu ya Sita katika kuimarisha demokrasia, haki za binadamu, utawala bora na utawala wa sheria. Vilevile, ilieleza kuhusu utekelezaji wa programu na mipango ya kuboresha mazingira ya biashara na uwekezaji, kuendeleza miundombinu ya kiuchumi na kijamii ambazo zimesaidia kuchochea ukuaji wa uchumi na maendeleo ya taifa.

113. Mheshimiwa Spika, katika Mkutano huo, Tanzania iliainisha jitihada za Serikali katika kupambana na UVIKO-19 na kuisisitiza azma yake ya kuwekeza katika uzalishaji wa chanjo za magonjwa ya mlipuko na vifaa tiba, na kuiomba Jumuiya ya Kimataifa kuunga mkono juhudi hizo. Pia, Tanzania ilieleza jitihada zake katika kutunza mazingira na kupambana na athari za mabadiliko ya tabianchi kwa maendeleo endelevu yatakayohakikisha ustawi wa vizazi vya sasa, na baadaye.

114. Mheshimiwa Spika, Mwezi Oktoba 2022, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano Mkuu wa Shirika la Kimataifa la Umoja wa Mawasiliano (ITU) uliofanyika jijini Bucharest, Romania. Tanzania ilichaguliwa kuwa Mjumbe wa Baraza la Utendaji la Shirika hilo kwa kipindi cha 2023 hadi 2026. Mafanikio hayo ni muhimu

kwa nchi yetu kwa kuwa yataiwezesha Tanzania kuchangia ajenda zake kupitia Shirika hilo. Vilevile, ujumbe wa Tanzania ndani ya ITU utaiwezesha nchi yetu kunufaika na programu na miradi ya Shirika hilo inayolenga kujenga uwezo, na kuhamasisha uwekezaji katika sekta ya mawasiliano kwa Nchi Wanachama wa ITU.

115. Mheshimiwa Spika, mwezi Machi 2023, Wizara iliratibu na kushiriki kwenye Mkutano wa 67 wa Kamisheni ya Umoja wa Mataifa ya Hali ya Wanawake Duniani uliofanyika jijini New York, Marekani. Kupitia mkutano huo, Tanzania ilieleza dunia kuhusu hatua zinazochukuliwa na Serikali ili kuongeza uwezeshaji wa wanawake kiuchumi na kijamii hapa nchini. Vilevile, ilitumia nafasi hiyo kutoa rai kwa jumuiya ya kimataifa kuchangia katika juhudi hizo za Serikali kwa kuwekeza katika miradi inayolenga kuongeza ushiriki wa wanawake katika shughuli za kiuchumi.

116. Mheshimiwa Spika, mwezi Machi 2023, Wizara iliratibu na kushiriki katika Mkutano wa Ngazi ya Juu wa Nchi Zisizofungamana na Upande Wowote (NAM) uliofanyika Baku, Azerbaijan. Kupitia Mkutano huo, Tanzania iliungana na nchi nyingine wanachama wa NAM kuendelea kuhimiza ushirikiano wa jumuiya ya kimataifa katika kulinda na kudumisha amani na usalama ulimwenguni, na kukabiliana na athari za kiuchumi na kijamii. Pembezoni mwa Mkutano huo, Tanzania na Azerbaijan zilifanya

mazungumzo ya uwili kuhusu kuanzisha ushirikiano katika sekta ya nishati hususan mafuta na gesi. Kupitia ushirikiano huo Tanzania itanufaika na ujuzi na uzoefu wa nchi ya Azerbaijan katika sekta hiyo. Vilevile, utafungua milango kwa ushirikiano wa kibiashara na uwekezaji kati ya nchi hizi mbili.

117. Mheshimiwa Spika, mwezi Machi 2023, Wizara iliratibu na kushiriki katika Kikao cha 52 cha Baraza la Umoja wa Mataifa la Haki za Binadamu uliofanyika Ofisi za Makao Makuu ya Umoja wa Mataifa jijini Geneva, Uswisi. Katika kikao hicho, Tanzania iliieleza jumuiya ya kimataifa kuhusu mafanikio yake katika kuboresha demokrasia, kusimamia haki za binadamu, utawala bora na utawala wa sheria nchini, chini ya Serikali ya Awamu ya Sita.

3.6 Uratibu wa Watanzania Wanaoishi Nje ya Nchi (*Diaspora*)

118. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kutengeneza mazingira wezeshi ili kuhamasisha na kuwezesha ushiriki wa Watanzania wanaoishi nje ya nchi (*Diaspora*) kuchangia maendeleo ya Tanzania.

119. Mheshimiwa Spika, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, mwamko wa *Diaspora* kutuma fedha (*remittances*), na kuwekeza katika sekta za kiuchumi na kijamii hapa nchini umeendelea kuongezeka. Katika kipindi cha

mwezi Januari hadi Desemba 2022 *Diaspora* waliwekeza takriban shilingi bilioni 4.4 katika ununuzi wa nyumba na viwanja kupitia Shirika la Nyumba la Taifa, Kampuni ya *Orange Tanzania Ltd (Hamidu City Park)*, na Kampuni ya *KC Land Development Plan Consultant Ltd*. Uwekezaji huo ni sawa na ongezeko la shilingi bilioni 2.2 zilizowekezwa katika kipindi cha mwezi Januari hadi Desemba 2021. Vilevile, katika kipindi cha mwezi Januari hadi Desemba 2022 *Diaspora* waliwekeza katika hisa za Mfuko wa Uwekezaji wa Pamoja (*UTT - AMIS*) zenye thamani ya takribani shilingi bilioni 2.5.

120. Mheshimiwa Spika, pia, *Diaspora* wameendelea kutuma fedha nchini (*remittances*), ambapo katika kipindi cha kuanzia mwezi Januari hadi Desemba 2022 walituma takribani Dola za Marekani bilioni 1.1 kupitia vyanzo rasmi (yaani miamala ya kampuni za simu, benki na taasisi nyingine za fedha). Fedha hizo ni takribani mara mbili ya kiasi kilichotumwa na *Diaspora* katika kipindi cha kuanzia mwezi Januari hadi Desemba 2021, ambapo Dola za Marekani milioni 569.3 zilitumwa.

121. Mheshimiwa Spika, napenda pia kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Wizara imekamilisha maandalizi ya Mfumo wa Kidigitali wa Kukusanya na Kutunza Taarifa za *Diaspora (Diaspora Digital Hub)*. Mfumo huo ulizinduliwa tarehe 22 Mei 2023, na utaiwezesha Serikali kupata takwimu sahihi za idadi ya *Diaspora*,

mahali walipo, ujuzi na uzoefu walionao, Mfumo utawawezesha pia *Diaspora* kupata taarifa kuhusu fursa na huduma mbalimbali zinazotolewa na sekta za umma na binafsi nchini. Napenda kuzishukuru Benki ya CRDB, Benki ya NMB na Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii (NSSF) kwa kushirikiana na Wizara katika maandalizi ya Mfumo huu muhimu. Aidha, Wizara imeendelea kuhamasisha Taasisi za umma na binafsi kuanzisha madawati ya *Diaspora*, ili kuongeza wigo wa huduma kwa *Diaspora*. Hadi sasa Taasisi za Serikali zilizoanzisha madawati ya huduma kwa *Diaspora* ni pamoja na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa; Idara ya Uhamiaji Tanzania; Kituo cha Uwekezaji Tanzania; na Shirika la Nyumba la Taifa. Madawati hayo yameanzishwa pia katika kampuni za simu za Vodacom, Tigo, Airtel na TTCL pamoja na benki za CRDB, NMB, PBZ, TCB, NBC, Stanbic, EXIM, Equity, Azania na BOA.

122. Mheshimiwa Spika, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa kwa kutambua umuhimu wa *Diaspora*, Wizara ipo katika hatua za mwisho za maandalizi ya kuwapatia Hadhi Maalum *Diaspora* wenye asili ya Tanzania na Uraia wa nchi nyingine (*Tanzania Non-Citizen Diaspora*). Wizara ilikusanya maoni toka kwa wadau mbalimbali ndani na nje ya nchi, ikiwa ni pamoja na kutoka kwa *Diaspora*. Maoni

yameainisha maeneo/masuala yanayopendekezwa kujumuishwa katika Hadhi Maalum.

123. Mheshimiwa Spika, aidha, mwezi Machi 2023, Serikali kupitia Benki Kuu ya Tanzania ilitoa maelekezo kwa benki na taasisi za fedha nchini kuruhusu raia wa kigeni wakiwemo *Diaspora* wenye asili ya Tanzania na uraia wa nchi nyingine kufungua akaunti za fedha za kigeni kwa kutumia vitambulisho mbadala vya utambuzi tofauti na hati ya kusafiria ya Tanzania na kitambulisho cha NIDA. Nyaraka hizo mbadala za utambuzi ni pamoja na hati ya kusafiria za nchi ya kigeni; leseni za udereva za nchi ya kigeni; kitambulisho cha kupigia kura cha nchi ya kigeni; na kitambulisho cha kazi cha nchi ya kigeni au kitambulisho cha mwanafunzi cha nchi ya kigeni. Hatua hiyo itawawezesha *diaspora* kuweka fedha zao za kigeni katika benki za hapa nchini.

124. Mheshimiwa Spika, Diaspora wameendelea kuitangaza vyema nchi yetu na kuwekeza katika sekta za kiuchumi. Napenda kutumia fursa hii, kuwapongeza na kuwashukuru kwa dhati *Diaspora* wote kwa kuendelea kushiriki kikamilifu katika shughuli za maendeleo ya Taifa letu.

3.7 Kuratibu Masuala ya Itifaki, Uwakilishi na Huduma za Kikonseli

125. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu masuala ya haki na kinga kwa Jumuiya ya Wanadiplomasia hapa nchini kama ilivyoainishwa katika sheria za kimataifa hususan, Mkataba wa Vienna kuhusu Uhusiano wa Kidiplomasia wa mwaka 1961 na Waraka Na. 2 wa Rais wa mwaka 1964 kuhusu Mawasiliano baina ya Taasisi za Serikali na Jumuiya ya Wanadiplomasia.

126. Mheshimiwa Spika, Katika kuimarisha uhusiano na Jumuiya ya Wanadiplomasia hapa nchini, Wizara imeendelea kuimarisha utaratibu wa mashauriano kuhusu utekelezaji wa sera, mikakati na mipango ya maendeleo. Katika kipindi hiki, Wizara iliratibu uwasilishaji wa Hati za Utambulisho kwa mabalozi wa nchi za Australia, Belgium, Brazil, Canada, Chile, China, Colombia, Cuba, Finland, Ghana, Hungary, Holy See (Vatican), India, Indonesia, Iran, Israel, Jamhuri ya Czech, Jamhuri ya Korea, Malawi, Marekani, Mexico, Misri, Romania, Saudi Arabia, Slovak, Spain, Sweden, Ureno, Ukraine na Zambia.

127. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutoa huduma za kiitifaki na kikonseli ikiwa ni pamoja na upatikanaji wa viza kwa maafisa na watendaji wa Serikali, viongozi wa vyama vya siasa na waheshimiwa wabunge. Aidha, Wizara

imeendelea kutafuta ufumbuzi wa changamoto mbalimbali zinazowakabili watanzania nje ya nchi kwa kushirikiana na wadau wengine, na kulinda maslahi ya watanzania wanaofanya kazi kwenye Balozi na Mashirika ya Kimataifa hapa nchini.

128. Mheshimiwa Spika, kipekee napenda kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uamuzi wake wa kuitisha mkutano wa mabalozi wanaoiwakilisha nchi yetu katika mataifa mbalimbali duniani uliofanyika mwezi Novemba 2022 Zanzibar. Mkutano huo ulitoa fursa kwa Viongozi Wakuu wa Kitaifa kuwasikiliza Mabalozi wetu na kutoa maelekezo, na miongozo kwa Mabalozi hao kuhusu mwelekeo katika utekelezaji wa diplomasia ya uchumi kwa manufaa ya taifa.

3.8 Mikataba ya Kimataifa na Hati za Makubaliano

129. Mheshimiwa Spika, katika kipindi hiki, Wizara iliratibu na kufanikisha kusainiwa kwa Mikataba 13 na Hati za Makubaliano 37. Mikataba na Hati hizo zinagusa sekta mbalimbali za kiuchumi na kijamii ikiwemo ulinzi na usalama; kilimo na uvuvi; viwanda, biashara, uwekezaji; TEHAMA; utalii; afya; elimu; mawasiliano; utamaduni; sanaa na michezo; mazingira; uchumi wa buluu; uchukuzi; na sayansi na teknolojia.

130. Mheshimiwa Spika, kupitia Mikataba na Makubaliano hayo, nchi yetu itanufaika na fursa mbalimbali kama vile fursa za masoko ya bidhaa za kilimo, mifugo na uvuvi zinazozalishwa hapa nchini; kuongeza idadi ya watalii kutoka nje; kuvutia mitaji na teknolojia; na kuwezesha watanzania kunufaika na fursa za ajira na ufadhili wa masomo ughaibuni. Orodha ya Mikataba na Hati za Makubaliano hayo ni kama inavyoonekana katika **Kiambatisho Na. I.**

3.9 Elimu kwa Umma

131. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu utekelezaji wa Sera ya Mambo ya Nje, diplomasia ya uchumi na fursa zitokanazo na ushiriki wa Tanzania katika Jumuiya za Kikanda na Kimataifa ambazo Tanzania ni Mwanachama. Utoaji wa elimu kwa umma hufanyika kupitia vyombo mbalimbali vya habari ikiwemo televisheni, redio, magazeti, na njia nyingine za mawasiliano kama vile majarida, machapisho, maonesho, semina, tovuti na mitandao ya kijamii ya Wizara ambayo inajumuisha *Twitter, Instagram, YouTube, Facebook* na blogu. Balozi zetu nje ya nchi pia zimeendelea kutoa elimu kuhusu fursa za biashara, uwekezaji na utalii kupitia ushiriki wa mabalozi katika vipindi vya televisheni na redio ndani na nje ya nchi.

132. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutoa elimu kwa makundi mbalimbali katika

jamii kupitia mafunzo yenye lengo la kuwajengea uwezo. Mwezi Julai 2022, Wizara kwa kushirikiana na Sekretarieti ya SADC iliendesha mafunzo kwa waandishi wa habari 50 kuhusu fursa zinazopatikana SADC. Wizara pia ilishirikiana na mabalozi wastaafu kuendesha mafunzo kwa wanahabari 20 kuhusu uandishi wa taarifa za kidiplomasia.

133. Mheshimiwa Spika, halikadhalika, Wizara imeendelea kutoa taarifa kwa vyombo vya habari na kufanya mafunzo na mikutano na waandishi wa habari pamoja na wahariri kuhusu utekelezaji wa majukumu yake na kutoa ufafanuzi wa masuala mbalimbali ya kimataifa. Kupitia taarifa hizo wananchi walihabarishwa kuhusu fursa za masomo nje ya nchi na ajira katika jumuiya za kikanda na mashirika ya kimataifa. Wizara pia ilishiriki katika maonesho ya kibiashara ya kimataifa yanayofanyika ndani na nje ya nchi na kutoa elimu kwa umma ikiwemo Maonesho ya Biashara ya Kimataifa ya Dar es Salaam (Sabasaba) yaliyofanyika jijini Dar es Salaam mwezi Julai 2022, na Maonesho ya Wajasiriamali Wadogo na wa Kati ya Jumuiya ya Afrika Mashariki (Juakali/Nguvukazi) yaliyofanyika jijini Kampala, Uganda mwezi Novemba 2022.

134. Mheshimiwa Spika, ili kutoa elimu kwa umma kimkakati na kuwawezesha Watanzania wengi zaidi kuzifahamu na kuzitumia fursa zitokanazo na ushirikiano wa Kikanda na

Kimataifa, Wizara inakamilisha Mkakati wa kutoa Elimu kwa Umma (*Communication Strategy*).

3.10 Utawala na Maendeleo ya Rasilimaliwatu

135. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kusimamia masuala ya utawala na maendeleo ya rasilimaliwatu kwa lengo la kuimarisha utendaji wa kazi. Wizara ina jumla ya watumishi 546 wa kada mbalimbali. Kati yao, watumishi 208 wapo kwenye Balozi za Tanzania na watumishi 338 wapo Makao Makuu ya Wizara.

136. Mheshimiwa Spika, katika kipindi hiki, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alifanya uteuzi wa mabalozi 11 kwa ajili ya kuiwakilisha Tanzania katika nchi za Austria, Cuba, Ethiopia, Malawi, Indonesia, Uholanzi, Umoja wa Falme za Kiarabu, Umoja wa Mataifa-Marekani, Uturuki, Zambia, na Zimbabwe.

137. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuwajengea uwezo watumishi wake kupitia mafunzo ya muda mrefu na muda mfupi kwa lengo la kuboresha utendaji na kuongeza tija. Katika kipindi hiki, watumishi 20 walihudhuria mafunzo ya muda mrefu na watumishi 15 walihudhuria mafunzo ya muda mfupi.

138. Mheshimiwa Spika, vilevile, katika kipindi hicho Wizara imeajiri jumla ya watumishi 14 ambapo watumishi tisa (9) ni Maafisa Mambo

ya Nje Daraja la II, watatu (3) ni Madereva Daraja la II na wawili (2) ni Wasaidizi wa Kumbukumbu. Pia, Wizara imepata kibali cha kuajiri watumishi wapya 17 wa kada ya Maafisa Mambo ya Nje Daraja la II. Taratibu za kuajiri watumishi hao zinaendelea.

139. Mheshimiwa Spika, katika kipindi hicho, afisa mmoja alipandishwa cheo kuwa Mkurugenzi Msaidizi na watumishi sita (6) walipandishwa vyeo. Kati ya watumishi hao, wawili ni kada ya Afisa Mambo ya Nje na wanne ni kada ya Uhasibu. Aidha, watumishi wawili (2) walibadilishwa kada na watumishi 17 walithibitishwa vyeo.

140. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha matumizi bora ya rasilimali za umma unaozingatia thamani ya fedha na utendaji kazi wenye tija katika balozi zetu, Wizara imefanya ukaguzi katika maeneo ya usimamizi wa fedha; ununuzi; utawala na utekelezaji wa miradi ya maendeleo kwenye balozi saba (7) za Tanzania. Balozi hizo ni Addis Ababa (Ethiopia), New Delhi (India), Tokyo (Japan), Kuwait City (Kuwait), Abu Dhabi (UAE), Khartoum (Sudan) na Cairo (Misri). Aidha, ukaguzi umefanyika katika Makao Makuu ya Wizara na kubaini kuwa matumizi ya rasilimali yanazingatia sheria, kanuni na taratibu za fedha za umma.

3.11 Kuratibu na Kusimamia Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo ya Wizara na Taasisi Zilizochini ya Wizara

3.11.1 Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo ya Wizara

141. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2022/2023, Wizara ilitengewa kiasi cha shilingi 4,700,000,000 kwa ajili ya bajeti ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, shilingi 700,000,000 ni kwa ajili ya ukarabati wa majengo manne (4) katika Ubalizi wa Tanzania Pretoria, Afrika Kusini na shilingi 4,000,000,000 ni kwa ajili ya ujenzi wa Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu eneo la Lakilaki, jijini Arusha.

142. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na hatua za ukarabati wa majengo manne (4) katika Ubalizi wa Tanzania Pretoria ambayo ni jengo la Ofisi za Ubalizi; jengo la makazi ya Balozi; jengo la makazi ya Mkuu wa Utawala na Fedha; na jengo la makazi ya Mwambata Utawala, kwa gharama ya Dola za Marekani 523,561.43 sawa na shilingi 1,293,950,000.00 pamoja na kodi. Kiasi kilichosalia cha shilingi 593,950,000 kimetengwa katika bajeti ya Mwaka wa Fedha 2023/2024.

143. Mheshimiwa Spika, mradi wa ujenzi wa Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu utahusisha ujenzi wa jengo kuu la

utawala/ofisi (ukumbi wa mikutano na vyumba vya mihadhara); zahanati; karakana na kituo cha mafuta; na kituo cha kulelea watoto. Aidha, Mkandarasi amepatikana kwa gharama ya shilingi 62,968,086,187.78 pamoja na kodi. Fedha zitaendelea kutengwa katika bajeti ya Wizara kila mwaka kulingana na mtiririko wa fedha (*cash flow*).

144. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/23 imeanza kutekeleza mradi wa kuendeleza viwanja vya Serikali jijini Lusaka, Zambia kwa kiasi cha Kwacha 500,000,000 (takriban shilingi bilioni 66.1) kwa kutumia utaratibu maalumu katika ya Serikali ya Tanzania na Serikali ya Zambia. Mradi huu unahusisha ujenzi wa majengo 10 kama inavyoonekana kwenye **Kiambatisho Na. II** cha Hotuba hii. Hadi Aprili 2023 Wizara imekamilisha tathmini ya zabuni za kampuni za ushauri elekezi zilizowasilisha maombi ya kuonesha nia (*expression of interest*) ya kusanifu majengo hayo. Zabuni ya kazi ya usanifu wa majengo hayo imetangazwa mwezi Mei 2023, na tuzo ya zabuni kwa kampuni zilizoshinda inatarajiwa kutolewa mwezi Juni 2023.

145. Mheshimiwa Spika, Wizara imekamilisha uchambuzi yakinifu wa Jengo la Ubalozi na Kitega uchumi katika Ubalozi wetu Nairobi. Aidha, Wizara imekubaliana na NSSF katika kuendeleza jengo hilo. Uendelezaji wa

jengo hilo ni miongoni mwa miradi ya kipaumbele ya Wizara.

146. Mheshimiwa Spika, Wizara inaendelea na usanifu wa mradi wa ujenzi wa majengo katika viwanja vitatu (3) vya Serikali katika ubalozi wa Tanzania Kampala Uganda. Mradi huu utatumia fedha zilizotunzwa kwenye Akaunti ya Amana ya Ubalozi kiasi cha Dola za Marekani 750,000 sawa na shilingi 1,785,000,000. Majengo hayo ni jengo Jipya la Ofisi ya Ubalozi; jengo la Kitega Uchumi kwa ajili ya matumizi ya ofisi; na jengo la kitega uchumi kwa ajili ya makazi.

147. Mheshimiwa Spika, ili kutekeleza dhamira ya Serikali ya kujenga majengo ya ofisi za Balozi, vitega uchumi na ukarabati katika Balozi zetu na kuimarisha taswira ya Taifa letu, Wizara imefanya tathmini ya kina na kuainisha miradi ya kipaumbele, mpango wa muda mfupi na wa kati, changamoto zilizopo na jinsi ya kukabiliana nazo, hususan ili kuwezesha ubia na ushiriki wa sekta binafsi katika Uendelezaji wa miradi hii. Miradi ya kipaumbele ni kama inavyoonekana katika **Kiambatisho Na. III** cha Hotuba hii, na mpango wa muda wa kati na mfupi ni kama inavyoonekana katika **Kiambatisho Na. IV**, changamoto zilizobainishwa na jinsi ya kuzitatua ni kama inavyooneshwa katika **Kiambatisho Na. V**.

3.11.2 Taasisi Zilizo Chini ya Wizara

148. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kusimamia Taasisi zilizo chini yake kwa lengo la kuhakikisha zinafikia malengo ya uanzishwaji wake. Kwa namna ya kipekee, ninamshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kumteua Bw. Ephraim Balazi Mafuru, kuwa Mtendaji Mkuu wa Kituo cha Mikutano ya Kimataifa Arusha (AICC). Aidha, Bw. Lamau A. Mpodo ameteuliwa kuwa Mtendaji Mkuu wa Mpango wa Hiari wa Afrika wa Kujitathmini katika Masuala ya Demokrasia na Utawala Bora (APRM). Ninawapongeza Watendaji hawa na ni matarajio ya wizara kuwa wataendeleza mipango iliyopo na kubuni mipya kwa lengo la kuongeza ufanisi na tija kwa taasisi hizo.

149. Mheshimiwa Spika, naomba nitoe maelezo mafupi ya utekelezaji wa majukumu ya taasisi hizo katika kipindi hiki:

Kituo cha Mikutano cha Kimataifa Arusha

150. Mheshimiwa Spika, majukumu ya Kituo cha Kimataifa cha Mikutano Arusha (AICC) ni kuendesha biashara ya mikutano na upangishaji wa nyumba na ofisi. Aidha, Kituo kinaendesha huduma ya afya kupitia hospitali, na kinajiendesha kwa faida bila kutegemea ruzuku kutoka Serikalini.

151. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia sheria iliyoanzisha Kituo, AICC inatekeleza majukumu yake kwa kuongozwa na Mpango Mkakati wa miaka mitano (2022/23 - 2026/27). Mpango huo unaainisha dira na dhima ya Kituo, hususan katika kuitangaza nchi yetu katika nyanja ya utalii wa mikutano na matukio (*business tourism*) ambayo inajulikana kama “MICE” (*Meetings, Incentive travel, Conferences, Exhibition/Events*).

152. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2022/2023 Kituo kilipanga kukusanya mapato ya Shilingi 16,737,049,856. Hadi mwezi Aprili, 2023 Kituo kilikusanya mapato ya Shilingi 12,782,629,220 sawa na asilimia 76 ya malengo. Mapato hayo yalitokana na huduma za kumbi za mikutano (*AICC na JNICC*) shilingi 6,582,450,243; upangishaji wa ofisi na nyumba za kuishi shilingi 3,255,585,561; na huduma za hospitali shilingi 3,170,304,225.

153. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwezi Julai, 2022 hadi Aprili, 2023 kituo kihudumia mikutano 399 ya kitaifa, na 21 ya kimataifa, ambayo ilileta washiriki 109,582 wa kitaifa, na 7,849 wa kimataifa; kimehudumia wagonjwa wa nje wapatao 71,220 na wagonjwa waliolazwa 1,300; kimeandaa mifumo ya kielektroniki kama, *Human Capital Management Information System* (HCMIS), *e-Office* pamoja na kununua vifaa vya kisasa kwa ajili ya shughuli za mikutano; kilifanya ukarabati wa nyumba 145

za makazi katika miliki za kituo zilizoko Arusha; ukarabati wa ofisi, kumbi na hospitali; pamoja na kukamilisha mpango wa mafunzo na zoezi la kuhuisha muundo wa utumishi.

154. Mheshimiwa Spika, vilevile, kituo kilikamilisha andiko la Biashara la mradi wa *Mount Kilimanjaro International Convention Centre* (MK-ICC) na kuliwasilisha Wizara ya Fedha na Mipango. Kituo kimepata kibali cha kuendelea na mradi huo kwa njia ya Ubia na Sekta Binafsi. Ujenzi wa Kituo hicho kutaimarisha na kuongeza kasi ya utekelezaji wa diplomasia ya mikutano na maonesho hapa nchini, pamoja na kuongeza mapato ya fedha za kigeni.

Chuo cha Diplomasia

155. Mheshimiwa Spika, majukumu ya Chuo cha Diplomasia ni kutoa mafunzo, kufanya tafiti na kutoa huduma ya ushauri elekezi katika masuala ya diplomasia, uhusiano wa kimataifa, stratejia, lugha za kigeni, ulinzi na usalama, usuluhishi wa migogoro na ujenzi wa amani. Kwa kutekeleza majukumu hayo, Chuo kimeendelea kukidhi mahitaji ya Taasisi za Serikali, Mashirika ya Umma, Sekta Binafsi na Balozi za nje hapa nchini.

156. Mheshimiwa Spika, mafunzo hayo yanatolewa katika ngazi za astashahada, stashahada, shahada, stashahada ya uzamili na shahada ya uzamili. Katika mwaka wa masomo

2022/2023 Chuo kimedahili jumla ya wanafunzi 1,473 Miongoni mwa hao, 167 wanafanya mafunzo katika ngazi ya cheti, 232 wanafanya mafunzo katika ngazi ya stashahada, 927 wanafanya mafunzo katika ngazi ya shahada, 99 wanafanya mafunzo katika ngazi ya stashahada ya uzamili, na 48 wanafanya mafunzo katika ngazi ya shahada ya uzamili. Kwa upande wa lugha, Chuo kinafundisha jumla ya lugha saba (7) za kigeni ambazo ni Kiarabu, Kifaransa, Kihispania, Kiingereza, Kichina, Kikorea na Kireno. Kadhalika, Chuo kinaendesha kozi za muda mfupi katika masuala ya diplomasia, uhusiano wa kimataifa, stratejia, ulinzi na usalama, usuluhishi wa migogoro na ujenzi wa amani ambapo kuanzia mwezi Julai, 2022 hadi Machi, 2023 jumla ya kozi fupi 13 zilitolewa kwa washiriki 301.

157. Mheshimiwa Spika, katika kipindi hiki Chuo kiliendesha makongamano matatu (3) ambayo ni kongamano la kidiplomasia kuhusu kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere na mahusiano ya kimataifa, kongamano kuhusu umuhimu wa Sensa ya Watu na Makazi ya mwaka 2022 katika utekelezaji wa diplomasia ya uchumi, na kongamano la maadhimisho ya miaka 61 ya Uhuru wa Tanzania Bara na Maendeleo ya Mahusiano ya Kimataifa na Diplomasia. Kupitia makongamano hayo, wanafunzi, watumishi wa chuo, na wananchi walijengewa uelewa kuhusu umuhimu wa dhana

ya diplomasia ya uchumi katika maendeleo ya taifa, na mchango wa Hayati Baba wa Taifa Mwalimu Julius K. Nyerere katika kukuza uhusiano wa Tanzania na Jumuiya ya kimataifa.

158. Mheshimiwa Spika, Chuo kimekuwa na utaratibu wa kuwajengea uwezo watumishi wake kwa kuwagharamia mafunzo ya muda mfupi na muda mrefu katika fani mbalimbali kulingana na uhitaji na umuhimu. Katika kipindi cha mwezi Julai 2022 hadi Aprili, 2023, watumishi wawili (2) walihitimu mafunzo ya ngazi ya shahada ya uzamivu. Kadhalika, watumishi Saba (7) wanaendelea na masomo ya shahada ya uzamivu na kumi (10) wanasoma shahada ya uzamili.

159. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha mazingira ya kufundishia na kujifunzia, chuo kimeendelea na maandalizi ya ujenzi wa vyumba tisa (9) vya mihadhara Kurasini, jijini Dar es Salaam. Ujenzi huo utagharimu shilingi 4,450,359,568.80, kiasi cha shilingi 550,359,568.80 kimetengwa katika bajeti ya 2022/2023 na shilingi 3,900,000,000 zimetengwa katika bajeti ya mwaka 2023/2024.

160. Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa fedha wa 2022/2023, Chuo kilipanga kukusanya na kutumia jumla ya Shilingi 7,528,498,095.00. Kati ya fedha hizo, Shilingi 2,927,288,095.00 ni ruzuku ya mishahara kutoka Serikali Kuu, Shilingi 3,601,210,000.00 ni makusanyo ya vyanzo vya ndani na Shilingi 1,000,000,000.00 ni

ruzuku ya Matumizi Mengineyo kutoka Serikali Kuu.

161. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Aprili 2023, Chuo kilikusanya kiasi cha shilingi 1,987,315,770.00 sawa na asilimia 55.18 ya kiasi kilichopangwa kukusanywa kutoka vyanzo vya ndani. Aidha, Chuo kilipokea Shilingi 1,601,688,414.92 sawa na asilimia 40.78 ya kiasi kilichopangwa kama ruzuku toka Serikalini kwa ajili ya mishahara na matumizi mengineyo.

162. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa matumizi, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 Chuo kilitumia jumla ya Shilingi 3,017,337,483.00, kati ya fedha hizo Shilingi 1,494,507,705.00 ni kutoka katika vyanzo vyake vya ndani, Shilingi 1,164,188,415.00 ni ruzuku ya mishahara na Shilingi 358,641,363.00 ni ruzuku ya matumizi mengineyo kutoka Serikali Kuu.

Mpango wa Hiari wa Afrika wa Kujitathmini katika Masuala ya Demokrasia na Utawala Bora

163. Mheshimiwa Spika, Mpango wa Hiari wa Afrika wa Kujitathmini katika Masuala ya Demokrasia na Utawala Bora (APRM) ni Wakala Maalum wa Umoja wa Afrika ulioanzishwa mwaka 2003 kwa lengo la kufanya tathmini za mara kwa mara za utawala bora zenye nia ya kuimarisha maeneo ambayo nchi inafanya vizuri,

kuibua changamoto za utawala bora, na kutoa mapendekezo ya ufumbuzi wa changamoto.

164. Mheshimiwa Spika, bajeti iliyo dhinishwa na Bunge kwa ajili ya shughuli za APRM Tanzania kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 ni Shilingi 500,000,000. Katika kipindi cha Julai 2022 hadi Aprili 2023, APRM Tanzania ilipokea jumla ya Shilingi 291,019,633.66 sawa na asilimia 58.20. Hadi kufikia mwezi Aprili 2023, APRM Tanzania ilitumia kiasi cha Shilingi 249,053,591.44 sawa na asilimia 85.58 ya kiasi kilichopokelewa.

165. Mheshimiwa Spika, katika kipindi hiki APRM Tanzania imekamaliza taratibu za kuwasilisha Ripoti ya Utekelezaji wa Mpango Kazi wa APRM (2014 - 2029) kwenye Kikao cha Wakuu wa Nchi na Serikali za Umoja wa Afrika wanaoshiriki katika Mpango wa APRM kitakachofanyika mwanzoni mwa mwaka 2024. Ripoti imeangazia maeneo manne ya tathmini ambayo ni: Siasa na Demokrasia; Usimamizi wa Uchumi; Utendaji wa Mashirika ya Biashara; na Maendeleo ya Jamii. Ripoti hiyo ina maelezo yaliyofanyiwa utafiti kwa kipindi cha mwaka 2014 hadi 2019. Maandalizi ya Ripoti pia yamezingatia miongozo na kanuni za APRM.

166. Mheshimiwa Spika, muhtasari wa maudhui ya kila eneo la tathmini ni kama ifuatavyo: Katika eneo la Siasa na Demokrasia, Ripoti inaonesha kuwa hatua zimepigwa katika

kutatua changamoto kwenye maeneo yote ya tathmini ikiwa ni pamoja na, suala la utatuzi wa migogoro; kufanyiwa kazi kwa maeneo sita ya Muungano, mageuzi makubwa katika utumishi wa umma sanjari na uimarishaji wa taasisi zilizopewa jukumu la kuzuia na kupambana na rushwa yanaifanya Tanzania kuwa nchi ya mfano. Pia, haki za makundi ya wanawake, watoto, vijana na wakimbizi zimeendelea kulindwa kwa kuwekewa sera rafiki zinazosimamia maslahi mapana ya makundi hayo.

167. Mheshimiwa Spika, kuhusu Usimamizi wa Uchumi; nchi yetu imeendelea kutekeleza sera za uchumi mpana zinazolenga kupata maendeleo endelevu. Pia, katika eneo la Usimamizi wa Mashirika ya Biashara Serikali imejielekeza katika kuimarisha mifumo ya udhibiti wa mashirika ya biashara utakaowezesha kupatikana kwa maendeleo endelevu. Vilevile, kwa upande wa maendeleo ya jamii Serikali imeendelea kuchukua hatua za kuimarisha ukusanyaji wa kodi kwa lengo la kuwa na uwezo wa kujitegemea na kuimarisha utoaji wa huduma mbalimbali za jamii.

168. Mheshimiwa Spika, kutokana na mabadiliko makubwa yanayoendelea kutokea katika nyanja za siasa, uchumi na maendeleo ya jamii, na pia ikizingatiwa kuwa ni muda mrefu umepita tangu Tanzania ilipowasilisha ripoti ya kwanza chini ya Mpango wa APRM, Serikali

imepanga kufanya awamu ya pili ya tathmini ya utawala bora ambayo itaainisha mafanikio yaliyopatikana, changamoto mpya, na kuziwekea mikakati ya kukabiliana nazo.

169. Mheshimiwa Spika, mwezi Februari 2023, APRM Tanzania ilishiriki kikao cha Wakuu wa Nchi Wanachama wa Mpango wa APRM kilichofanyika kwa njia ya mtandao. Katika mkutano huo, Muungano wa Visiwa vya Comoro ilijiunga na Mpango wa APRM na kuwa mwanachama wa 42. Aidha, Jamhuri ya Niger iliwasilisha Ripoti ya Tathmini ya Utekelezaji wa Mpango ya Nchi; Jamhuri ya Djibouti iliwasilisha Ripoti ya Tathmini ya Maeneo Mahsusi; na Jamhuri ya Kenya iliwasilisha Dondoo za Ripoti ya Uzinduzi ya Utawala Bora Kitaifa.

4.0 CHANGAMOTO NA HATUA ZILIZOCHUKULIWA

170. Mheshimiwa Spika, pamoja na kuwepo mafanikio ya kiutendaji katika kutekeleza bajeti ya Mwaka wa Fedha 2022/2023, Wizara ilikabiliwa na changamoto zifuatazo:

- i) Upungufu wa watumishi katika Idara na Vitengo ukilinganisha na mahitaji na majukumu ya Wizara. Ili kuweza kutekeleza majukumu yake kikamilifu Wizara inahitaji kuwa na watumishi 783 kulingana na Mpango wa Rasilimali Watu wa Wizara kwa makadirio ya miaka mitano (2022 hadi

2027). Kwa sasa Wizara ina jumla ya watumishi 546 na katika mwaka 2023/24 itahitaji kuwa na watumishi 669 na hivyo kuwa na upungufu wa watumishi 123. Serikali imeendelea kuziba pengo hili, na kwa mwaka 2023/2024 Wizara imepata kibali cha kuajiri na kuhamisha watumishi 74;

- ii) Ufinyu wa bajeti, utaalamu usiotosheleza katika baadhi ya maeneo, hususan diplomasia ya uchumi, usimamizi wa ujenzi balozini;
- iii) Baadhi ya sheria kutowezesha sekta binafsi kushiriki kikamilifu katika kuendeleza/kujenga majengo ya balozi na vitega uchumi katika balozi za Tanzania ; na
- iv) Uelewa hafifu miongoni mwa wadau kuhusu diplomasia ya uchumi, na fursa zitokanazo na mtangamano, na mikataba na makubaliano ambayo Tanzania imesaini na nchi nyingine.

171. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na changamoto hizo, Wizara imechukua hatua zifuatazo:

- i) Wizara imeendelea kuwasiliana na Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora na kwa mwaka 2023/2024 Wizara imepata kibali cha kuajiri na kuhamishia watumishi 74. Aidha, Wizara itaendelea kuwasiliana na Ofisi ya Rais,

Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora, kwa ajili ya kupatiwa vibali vya ajira mpya na mbadala za kujaza nafasi zilizo wazi.

- ii) Wizara imekamilisha Mpango Mkakati wa Uendelezaji na Ujenzi wa Balozzi na Vitega Uchumi ambao utatekelezwa kupitia bajeti ya serikali, mikopo na ubia kutoka taasisi za fedha. Mpango huo, umeainisha pia sheria zinazohitaji maboresho na utaratibu utakaotumika;

Kufuatia majadiliano baina ya Wizara na Wizara ya Fedha na Mipango, ukomo wa bajeti ya maendeleo kwa mwaka 2023/2024 umeongezwa kutoka shilingi 4,700,000,000 kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 hadi shilingi 17,887,608,000. Kiasi hiki kitawezesha Wizara kutekeleza miradi ya Maendeleo inayoendelea, na kuandaa uchambuzi yakinifu wa miradi 14 ya kipaumbele ambayo Sekta Binafsi imeonesha nia ya kuendeleza kwa kushirikiana na Serikali, na hivyo kuziwezesha Sekta Binafsi kuendeleza miradi hii kwa ubia na Serikali **(Kiambatisho III)**.

- iii) Kuendelea kushirikiana na Wizara za kisekta, sekta binafsi na vyombo vya habari katika kutoa elimu kwa umma kuhusu fursa mbalimbali zitokanazo na Jumuiya ya Afrika Mashariki, Jumuiya ya Maendeleo Kusini

mwa Afrika; Eneo Huru la Biashara la Bara la Afrika; na fursa zitokanazo na mikataba na makubaliano mbalimbali ambayo Tanzania imesaini na nchi nyingine; na

- iv) Kukamilisha Mpango wa Kitaifa wa Utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi ambao utainisha maeneo mahsusi na fursa kwa kila sekta, wadau na majukumu yao katika mnyororo wa utekelezaji wa diplomasia ya uchumi, na mpango wa elimu kwa Umma.

5.0 SHUKRANI

172. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Sita chini ya uongozi mahiri wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania imeendelea kuimarisha uhusiano na ushirikiano wa kimataifa, diplomasia, na kupata ushirikiano mkubwa kutoka kwa wadau na washirika wa maendeleo, Jumuiya za Kikanda na kimataifa katika kufanikisha utekelezaji wa mipango ya maendeleo.

173. Mheshimiwa Spika, kwa muktadha huu, naomba kutumia fursa hii kuzishukuru nchi zifuatazo Afrika Kusini, Algeria, Angola, Australia, Austria, Brazil, Botswana, Burundi, Canada, China, Comoros, Cuba, Denmark, Ethiopia, Eswatini, Finland, Hispania, Hungary, Indonesia, India, Israel, Italia, Iran, Ireland, Jamhuri ya Czech, Jamhuri ya Demokrasia ya

Kongo, Jamhuri ya Korea, Japan, Kenya, Kuwait, Lesotho, Madagascar, Malawi, Malaysia, Marekani, Mauritius, Mexico, Misri, Morocco, Msumbiji, Namibia, New Zealand, Nigeria, Norway, Oman, Pakistan, Poland, Qatar, Romania, Rwanda, Singapore, Sri Lanka, Thailand, Tunisia, Ubelgiji, Saudi Arabia, Shelisheli, Slovenia, Sudan, Sudani Kusini, Sweden, Ufaransa, Ufilipino, Uganda, Uholanzi, Uingereza, Ujerumani, Ukraine, Umoja wa Falme za Kiarabu, Ureno , Urusi, Uswisi, Uturuki, Vietnam, Zambia na Zimbabwe.

174. Mheshimiwa Spika, vilevile, naomba kutoa shukrani kwa *African Capacity Building Foundation (ACBF)*; Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB); Benki ya Dunia (WB); *Investment Climate Facility for Africa*; Benki ya Exim ya China; Benki ya Exim ya India; Benki ya Exim ya Korea; Mfuko wa Kimataifa wa Maendeleo ya Kilimo (IFAD); Mfuko wa Ushirikiano wa Maendeleo ya Uchumi wa Korea (ECDF); Mfuko wa Maendeleo wa China na Afrika (CAD Fund); Shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Uingereza (DfID); Mfuko wa Maendeleo wa Abu Dhabi (ADFD); Shirika la Fedha la Kimataifa (IMF); Mfuko wa Maendeleo wa Kuwait (Kuwait Fund); Shirika la Nguvu za Atomiki Duniani (IAEA); Shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Sweden (SIDA); Shirika la Maendeleo la Norway (NORAD); Shirika la Maendeleo la Ufaransa (AFD); Shirika la Kimataifa la Kuzuia Matumizi ya Silaha za Kemikali (OPCW); Ofisi ya

Mwakilishi Mkazi wa Umoja wa Mataifa (UN RCO); Mfuko wa Kukuza Mtaji wa Umoja wa Mataifa (UNCDF); Programu ya Maendeleo ya Umoja wa Mataifa (UNDP); Shirika la Umoja wa Mataifa la Idadi ya Watu (UNFPA); na Shirika la Umoja wa Mataifa la Kupambana na UKIMWI (UNAIDS).

175. Mheshimiwa Spika, pia, natoa shukrani kwa Shirika la Umoja wa Mataifa la Kilimo na Chakula (FAO); Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu, Sayansi na Utamaduni (UNESCO); Shirika la Umoja wa Mataifa linaloshughulikia Wakimbizi (UNHCR); Shirika la Kazi Duniani (ILO); Shirika la Umoja wa Mataifa la Uhamaji (IOM); Shirika la Umoja wa Mataifa la Kuhudumia Watoto (UNICEF); Shirika la Maendeleo la Kimataifa la Israel (MASHAV); Shirika la Kimataifa la Maendeleo la Japan (JICA); Shirika la Misaada la Marekani (USAID); Shirika la Kimataifa la Maendeleo la Korea (KOICA); Shirika la Kimataifa la Ushirikiano wa Maendeleo la China (CIDCA); Shirika la Maendeleo ya Viwanda la Umoja wa Mataifa (UNIDO); na Taasisi ya Kimataifa ya Afya ya Korea (KOFIH).

176. Mheshimiwa Spika, mashirika mengine ni Shirika la Umoja wa Mataifa linaloshughulikia Masuala ya Wanawake (UNWOMEN); Shirika la Mazingira la Umoja wa Mataifa (UNEP); Shirika la Umoja wa Mataifa la Biashara na Maendeleo (UNCTAD); Shirika la Umoja wa Mataifa Kuhusu

Madawa ya Kulevya na Uhalifu (UNODC); Umoja wa Ulaya (EU); Shirika la Afya Duniani (WHO); na Shirika la Mpango wa Chakula Duniani (WFP). Vilevile, napenda kuwashukuru Benki ya Kiarabu kwa Maendeleo ya Kiuchumi ya Afrika (BADEA); Benki ya Uwekezaji ya Ulaya (EIB); Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa la Ujerumani (GiZ); *Global Fund*; *International Committee of the Red Cross*; *International Federation of the Red Cross and Red Crescent Societies*; *Khalifa Fund for Enterprise Development (Khalifa Fund)*; *Medecins Sans Frontieres (MSF)*; Mfuko wa Dunia wa Wanyama Pori (WWF); *Aga Khan Foundation (AKDN)* *The Association of European Parliamentarians with Africa*; *The Bill and Melinda Gates Foundation*; *TradeMark Africa*; Umoja wa Posta Duniani (UPU); *International Telecommunication Union (ITU)* Umoja wa Posta Afrika (PAPU) pamoja na mifuko na mashirika mengine ya misaada.

177. Mheshimiwa Spika, ni dhahiri kuwa, ushirikiano wao umekuwa na mchango mkubwa katika kufanikisha malengo ya Wizara, na Serikali kwa ujumla.

178. Mheshimiwa Spika, kwa dhati kabisa napenda kuwashukuru watendaji na watumishi wa Wizara na Taasisi zilizo chini ya Wizara kwa utendaji wao mahiri unaoniwezesha kutekeleza majukumu yangu kwa ufanisi, na kulinda na kutetea maslahi ya Taifa letu ndani na nje ya nchi. Kwa namna ya pekee, napenda

kuwashukuru Mhe. Balozi Mbarouk Nassor Mbarouk (Mb), Naibu Waziri wa Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki; Balozi Dkt. Samwel William Shelukindo, Katibu Mkuu; Balozi Joseph Edward Sokoine, aliyekuwa Katibu Mkuu; Balozi Fatma Mohammed Rajab, Naibu Katibu Mkuu; Bw. Ephraim Balozi Mafuru, Mtendaji Mkuu wa Kituo cha Mikutano ya Kimataifa Arusha (AICC), Bw. Lamau A. Mpodo, Mtendaji Mkuu wa Mpango wa Hiari wa Afrika wa Kujitathmini katika Masuala ya Demokrasia na Utawala Bora (APRM), na Bw. Felix Wandwe, Kaimu Mkurugenzi wa Chuo cha Diplomasia; Wakuu wa Idara, Waheshimiwa Mabalazi wanaoiwakilisha Tanzania nje ya nchi; Wakuu wa Vitengo; na watumishi wote kwa kufanya kazi kwa umahiri, weledi, ufanisi, moyo wa uzalendo na kujitoa kulinda na kutetea maslahi ya Taifa letu.

6.0 MALENGO YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

179. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara imejiwekea malengo na vipaumbele vifuatavyo:

- a) Kuratibu ziara za kikazi za Viongozi Wakuu wa Kitaifa nje ya nchi, na ziara za Viongozi Wakuu wa mataifa mengine pamoja na wawakilishi wa mashirika ya kimataifa hapa nchini kwa lengo la kudumisha uhusiano wa kidiplomasia na kutumia fursa za kiuchumi;

- b) Kuratibu ushiriki wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika majadiliano ya kimataifa na jumuiya za kikanda ambazo nchi yetu ni mwanachama, hususan Umoja wa Mataifa, Umoja wa Afrika, Jumuiya ya Afrika Mashariki, na Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika;
- c) Kukamilisha maboresho ya Sera ya Mambo ya Nje ya mwaka 2001;
- d) Kuendelea kuratibu na kutekeleza diplomasia ya uchumi ikiwa ni pamoja na kukamilisha maandalizi ya mpango wa kitaifa wa utekelezaji wa diplomasia ya uchumi;
- e) Kutekeleza Mpango Mkakati wa Uendelezaji wa viwanja vinavyomilikiwa na Serikali nje ya nchi na kukarabati majengo ya Balozi za Tanzania;
- f) Kusimamia utekelezaji wa majukumu ya Taasisi zilizo chini ya Wizara;
- g) Kuimarisha ushiriki wa Diaspora katika kuchangia maendeleo ya taifa ikiwa ni pamoja na kukamilisha mfumo na taratibu za kutoa Hadhi Maalum kwa Diaspora;
- h) Kugharamia mahitaji ya msingi na ya kimkataba ya uendeshaji wa Balozi za Tanzania nje ya nchi ikiwemo pango la ofisi na makazi ya watumishi;

- i) Kuimarisha utendaji kazi wa Balozi na Konseli Kuu kwa kuzipatia rasilimaliwatu, fedha na vitendea kazi stahiki;
- j) Kufanikisha uendeshaji wa Makao Makuu ya Wizara kwa kulipa pango, kugharamia huduma za maji, umeme, simu; mafuta ya magari; na kulipa mikataba ya wazabuni;
- k) Kuongeza matumizi ya TEHAMA katika usimamizi na utekelezaji wa majukumu ya Wizara;
- l) Kuimarisha ukaguzi wa ndani na mifumo ya udhibiti Makao Makuu na Balozi za Tanzania; na utunzaji wa mali za Serikali;
- m) Kuimarisha ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa majukumu ya Wizara, makubaliano ya kikanda na kimataifa;
- n) Kuendelea na utekelezaji wa Mpango wa Hiari wa Afrika wa Kujitathmini katika Masuala ya Demokrasia na Utawala Bora (APRM);
- o) Kuwajengea uwezo watumishi kupitia mafunzo ya muda mrefu na mfupi na kuzingatia maslahi yao mahali pa kazi; na
- p) Kutoa elimu kwa umma kuhusu ushirikiano wa kimataifa na fursa zinazopatikana kutokana na nchi yetu kuwa mwanachama wa jumuiya za kikanda na kimataifa pamoja

na mikataba/makubaliano kati ya Tanzania na nchi nyingine.

7.0 MALENGO YA TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

Kituo cha Kimataifa cha Mikutano Arusha (AICC)

180. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2023/2024, Kituo kimepanga kukusanya kiasi cha Shilingi 21,030,562,180 kutokana na vyanzo vya ndani. Fedha hizo zitatumika kugharamia uendeshaji wa Kituo ikiwemo mishahara; ununuzi wa samani za vyumba vya mikutano; vifaa vya TEHAMA; ununuzi wa vifaa tiba katika Hospitali ya AICC; na miradi ya maendeleo.

181. Mheshimiwa Spika, Kituo kitaendelea kuvutia mikutano ya kimataifa kwa lengo la kuongeza mapato yake na kuitangaza nchi kama kitovu cha diplomasia ya mikutano. Aidha, AICC inakamilisha taratibu za kuanza ujenzi wa kituo cha mikutano kitakachoitwa *Mount Kilimanjaro International Convention Centre* jijini Arusha. Kituo hicho kitaimarisha na kuongeza kasi ya utekelezaji wa diplomasia ya mikutano na maonesho hapa nchini.

Chuo cha Diplomasia

182. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 Chuo kinatarajia kuendelea kutekeleza majukumu yafuatayo:

- a) Kutoa mafunzo ya uhusiano wa kimataifa, na mafunzo ya lugha mbalimbali na Lugha ya Kiswahili kwa wageni;
- b) Kufanya tafiti katika eneo la uhusiano wa kimataifa;
- c) Kutoa ushauri elekezi na huduma za kitaalamu kwa Serikali na taasisi zake;
- d) Kuboresha miundombinu ya kufundishia na kujifunzia;
- e) Kuwajengea uwezo wa kitaaluma watumishi wa Chuo; na
- f) Kukitangaza chuo kitaifa na kimataifa.

183. Mheshimiwa Spika, ili kuweza kutekeleza kikamilifu majukumu yake kwa mwaka 2023/2024, Chuo kinatarajia kutumia kiasi cha Shilingi 11,341,255,819. Kati ya fedha hizo Shilingi 3,072,000,000 ni mapato kutoka vyanzo vya ndani, na Shilingi 8,269,255,819 ni ruzuku kutoka Serikali kuu. Ruzuku kutoka Serikali Kuu inajumuisha Shilingi 1,200,000,000.00 kwa ajili ya Matumizi Mengineyo; Shilingi 3,169,255,819 kwa ajili ya Mishahara; na Shilingi 3,900,000,000 kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mpango wa Hiari wa Afrika wa Kujitathmini katika Masuala ya Demokrasia na Utawala Bora

184. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2023/2024, APRM Tanzania inatarajia kutekeleza majukumu yafuatayo:

- a) Kuendelea kufanya tathmini katika masuala ya demokrasia na siasa, usimamizi wa uchumi, uendeshaji wa mashirika ya biashara na utoaji wa huduma za jamii;
- b) Kuhuisha mbinu za utafiti kwa kupitia upya hojaji ya APRM, kuboresha viashiria vya utafiti, kuzingatia matumizi ya teknolojia katika utekelezaji wa mpango na kupanua wigo wa zana zinazotumika katika utafiti;
- c) Kuratibu utekelezaji wa mpango kazi wa APRM kwa kushirikiana na wizara, idara na wakala wa Serikali katika kuandaa taarifa ya mwaka na kuweka mfumo madhubuti wa ufuatiliaji; na
- d) Kuimarisha mawasiliano na utoaji taarifa kuhusu mpango wa APRM kwa kuzingatia Mpango wa Mawasiliano wa Miaka Mitano 2021/2022–2025/2026.

185. Mheshimiwa Spika, ili kutekeleza majukumu yake kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Mpango wa Hiari wa Afrika wa Kujitathmini katika Masuala ya Utawala Bora na

Demokrasia (APRM) imetengewa kiasi cha Shilingi 1,757,857,866 ikijumuisha Mishahara na Matumizi Mengineyo.

8.0 MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA MWAKA 2023/2024

186. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara inatarajia kukusanya kiasi cha Shilingi 1,559,879,000 ikiwa ni mapato ya Serikali yatakayopatikana kutokana na vyanzo mbalimbali vilivyopo Makao Makuu ya Wizara, na katika Balozi za Tanzania. Vyanzo hivyo vya mapato vinajumuisha pango la nyumba za Serikali zilizopo nje ya nchi na uthibitishaji wa nyaraka.

187. Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara imetengewa bajeti ya kiasi cha Shilingi 247,971,524,000. Kati ya fedha hizo, Shilingi 230,083,916,000 ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida yakijumuisha Shilingi 213,304,516,000 kwa ajili ya Matumizi Mengineyo; Shilingi 16,779,400,000 kwa ajili ya Mishahara; na Shilingi 17,887,608,000 kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

188. Mheshimiwa Spika, kati ya fedha za bajeti ya Matumizi Mengineyo ya Wizara, Shilingi 1,534,857,866 ni kwa ajili ya Mpango wa Hiari wa Afrika wa Kujitathmini katika Masuala ya Utawala Bora na Demokrasia (APRM), Shilingi 1,200,000,000 ni kwa ajili ya Chuo cha

Diplomasia, Shilingi 1,400,000,000 ni kwa ajili ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu (ACHPR) na Shilingi 280,000,000 ni kwa ajili ya Bodi ya Ushauri wa Masuala ya Rushwa ya Umoja wa Afrika (AUABC). Aidha, kati ya fedha zilizotengwa kwa ajili ya Mishahara, Shilingi 3,169,255,819.00 ni kwa ajili ya mishahara ya Chuo cha Diplomasia.

189. Mheshimiwa Spika, kiasi cha Shilingi 17,887,608,000 kilichotengwa ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo, Kati ya fedha hizo Shilingi 17,700,000,000 ni fedha za ndani na Shilingi 187,608,000 ni fedha za nje. Aidha, katika fedha hizo, Shilingi 5,400,000,000 ni kwa ajili ya kuendelea na ujenzi wa Makao Makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu iliyopo jijini Arusha; Shilingi 3,900,000,000 ni kwa ajili ya kuendeleza ujenzi wa vyumba tisa (9) vya mihadhara katika Chuo cha Diplomasia; shilingi 2,000,000,000 kwa ajili ya kufanya Chambuzi yakinifu kwa ajili ya miradi 13 ya kipaumbele katika Mpango Mkakati wa utekelezaji wa majengo balozini ili kuwezesha sekta binafsi kushirikiana na Serikali katika uendelezaji wa miradi hii, na Shilingi 6,400,000,000 ni kwa ajili ya ujenzi na ukarabati wa majengo ya Serikali katika balozi za Tanzania. Katika utaratibu huu Wizara itatekeleza miradi hii kupitia utaratibu wa kushirikiana na sekta binafsi (PPP), mikopo ya kiserikali kupitia

HAZINA, pamoja na utaratibu maalumu wa kiserikali.

9.0 HITIMISHO

190. Mheshimiwa Spika, ili kuweza kutekeleza kikamilifu majukumu ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, ninaomba Bunge lako Tukufu liidhinishhe jumla ya Shilingi 247,971,524,000. Kati ya fedha hizo shilingi 230,083,916,000 ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na shilingi 17,887,608,000 ni kwa ajili ya Bajeti ya Maendeleo.

191. Mheshimiwa Spika, naomba kuhitimisha kwa kukushukuru tena wewe binafsi, Mheshimiwa Spika kwa jinsi unavyoendesha vikao vya Bunge kwa umahiri wa hali ya juu, na Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza.

192. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Kiambatisho Na. I

ORODHA YA MIKATABA NA HATI ZA MAKUBALIANO YA USHIRIKIANO ILIOSAINIWA KATIKA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

NA.	MKATABA/HATI YA MAKUBALIANO YA USHIRIKIANO	TAREHE YA KUSAINIWA	MANUFAA KWA NCHI
1.	Mkataba kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Msumbiji kushirikiana katika utoaji wa mafunzo ya Kijeshi	29 Septemba, 2022	Kuimarisha weledi wa Jeshi la Polisi na usalama wa nchi kwa kutoa mafunzo yanayosaidia kuzuia uhalifu unaovuka mipaka.
2.	Mkataba kati ya Jeshi la Wananchi wa Tanzania na Jeshi la Zambia kuhusu programu ya ubadilishanaji wa Wakufunzi wa Vyuo vya Kijeshi	2 Agosti 2022	Kuongeza ujuzi katika mbinu za kijeshi, kubadilishana uzoefu katika mafunzo ya kijeshi.
3.	Mkataba kati ya Jeshi la Kujenga Taifa la Tanzania na Kurugenzi ya Masuala ya Utafiti Tiba ya Jeshi la Marekani kuhusu Utekelezaji wa Programu ya UKIMWI	5 Agosti, 2022	Kuwezesha upatikanaji wa huduma za afya na utoaji wa vipimo na vifaa tiba kwa ajili ya kujikinga na UKIMWI kwa wanajeshi.
4.	Mkataba kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Watu wa China kushirikiana katika masuala ya Kiuchumi na Kiufundi	3 Novemba, 2022	Kuimarisha upatikanaji wa Wataalamu na fedha katika kutekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo nchini.
5.	Mkataba wa Usafirishaji wa Anga kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Kiarabu ya Misri kushirikiana katika sekta ya Usafirishaji wa Anga	28 Julai, 2022	Kuwezesha Shirika la Ndege Tanzania kuongeza Wigo wa Safari zake. Pia kuwezesha upatikanaji wa usafiri wa Anga kwa Watanzania waendao nje.
6.	Mkataba wa Usafirishaji wa Anga kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Sudani Kusini	30 Agosti, 2022	Kuwezesha Shirika la Ndege Tanzania kuongeza Wigo wa Safari zake. Pia kuwezesha upatikanaji wa usafiri wa Anga kwa Watanzania waendao nje.
7.	Mkataba wa kubadilishana wafungwa kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Zambia	15 Oktoba, 2022	Kuwezesha kubadilishana wafungwa na wahalifu kati ya Tanzania na Zambia.

NA.	MKATABA/HATI YA MAKUBALIANO YA USHIRIKIANO	TAREHE YA KUSAINIWA	MANUFAA KWA NCHI
8.	Mkataba wa Mahitaji ya Utunzaji na Usafi kwa ajili ya chakula kitokanacho na mazao ya samaki kati ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mamlaka ya Forodha ya Jamhuri ya Watu wa China	3 Novemba, 2022	Kuongeza soko la bidhaa za mazao ya samaki kutoka Tanzania kwenda China, hivyo kuleta manufaa chanya kiuchumi.
9.	Mkataba wa kuimarisha huduma za Kiafya kati ya Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Wizara ya Ulinzi ya Misri.	12 Septemba, 2022	Kurahisisha upatikanaji wa huduma za kiafya kwa wanajeshi wa Tanzania.
10.	Mkataba wa Mahitaji ya Usafi kwa Ajili ya Kusafirisha Matunda ya Parachichi kati ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mamlaka ya Forodha ya Jamhuri ya Watu wa China Kutoka Tanzania kwenda China	3 Novemba, 2022	Upatikanaji wa soko la uhakika la bidhaa ya Parachichi zinazozalishwa nchini Tanzania kwenda China.
11.	Mkataba wa huduma za Usafiri wa Anga kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Ufaransa.	23 Februari, 2023	Shirika la Ndege la Tanzania kuongeza wigo wa Safari zake kutoka Tanzania kwenda Ufaransa. Pia kuwezesha upatikanaji wa usafiri wa Anga kwa Watanzania waendao nje ya nchi.
12.	Mkataba wa msamaha wa deni kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Watu wa China.	3 Novemba, 2022	Tanzania kupata nafuu ya deni lake RMB 100,000,000 ambalo litalipwa bila riba, na kuwezesha uhusiano mzuri baina ya Tanzania na China.
13.	Hati ya Mkaubaliano kati ya Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Wizara ya Ulinzi ya Serikali ya Zambia kushirikiana katika masuala ya Kijeshi	2 Agosti 2022	Kuimarisha ulinzi na usalama wa watu, mali na mipaka baina ya Tanzania na Zambia
14.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mkurugenzi wa Baraza la Mawaziri la Rais wa Muungano wa Visiwa vya Comoro anayesimamia	9 Septemba, 2022	Kuimarisha ushirikiano wa kijeshi na masuala ya Ulinzi kati ya Tanzania na Comoro

NA.	MKATABA/HATI YA MAKUBALIANO YA USHIRIKIANO	TAREHE YA KUSAINIWA	MANUFAA KWA NCHI
	masuala ya Ulinzi, kushirikiana katika Sekta ya Ulinzi		
15.	Hati ya Makubaliano kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo kushirikiana katika Sekta ya Kijeshi	14 Septemba, 2022	Kuimarisha ushirikiano wa kijeshi na masuala ya Ulinzi kati ya Tanzania na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo hasa ulinzi wa mipakani.
16.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Fedha na Mipango ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Wakala wa Ushirikiano wa Uchumi wa Kimataifa wa China kuhusu kuimarisha Ushirikiano wa Kimaendeleo na kukuza utekelezaji wa hatua za Maendeleo ya Uchumi	3 Novemba, 2022	Kuweka mifumo ya usimamizi na utekelezaji wa malengo na ajenda za uchumi, pia kuendeleza na kuimarisha ushirikiano wa kiuchumi baina ya Tanzania na China.
17.	Hati ya Makubaliano ya msaada wa utekelezaji mradi wa ujenzi wa Ngorongoro Lengai Jiopakia kutoka Serikali ya China kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Watu wa China	3 Novemba, 2022	Kuwezesha upatikanaji wa vifaa na fedha za ujenzi wa mradi huo
18.	Hati ya Makubaliano ya msaada wa Usaidizi wa Kiufundi wa Mradi wa Ngorongoro Lengai Jiopakia kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jamhuri ya Watu wa China	3 Novemba, 2022	Kuwezesha upatikanaji wa wataalamu kutoka China kwa ajili ya ujenzi wa mradi huo
19.	Hati ya Makubaliano kati ya Jeshi la Polisi la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Jeshi la Polisi la Jamhuri ya Malawi kuhusu Ushirikiano katika masuala ya Kipolisi	28 Oktoba, 2022	Kuimarisha usalama wa raia na mali zao na kupambana na uharifu hasa katika maeneo ya mipaka, hivyo kupelekea kuimarisha uhusiano na ujirani mwema kati ya Tanzania na Malawi
20.	Hati ya Makubaliano kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Malawi katika masuala ya Uhamiaji	28 Oktoba, 2022	Kuimarisha huduma za uhamiaji hasa katika mipaka ya Tanzania na Malawi, hivyo kutokomeza changamoto zitokanazo na uhamiaji haramu
21.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Wizara ya Biashara ya Jamhuri ya	3 Novemba, 2022	Kukuza fursa katika uchumi wa buluu kwa ujumla, kwa kuongeza ujuzi, na kupata wataalamu wabobezi

NA.	MKATABA/HATI YA MAKUBALIANO YA USHIRIKIANO	TAREHE YA KUSAINIWA	MANUFAA KWA NCHI
	Watu wa China ya kuimarisha Ushirikiano katika Uchumi wa Buluu.		katika nyanja ya uchumi wa buluu, ikiwemo sekta ya uvuvi, madini na nishati ipatikanayo majini. Pia, kuongeza ufanisi wa matumizi bora ya Bahari na maziwa kwa maendeleo endelevu.
22.	Hati ya Makubaliano kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Jamhuri ya Afrika Kusini kushirikiana katika Sekta ya Elimu	7 Julai, 2022	Kukuza na kueneza lugha ya Kiswahili kupitia mitaala mbalimbali ya elimu nchini Afrika Kusini. Kubadilishana ujuzi kuhusu mitaala mbalimbali ya elimu hususani elimu ya watu wenye mahitaji maalum.
23.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Chuo Kikuu cha Molde na Chuo Kikuu cha Sayansi cha Norway Magharibi	18 Novemba, 2022	Kukuza na kueneza lugha ya Kiswahili katika mataifa mengine. Kutoa fursa za wakufunzi kutoka Tanzania kufundisha Nchini Norway.
24.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Afya ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Hospitali ya MIOT kushirikiana katika Sekta ya Afya	19 Agosti, 2022	Kuwezesha upatikanaji wa huduma bora za Afya hasa katika mifumo ya Kidijitali. Kuongeza uzoefu na ujuzi kwa wataalamu wetu wa Afya na Madaktari.
25.	Hati ya Makubaliano kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Uturuki kushirikiana katika sekta ya Afya	5 Agosti, 2022	Kuwezesha upatikanaji wa huduma bora za Afya hasa katika mifumo ya Kidijitali baina ya Tanzania na Uturuki
26.	Hati ya Makubaliano kwa ajili ya Kudhibiti Kichocho Zanzibar	3 Novemba, 2023	Kuweka mifumo ya udhibiti wa ugonjwa wa Kichocho ambao husababisha vifo vitokanavyo na matumizi ya maji yasiyo salama
27.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Afya ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mfuko wa Huduma za Kiafya na Utafiti ya Sheba na Hospitali ya Benjamin Mkapa.	24 Agosti, 2022	Kuimarisha Huduma za Afya zitolewazo nchini kupitia Hospitali ya Benjamin Mkapa, pia kuwezesha utafiti wa magonjwa mbalimbali na pia kuhamasisha matumizi ya Bima ya Afya kwa ujumla.

NA.	MKATABA/HATI YA MAKUBALIANO YA USHIRIKIANO	TAREHE YA KUSAINIWA	MANUFAA KWA NCHI
28.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Afya ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Taasisi ya Alameda Health Group ya Misri kushirikiana katika sekta ya Afya.	20 Oktoba, 2022	Kuwezesha upatikanaji wa huduma bora za Afya kwa wataanzania. Kuongeza na kubadilishana ujuzi kwa wataalamu wa Afya. Kuongeza utafiti wa dawa na magongwa mbalimbali yatokanayo na mabadiliko ya mazingira na tabia nchi.
29.	Hati ya Makubaliano kati ya Serikali ya Tanzania, Serikali ya Uganda - na Serikali ya Kenya kuhusu ushirikiano katika kubaini Sehemu za Miamba ya Kitamaduni katika Ukanda wa Ziwa Victoria.	29 Septemba, 2022	Kukuza Sekta ya Utamaduni na uhifadhi wa Maliasili na vivutio vya asili.
30.	Hati ya Makubaliano ya kuimarisha ushirikiano wa Uwekezaji katika Uchumi wa Kidijitali kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya watu wa China	3 Novemba, 2022	Kuwezesha upatikanaji wa huduma kidijitali, kukuza uchumi wetu kwa kuwekeza katika utoaji huduma kidijitali hasa huduma za kifedha na urahisi wa upatikanaji wa bidhaa mbalimbali kupitia mitandao.
31.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari ya Tanzania na Kampuni ya Extensia Limited	25 Julai 2022	Kuongeza ushirikiano na maendeleo katika sekta ya TEHAMA.
32.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Kampuni ya CLUJ IT Romania	28 Oktoba, 2022	Kuongeza ushirikiano na maendeleo katika sekta ya TEHAMA.
33.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Kampuni ya na Wizara ya Habari ya Vietnam kuhusu Ushirikiano katika Nyanja ya Habari na Mawasiliano na Teknolojia ya Habari	8 Desemba, 2022	Kuongeza utaalumu na ujuzi kwa Watanzania katika sekta ya TEHAMA na mawasiliano, pia nchi itanufaika na uwekezaji unaofanywa na Vietnam katika Nyanja ya Teknolojia ya Habari.

NA.	MKATABA/HATI YA MAKUBALIANO YA USHIRIKIANO	TAREHE YA KUSAINIWA	MANUFAA KWA NCHI
34.	Hati ya Makubaliano kati ya Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Kampuni ya na Wizara ya Mawasiliano ya Posta, na Teknolojia Mpya ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo	23 Oktoba, 2022.	Kuongeza fursa za kibiashara na uwekezaji katika sekta ya TEHAMA na kuanzisha duka la biashara mtandaoni (e-shop) ambayo ni chachu ya kukuza Biashara na upatikanaji wa bidhaa na masoko kwa wafanyabiashara wa Tanzania.
35.	Hati ya Makubaliano kati ya TBC and Voice of Nigeria (VON) Kushirikiana katika sekta ya habari	Septemba, 2022	Kukuza sekta ya habari na Mawasiliano kwa kuongeza ujuzi na uzoefu juu ya upatikanaji na uchakataji wa habari. Kutoa fursa kwa waandishi wa habari wa Tanzania kupata kazi katika Shirika la VON.
36.	Hati ya Makubaliano kati ya Shirika la Posta la Tanzania na ASYAD Logistics SPC, Oman	Novemba, 2022	Kukuza na kuongeza mbinu za usafirishaji na upokeaji wa bidhaa na kuboresha huduma za posta, hivyo itasaidia katika ukuaji wa uchumi kufuatia urahisi na uharaka wa usafirishaji wa bidhaa
37.	Hati ya Makubaliano kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Watu wa China kuhusu kuanzisha Timu Kazi ya Kuendeleza Biashara.	3 Novemba, 2022	Kuwezesha upatikanaji wa masoko na fursa za kibiashara kwa bidhaa na malighafi kutoka Tanzania Kwenda China hivyo kukuza uchumi wa nchi kwa kuongeza wawekezaji kutoka China kuwekeza nchini.
38.	Hati ya Makubaliano kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Watu wa China kuhusu Kuanzisha Timu ya Ushirikiano katika Uwekezaji na Uchumi	3 Novemba, 2022	Kuwepo kwa Timu hiyo ni chachu ya kuibua na kubaini changamoto za kiuchumi kati ya Tanzania na China na kuwezesha na kuzifanya Mamlaka kupata ufumbuzi wa changamoto kwa haraka. Hati hii itapelekea kurahisisha na kuvutia wawekezaji kutoka China kuwekeza nchini Tanzania.

Kiambatisho Na. II

MAJENGO YA KITEGA UCHUMI YATAKAYOJENGWA JIJINI LUSAKA, ZAMBIA

- i) Chelston Local Staff Housing Units (6 Housing Units) on Stand No. 340, Off Poissentia Avenue, Chelston – Lusaka;
- ii) Manda Hill Kilimanjaro Plaza (Mixed-use project G+4 plus 1 basement for parking) on Stand No 3821, Manda Hill Road Olympia Park Lusaka;
- iii) Ngome Classic Villas (6 Detached Classic Villas Duplex with all modern facilities including swimming pool) on Farm No. 377A Kudu Road Kabulonga- Lusaka;
- iv) Ngome Commercial Complex (mixed-use project G+4 plus 1 basement for parking) on Farm No. 377A Kudu Road Kabulonga- Lusaka;
- v) Nyerere Plaza (Mixed Use Project G+9 plus 2 basement parking) on Stand No. 6829, Corner of Katima Mulilo and Kabile Roads, Olympia Park Lusaka;
- vi) Saadani Villas Luxury Homes, (16 Semi-Detached Deluxe Villas Duplex with all modern facilities including swimming pool) on Stand No, 130 & 131 2nd Street Jasmondine- Lusaka.

- vii) Serengeti Deluxe Villas, (8 Semi-Detached Deluxe Villas Duplex with all modern facilities including a swimming pool) on Stand No, 126 & 127 2nd Street Jasmondine – Lusaka; na
- viii) Tanzania High Commission New Building (Office Building G+5 plus 2 basements for parking) on Stand No 5200, Corner of United Nations Avenue and Pandit Nehru Road Loang Acres Lusaka;
- ix) Tanzanite Exclusive Villas (8 Duplex Villas) on Farm No. 377A, Chitemwiko Close, Kabulonga Lusaka; and
- x) Zanzibar Executive Office Park (Office Park Building G+5 plus 2 basements for parking) on Stand No 5200, Corner of United Nations Avenue and Pandit Nehru Road Loang Acres Lusaka;

Kiambatisho Na. III

MIRADI YA KIPAUMBELE YA UENDELEZAJI MAJENGO BALOZINI

Na.	UBALOZI	JINA LA MRADI
1	Abuja, Nigeria	Ujenzi wa Jengo la Ubalози, Makazi ya Balози na Jengo la Kitega Uchumi
2	Addis Ababa, Ethiopia	Ujenzi wa Makazi ya Balози na Jengo la Kitega Uchumi
3	Beijing, China	Ukarabati wa Jengo la Ghorofa Tatu (3) lenye Ofisi za Ubalози, Makazi ya Balози na Watumishi Beijing, China
4	Bujumbura, Burundi	Ujenzi wa Jengo la Kitega Uchumi, Ofisi za Ubalози na Makazi ya Watumishi Bujumbura, Burundi
5	Geneva, Uswisi	Ukarabati wa Makazi ya Balози katika Ubalози wa Tanzania Geneva, Uswisi
6	Kampala, Uganda	Ujenzi wa Jengo la Ofisi za Ubalози na Majengo Mawili ya Kitega Uchumi
7	Kigali, Rwanda	Ujenzi wa Jengo la Kitega Uchumi, Ofisi za Ubalози na Makazi ya Watumishi Kigali, Rwanda
8	Kinshasa, DRC	Ujenzi wa Jengo la Ofisi na Kitega Uchumi
9	Lilongwe, Malawi	Ujenzi wa Jengo la Kitega Uchumi, Lilongwe
10	London, Uingereza	Ujenzi wa Jengo la Kitega Uchumi
11	Maputo, Msumbiji	Ujenzi wa Jengo la Kitega Uchumi, Maputo
12	Muscat, Oman	Ujenzi wa Jengo la Ubalози na Nyumba ya Makazi ya Balози
13	New York, Marekani	Ukarabati wa jengo la Ubalози; na Makazi ya zamani ya Balози New York, Marekani (Mount Vernon)
14	Riyadh, Saudi Arabia	Ujenzi wa Jengo la Ubalози na Nyumba ya Makazi ya Balози Riyadh, Saudi Arabia

Kiambatisho Na. IV

MPANGO WA MUDA MFUPI, KATI NA MREFU WA UENDELEZAJI MAJENGO BALOZINI

Miradi ya Kipaumbele katika Awamu ya Kwanza (2022/23 – 2026/27)

Na	Ubalozi	Jina la Mradi	Hali ya Ugharamiaji na Chanzo cha Fedha
1.	Abuja, Nigeria	Ujenzi wa Jengo la Ubalozi, Makazi ya Balozini na Jengo la Kitega Uchumi	<ul style="list-style-type: none">• Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu na Usanifu katika mwaka 2023/24• NHC na NMB zimeonesha nia ya kugharamia mradi huo kwa utaratibu wa Ubia baada ya upembuzi yakinifu wa awali kufanyika.
2.	Addis Ababa, Ethiopia	Ujenzi wa Makazi ya Balozini na Jengo la Kitega Uchumi	<ul style="list-style-type: none">• Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kwa kutenga katika Mwaka wa Fedha 2023/24• NHC na NMB zimeonesha nia ya kugharamia mradi baada ya kukamilika kwa upembuzi yakinifu.
3.	Beijing, China	Ukarabati wa Jengo la Ofisi za Ubalozi, Makazi ya Balozini na Watumishi	<ul style="list-style-type: none">• Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu wa awali katika mwaka 2023/24.• NMB wameonesha nia ya kugharamia mradi huo kwa mkopo wa muda mfupi baada ya kukamilika kwa andiko la mradi.
4.	Bujumb	Ujenzi wa	<ul style="list-style-type: none">• Mradi huu unakadiriwa

	ura, Burundi	Jengo la Kitega Uchumi na Makazi ya Watumishi (Bujumbura – 2)	kugharimu shilingi bilioni 21.4. Ugharamiaji wake ni kupitia Mkopo kutoka CRDB Burundi baada ya andiko la mradi kukamilika
5.	Geneva, Uswisi	Ukarabati wa Makazi ya Balozi	<ul style="list-style-type: none"> • Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu wa awali katika mwaka 2023/24. • NMB wameonesha nia ya kugharamia mradi huo kwa mkopo wa muda mfupi baada ya andiko la mradi kukamilika.
6.	Kampala, Uganda	Ujenzi wa Jengo la Ofisi za Ubalozi na Majengo Mawili ya Kitega Uchumi	<ul style="list-style-type: none"> • Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu na Usanifu kwa kutenga kwa kutumia fedha za Serikali kiasi cha Dola za Marekani 750,000 kilichopo katika Akaunti ya Amana ya Ubalozi. • WHI, PSSSF na WCF zimeonesha nia ya kugharamia mradi huo kwa utaratibu wa ubia baada ya upembuzi yakinifu kukamilika.
7.	Khartoum, Sudan	Ukarabati wa Jengo la Ubalozi na Makazi ya Balozi	<ul style="list-style-type: none"> • Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kutekeleza mradi • Jumla ya gharama za Mradi ni Shilingi Bilioni 2.97 ambapo: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Shilingi bilioni 1.199 zimetunzwa katika Akaunti ya Amana ya Ubalozi; na Kiasi kilichobaki cha Shilingi 1.771 kitengwe katika bajeti ya mwaka 2023/24.
8.	Kigali,	Ujenzi wa	• Mradi huu unakadiriwa

	Rwanda	Jengo la Kitega Uchumi na Makazi ya Watumishi (Kigali – 3)	kugharimu shilingi bilioni 50.32. <ul style="list-style-type: none"> • Ugharamiaji wake ni kupitia wabia waliojitokeza ambao ni NHC, PSSSF, WCF, WHI kwa utaratibu wa ubia baada ya andiko la mradi kukamilika
9.	Kinshasa, DRC	Ujenzi wa Jengo la Ofisi na Kitega Uchumi	<ul style="list-style-type: none"> • Mradi huu unakadiriwa kugharimu shilingi bilioni 60.05. • Ugharamiaji wake ni kupitia wabia waliojitokeza ambao ni NSSF na CRDB kwa utaratibu wa ubia baada ya upembuzi yakinifu kufanyika
10.	Lilongwe, Malawi	Ujenzi wa Jengo la Kitega Uchumi	<ul style="list-style-type: none"> • Mradi huu unakadiriwa kugharimu shilingi bilioni 86.42. • Ugharamiaji wake ni kupitia wabia waliojitokeza ambao ni NHC, PSSSF, WCF, WHI kwa utaratibu wa ubia baada ya andiko la mradi kukamilika
11.	London, Uingereza	Uendelezaji wa Kiwanja kwa kujenga Nyumba za kupangisha (Apartments)	<ul style="list-style-type: none"> • Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu wa awali kwa kutenga katika mwaka 2023/24. • NSSF, CRDB, NMB, NHC, WCF na PSSSF wameonesha nia kugharamia mradi huo baada ya upembuzi yakinifu wa awali kukamilika.
		Ukarabati wa Majengo (9) ya Ubalazi/Ujenzi wa Majengo	<ul style="list-style-type: none"> • Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu wa awali katika mwaka 2023/24. • NSSF, CRDB, NMB, NHC, WCF na PSSSF wameonesha nia kugharamia mradi huo baada ya

		ya vitega uchumi	kukamilika kwa andiko la mradi.
12.	Lusaka, Zambia	Miradi 10 ya Ujenzi wa Vitega Uchumi	Miradi hii itatumia fedha za BoT Shilingi 66.1 zilizoko Benki Kuu ya Zambia kwa utaratibu maalum kwa kuzingatia upembuzi yakinifu umeshafanyika na kuonesha kuwa miradi itakuwa na faida.
13.	Maputo, Msumbiji	Ujenzi wa Jengo la Kitega Uchumi	<ul style="list-style-type: none"> • Mradi huu unakadiriwa kugharimu shilingi bilioni 18.4. Ugharamiaji wake ni kupitia wabia waliojitokeza ambao ni NHC, PSSSF, WCF, WHI kwa utaratibu wa ubia baada ya andiko la mradi kukamilika
14.	Muscat, Oman	Ujenzi wa Jengo la Ubalozi na Nyumba ya Makazi ya Balozi	<ul style="list-style-type: none"> • Mradi huu unakadiriwa kugharimu shilingi bilioni 11.47. • Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu wa awali katika mwaka 2023/24 • NMB imeonesha nia ya kugharamia mradi huo kwa njia ya mkopo baada ya andiko la mradi kukamilika.
15.	Nairobi, Kenya	Ujenzi wa Jengo la Ofisi na Kitega Uchumi	<ul style="list-style-type: none"> • Mradi huu unakadiriwa kugharimu shilingi bilioni 118.7. • Ugharamiaji wake ni kupitia NSSF kwa utaratibu wa ubia baada ya taarifa ya upembuzi yakinifu uliofanyika kuridhiwa na Bodi ya NSSF
16.	New York, Marekani	<ul style="list-style-type: none"> • Ukarabati wa jengo la Ubalozi ; na Ukarabati wa Makazi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu wa awali katika mwaka 2023/24. • CRDB imeonesha nia ya

		ya zamani ya Balozi (Mount Vernon)	kugharamia mradi huo kwa mkopo wa muda mfupi baada ya andiko la mradi kukamilika.
17.	Pretoria, Afrika Kusini	Ukarabati wa majengo ya Ubalози.	<ul style="list-style-type: none"> • Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kutekeleza mradi • Jumla ya gharama za Mradi ni Shilingi Bilioni 1.29 ambapo: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Shilingi milioni 700 imetengwa katika mwaka 2022/23; na Kiasi kilichobaki cha Shilingi milioni 593.95 kitengwe katika bajeti ya mwaka 2023/24.
18.	Riyadh, Saudi Arabia	Ujenzi wa Jengo la Ubalози na Nyumba ya Makazi ya Balozi	<ul style="list-style-type: none"> • Mradi huu unakadiriwa kugharimu shilingi bilioni 16.12. • Mwekezaji nchini Saudi Arabia ameonesha nia ya kugharamia ujenzi (kwa mujibu wa taarifa za Ubalози wa Tanzania – Riyadh).
19.	Washington D.C, Marekani	Ukarabati wa Jengo la Zamani la Ubalози	<ul style="list-style-type: none"> • Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kutekeleza mradi • Jumla ya gharama za Mradi ni shilingi bilioni 11.577 ambapo: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Shilingi bilioni 3.865 zilizokuwa zimetunzwa katika Akaunti ya Wizara na hivyo zinaombwa Hazina ili zitekeleze mpango wa kazi kwa mwaka wa fedha 2022/23; na Kiasi kilichobaki cha Shilingi Bilioni 7.712 kitengwe katika bajeti ya mwaka 2023/24.

KIAMBATISHO NA. V

MIRADI ITAKAYOTEKELEZWA KATIKA AWAMU YA PILI (2027/28 – 2031/32)

Na.	Ubalozi	Jina la Mradi	Hali ya Ugharamiaji na Chanzo cha Fedha
1	Addis Ababa, Ethiopia	Ukarabati wa jengo la ubalozi na jengo la maafisa wa Ubalozi	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.
2	Berlin, Ujerumani	Ukarabati wa Jengo la Ofisi za Ubalozi	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.
3	Bujumbura, Burundi	Ujenzi wa Jengo la ghorofa 1 (G+1) kwa ajili ya Makazi ya Balozi (Bujumbura – 1)	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu na andiko la mradi
4	Cairo, Misri	Ujenzi wa Jengo la Ofisi, Makazi ya Balozi na Watumishi	•Kutumia fedha kutoka Mfuko Mkuu wa Serikali; na Kuuza majengo ya sasa au kuyapangisha;
		Ukarabati wa Majengo (5) ya Ubalozi	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.
5	Kigali, Rwanda	Ujenzi wa Jengo la ghorofa 5 (G+5) kwa ajili ya Ubalozi (Kigali – 1)	•Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu na maandiko ya miradi
		Ujenzi wa Jengo la ghorofa 1 (G+1) kwa ajili ya Makazi ya Balozi (Kigali – 2)	

6	Kinshasa, DRC	Ukarabati wa Makazi ya Balozi – Gombe na Ukarabati wa Ukarabati Makazi ya Afisa Ubalози – Mbinza	•Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.
7	Lilongwe, Malawi	Ukarabati wa majengo 5 ya ubalozi	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.
8	Maputo - Msumbiji	Ukarabati wa Makazi ya Balozi Ukarabati ya Jengo la Ofisi	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.
9	Moroni, Comoro	Ujenzi wa Jengo la Ofisi na Makazi ya Watumishi	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya Upembuzi Yakinifu usanifu wa kina na andiko la mradi
10	New York, Marekani	Ukarabati wa majengo 4 ya Makazi ya Watumishi	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.
11	Ottawa, Canada	Ukarabati wa majengo 5 ya Ubalози	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.
12	Paris, Ufaransa	Ukarabati wa majengo 3 ya Ubalози	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.
13	Rome, Italy	Ukarabati wa Jengo la Ubalози na Makazi ya Balozi	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.

14	The Hague, Uholanzi	Ukarabati wa Makazi ya Balozi	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.
15	Washington, Marekani	Ukarabati wa majengo 6 ya Ubalizi	Kutumia fedha za Serikali kwa utaratibu wa kibajeti kufanya uainishaji wa mahitaji ya ukarabati.

Kiambatisho Na. V

CHANGAMOTO ZA UTEKELEZAJI WA MIRADI YA MAENDELEO NA UTATUZI WAKE

Na	Changamoto	Mapendekezo ya Kamati
i.	<p>Sehemu ya Uratibu na Usimamizi wa Milki (Estate Coordination and Management Section) iliyo chini ya Idara ya Utawala na Usimamizi wa Rasilimali Watu haikidhi mahitaji ya utekelezaji wa majukumu ya uratibu na usimamizi wa milki za Wizara ndani na nje ya nchi kwa wakati, weledi na tija. Aidha, sehemu hiyo ina upungufu wa wataalamu kwenye baadhi ya maeneo yanayohusu usimamizi wa vitega uchumi ikiwemo wasimamizi milki (real estate managers).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wizara ihuishe muundo wake ili Sehemu ya Uratibu na Usimamizi wa Milki iwe kitengo kinachojitegemea kitakachokuwa na wataalam wenye sifa na ujuzi wa kusimamia uendelezaji wa milki za Wizara. Wataalamu waliopo waendeleo kujengewa uwezo kwenye maeneo yao ya uweledi kupitia mafunzo stahiki. Aidha, kitengo hiki kitakuwa na jukumu la kuisimamia (<i>oversight</i>) kampuni itakayoanzishwa kwa kuwa vitega uchumi na milki nyinginezo zitabaki kuwa chini ya usimamizi wa Wizara pamoja na kuandaa sera na miongozo mbalimbali kuhusu uendelezaji, usimamizi na utunzaji wa milki za Wizara. ▪ Kitengo kitakachoanzishwa kiwe na ikama ya wataalam inayokidhi mahitaji ya usimamizi na uendelezaji wa milki inayojumuisha taaluma za wahandisi ujenzi (civil engineers) wahandisi wa

Na	Changamoto	Mapendekezo ya Kamati
		mitambo na umeme (service engineers), wakadiriaji majenzi (quantity surveyors), wasanifu majengo (architects), wataalam wa uwekezaji (finance and investment experts) na wasimamizi milki (real estate experts).
ii.	Kutoandaliwa kwa nyaraka muhimu za miradi za kufanikisha utekelezaji wake ikiwemo maandiko ya miradi yenye taarifa za upembuzi yakinifu, makadirio sahihi ya gharama za ujenzi, mipango ya bishara. Ili wawekezaji waweze kutoa fedha za utekelezaji wa miradi, Wizara inatakiwa kukamilisha maandiko hayo.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kwa kuwa Wizara haina fedha za kuandaa maandiko hayo, maombi maalum ya fedha kiasi cha shilingi 2,250,000,000 yawasilishwe Serikalini kugharamia maandalizi ya maandiko hayo; au ▪ Wizara iombe kibali maalum cha kubadili matumizi ya fedha za maendeleo katika bajeti ya mwaka 2022/23 kiasi cha shilingi 2,250,000,000 kwa ajili ya kugharamia maandalizi ya nyaraka muhimu za miradi; na ▪ Wizara itenge fedha katika bajeti ya Mwaka wa Fedha 2023/24 kwa ajili ya kugharamia maandalizi ya nyaraka muhimu za miradi kwa miradi itakayokuwa imebakia.
ii.	Muundo na majukumu ya Wizara ni kutoa huduma, na siyo kufanya biashara. Hivyo, Wizara hairuhusiwi kusimamia na kuendesha miradi ya vitega uchumi	Wizara iunde kampuni itakayosimamia uendelezaji wa milki na usimamizi wa vitega uchumi vya Serikali nje ya nchi. Kampuni hiyo iundwe ifikapo mwezi Julai

Na	Changamoto	Mapendekezo ya Kamati
	<p>iliyopendekezwa ikiwa ni pamoja na kukosa sifa ya kupata mikopo ya kibiashara.</p>	<p>2023.</p> <p>Pamoja na mambo mengine, kampuni hiyo itakuwa na majukumu yafuatayo:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kusimamia na kuendesha miradi ya vitega uchumi iliyopendekezwa; ▪ Kutafuta vyanzo mbadala vya fedha kwa ajili ya kugharamia miradi; na ▪ Kutenga fedha kila mwaka kwa ajili ya kuchangia katika bajeti ya Wizara ya ukarabati wa majengo ya ofisi na makazi ya watumishi balozini ambayo uendeshaji wake siyo wa kibiashara. <p>Mapendekezo ya muundo na majukumu ya kampuni ni kama yanavyoonekana katika Kiambatisho Na. 4 cha Taarifa ya Kamati.</p>
v.	<p>Uwepo wa Sheria, Kanuni na taratibu mbalimbali za fedha ambazo zinaweza kukwamisha ugharamiaji wa Miradi inayopendekezwa kama ifuatavyo:</p> <p>• Kanuni za Fedha za Kigeni Reg. 37 of Foreign Exchange Regulations GN 294 of 2022</p> <p>Kanuni hii inazuia taasisi za fedha za ndani kuwekeza nje ya nchi</p>	<p>Wizara iwasilishe maombi kwa taasisi husika ya kupatiwa kibali maalum (waiver) kwa ajili ya utekelezaji wa miradi iliyoainishwa.</p>

Na	Changamoto	Mapendekezo ya Kamati
	<p>isipokuwa kwa nchi zilizoko EAC na SADC.</p> <p>• Kanuni za Ukomo wa Mikopo na Hasara Nyingine Tarajiwa Reg. 6 of the Banking and Financial Institutions (Credit concentration and other exposure limit), Regulations GN 288 of 2014</p> <p>Kanuni hii inazuia taasisi za fedha hususani benki kutoa mkopo kwa mteja mmoja unaozidi ukomo wa mtaji wa benki (<i>single borrower limit</i>)</p> <p>• Reg. 18 of the Banking and Financial Institutions (Credit concentration and other exposure limit), Regulations GN 288 of 2014 (Insider lending limit)</p> <p>Ukomo wa ukopeshaji kwa mbia, mfanyakazi au mwekezaji</p> <p><u>Kikwazo</u></p> <p>Zuio la ukomo wa kukopesha mbia wa Taasisi ya kifedha inayotoa mkopo (related party) inasababisha wakopeshaji kushindwa kutoa mikopo</p>	

Na	Changamoto	Mapendekezo ya Kamati
	<p>kwa ajili ya miradi hiyo kwa kuwa Serikali ina ubia (shareholder) na baadhi ya Taasisi hizo</p> <p>• Mwongozo wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii <i>Para. 8 of the Social Security Schemes (Investment Categories and Limits) Guidelines of 2021</i></p> <p><u>Kikwazo</u> Mfuko kushindwa kuwekeza zaidi kwenye miradi pale inapofikia ukomo</p> <p><i>Reg. 10 of the Banking and Financial Institutions (Capital Adequacy), Regulations GN 290 of 2014</i></p> <p>Riba zisizo stahimilivu kwa mikopo ya miradi kutokana na ukokotoaji kwa benki unaohusisha ujumuishaji wa tengo la mtaji (Capital Charge) kama sehemu ya riba</p> <p><u>Kikwazo</u> Gharama kubwa za riba zinasababisha Serikali kurejesha fedha zaidi</p> <p>• Sheria ya Manunuzi ya Umma <i>Public Procurement Act</i></p>	

Na	Changamoto	Mapendekezo ya Kamati
	<p data-bbox="336 241 443 280">2011</p> <p data-bbox="311 331 820 719">Baadhi ya nyaraka za miongozo ya ununuzi kutokidhi mahitaji ya utekelezaji wa miradi nje ya nchi katika Sheria ya Manunuzi 2011 na Kanuni zake za 2013 pamoja na marekebisho ya mwaka 2016</p> <p data-bbox="311 770 480 808"><u>Kikwazo</u></p> <p data-bbox="311 815 820 1025">Mchakato wa zabuni kuchukua muda mrefu, kutumia gharama kubwa pamoja na kushindwa kutekeleza miradi.</p> <p data-bbox="311 1077 820 1288">Urejeshaji wa fedha za mwekezaji katika miradi ya ubia kwa mfumo wa <i>build, operate and transfer</i> (BOT) kwa taasisi za umma</p> <ul data-bbox="311 1339 820 1861" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="311 1339 820 1550">• Sheria ya Fedha za Umma <i>Section 6(a)(1) of the Public Finance Act CAP 348</i> <li data-bbox="311 1601 820 1733">• Kanuni za Mfumo wa Kielektroniki wa Malipo ya Serikali <li data-bbox="311 1785 692 1861">• <i>GePG Regulations</i> <u>Vikwazo</u> <p data-bbox="311 1912 820 1993">✓ Masharti ya sheria hii yanasababisha</p>	

Na	Changamoto	Mapendekezo ya Kamati
	<p>wawekezaji kutovutiwa na miradi ya BOT</p> <p>✓ Utaratibu unapunguza ufanisi wa uwekezaji kwa mwekezaji</p> <p>✓ Mwekezaji kuchelewa kurejesha mkopo kwa wakati hivyo kupelekea kukatwa faini (penalty).</p>	

WIMBO WA AFRIKA MASHARIKI

*1. Ee Mungu twaomba ulinde
Jumuiya Afrika Mashariki
Tuwezeshe kuishi kwa amani
Tutimize na malengo yetu.*

Chorus

*Jumuiya Yetu sote tuilinde
Tuwajibike tuimarike
Umoja wetu ni nguzo yetu
Idumu Jumuiya yetu.*

*2. Uzalendo pia mshikamano
Viwe msingi wa Umoja wetu
Uhuru na Amani
Mila zetu na desturi zetu.*

*3. Viwandani na hata mashambani
Tufanye kazi sote kwa makini
Tujitoe kwa hali na mali
Tuijenge Jumuiya bora.*